

Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансового аналізу та аудиту

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ
ДО ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на тему:

***«Фінансовий контроль використання економічного потенціалу
виробничого підприємства»***

Студентки 2 курсу, 6М групи
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
спеціалізації «Фінансовий контроль»

підпис

Папущенко
Анастасії
Анатоліївни

Науковий керівник
д.е.н., проф.

підпис

Симоненко Валентин
Костянтинович

Гарант освітньої програми
д.е.н., проф.

підпис

Симоненко Валентин
Костянтинович

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ. .6	
1.1. Економічна характеристика фінансового стану суб'єкта господарювання.....	6
1.2. Теоретичні основи контролю фінансового стану суб'єкта господарювання.....	16
1.3. Наукові та прикладні проблеми контролю фінансового стану суб'єкта господарювання.....	27
РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	36
2.1. Організаційно-економічна характеристика “Торговий дім “Сьомий континент””.....	36
2.2. Оцінка нормативно-правового регулювання контролю заборгованості суб'єкта господарювання.....	48
2.3. Фактографічне забезпечення контролю фінансового стану суб'єкта господарювання.....	56
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	64
3.1. Організація контролю фінансового стану суб'єкта господарювання	64
3.2. Методика контролю фінансового стану суб'єкта господарювання.	72
3.3. Удосконалення методики контролю фінансового стану суб'єкта господарювання на основі використання комп'ютерних технологій.....	81
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	97
ДОДАТКИ.....	110

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Фінансовий стан – це вкрай важлива характеристика економічної діяльності суб'єкта господарювання в зовнішньому середовищі, оскільки визначає його конкурентоспроможність та потенціал у діловому співробітництві, є гарантом ефективної реалізації економічних інтересів.

На сьогоднішній день зростає роль контролю в системі управління суб'єктом господарювання. Від розрахунку та вивчення комплексу показників, що відображають різні аспекти діяльності підприємства, залежить ефективність управлінських рішень. Контроль фінансового стану дає уявлення про кількісну та якісну характеристику змін, що відбулися на підприємстві. З його допомогою вибираються варіанти управлінських рішень, які спрямовані на відвернення причин негативних відхилень і створення сприятливих умов для розвитку прогресивних явищ; розкриваються невикористані можливості, реалізація яких дозволяє або прискорити розвиток підприємства в цілому, або перевести його на більш ефективний режим функціонування. Таким чином, зазначене вище і обумовлює актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти організації та методики контролю фінансового стану підприємства були досліджені в працях таких науковців як: М. І. Баканов, І. Т. Балабанов, Н. Г. Виговська, В. М. Гарашук, Л. В. Гуцаленко, О. М. Волкова, М. Н. Крейніна, Д. С. Молякова, У. О. Марчук, Н. М. Малюга, В. П. Привалова, Н. І. Петренко, В. М. Родіонова, Н. О. Русак, Р. С. Сайфулін, Г. В. Савицька, М. О. Федотова, А. Д. Шеремет, А. Гропелі, Е. Нікбахт, Е. Хелферт, С. І. Юрій та ін.

Крім того, варто відзначити вчених, які внесли вагомий внесок в розробку теоретичних і методичних засад оцінки фінансового стану підприємств: Л. Д. Білик, Ф. Ф. Бутинець, В. М. Івахненко, К. В. Ізмайлова,

Л. А. Лахтіонова, Є. В. Мних, А. М. Поддєрьогін, В. В. Сопко, О. О. Терещенко, С. І. Шкарабан та ін. Незважаючи на чималу кількість доробок в даному напрямку та зважаючи на мінливі умови сьогодення, окремі питання здійснення ефективного контролю фінансового стану вивчені недостатньо. Вимагають подальшого розвитку питання організації та методики його проведення. Істотна практична значимість даної проблеми для розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання підкреслює об'єктивний характер актуальності теми даної роботи.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є ґрунтовне дослідження організації та методики контролю фінансового стану суєта господарювання. Відповідно до вказаної мети в роботі були поставлені наступні **завдання**:

- навести економічну характеристику фінансового стану суб'єкта господарювання;
- розглянути теоретичні основи контролю фінансового стану суб'єкта господарювання;
- виокремити наукові та прикладні проблеми контролю фінансового стану суб'єкта господарювання;
- навести організаційно-економічну характеристика «Торговий дім «Сьомий континент»;
- здійснити оцінку нормативно-правового регулювання контролю заборгованості суб'єкта господарювання;
- проаналізувати фактографічне забезпечення контролю фінансового стану суб'єкта господарювання;
- дослідити організацію контролю фінансового стану суб'єкта господарювання;
- з'ясувати методику контролю фінансового стану суб'єкта господарювання;
- обґрунтувати заходи удосконалення методики фінансового стану суб'єкта господарювання на основі використання комп'ютерних технологій.

Об'єкт дослідження – організація та методика контролю фінансового

стану «Торговий дім «Сьомий континент». **Предмет дослідження** – теоретичні, методологічні та практичні аспекти контролю фінансового стану суб'єкта господарювання.

Методи дослідження. У процесі роботи використовувалися принципи системного підходу, загальнонаукові методи абстракції, аналізу та синтезу, методи порівняльного аналізу, економіко-математичні, табличні інші.

Інформаційну базу досліджень складають праці відомих вітчизняних і зарубіжних вчених, які досліджували дане питання, матеріали періодичних видань, звітність підприємства. Дослідження базується на результатах новітніх теоретичних і практичних розробок вітчизняних і зарубіжних вчених.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження була опублікована стаття «Організація та методика контролю фінансового стану суб'єкта господарювання» у Збірнику наукових праць студентів.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. [Роботу викладено на XXX сторінках друкованого тексту](#), що включає 11 таблиць, 13 рисунків, 3 додатки на 11 сторінках. Список використаних джерел включає 115 найменувань, які займають 13 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансового стану суб'єкта господарювання

В умовах затяжної економічної кризи, що суттєво вплинула на життєдіяльність переважної більшості вітчизняних підприємств, особливо важливим питанням залишається можливість виживання, подальшого існування і розвитку. Ефективність діяльності підприємства залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх чинників, проте одним з найважливіших є фінансовий стан.

Вивчаючи фінансовий стан підприємства, необхідно передусім провести оцінку теоретичних підходів до системи поглядів і різних концепцій на сутність поняття “фінансовий стан підприємства”.

Проблема управління фінансовим станом підприємства перебуває у центрі уваги багатьох сучасних наукових досліджень. Нині існують розбіжності трактування сутності поняття “фінансовий стан підприємства”, що спричиняє неоднозначність у здійсненні його оцінки на підприємствах. Дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців переважно зосереджуються на окремих елементах фінансового стану, тому необхідним є уточнення визначення сутності поняття [103].

Дослідження більшості публікацій у науковій літературі присвячено розгляду методологічних засад аналізу й оцінки фінансового стану і через цю призму – формуванню сутності категорії фінансового стану підприємства [102].

На думку колективу науковців [26] фінансовий стан – це стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в нього фінансових

ресурсів, забезпеченістю коштами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами.

Дане трактування обмежується лише наявністю фінансових ресурсів, здійснення грошових розрахунків вказує тільки на рух грошових коштів у процесі нормальної господарської діяльності.

М. А. та В. А. Русак дещо розширюють поняття і зазначають, що фінансовий стан підприємства характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної виробничої, комерційної та інших видів діяльності підприємства, доцільністю і ефективністю їх розміщення та використання, фінансовими взаєминами з іншими суб'єктами господарювання, платоспроможністю та фінансовою стійкістю [94]. Автори наголошують на доцільності й ефективності їх розміщення та використання. Але фінансовий стан не може характеризуватися тільки такими елементами, як платоспроможність та фінансова стійкість.

На динамічності фінансового стану наголошують В. В. Ковальов та О. М. Волкова, які вважають, що оцінка фінансового стану характеризує потенційну і фактичну можливість підприємства розраховуватися за поточними зобов'язаннями, а також його фінансову стійкість у довгостроковій перспективі [41].

М. Я. Коробов вважає, що фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. У найконцентрованішому вигляді фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. Це характеристика діяльності підприємства, в якій, як у дзеркалі, у вартісній формі відображені загальні результати роботи підприємства, в тому числі й роботи з управління фінансовими ресурсами [46]. Не можна не погодитися з даним твердженням, оскільки фінансовий

стан характеризується забезпеченістю підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступенем раціональності їх розміщення.

А. С. Філімоненков та Д. І. Демо характеризують фінансовий стан підприємства як здатність підприємства своєчасно погашати свої боргові зобов'язання. Тобто автор розуміє під фінансовим станом підприємства рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [107, с. 415].

Г. В. Савицька визначає фінансовий стан підприємства як економічну категорію, яка відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та спроможність суб'єкта до саморозвитку на фіксований момент часу [95]. Особливість такого визначення полягає в тому, що автор вперше визнає фінансовий стан економічною категорією і підкреслює, що ця категорія відображає стан капіталу у процесі його кругообігу та спроможність підприємства до саморозвитку саме на фіксований момент часу (сьогодні і тільки, а завтра ситуація уже може бути іншою).

Заслуговує на увагу трактування поняття, наведене О. С. Титаренко. Науковець вказує на те, що фінансовий стан являє собою якісну характеристику діяльності підприємства, є об'єктом фінансового управління та є результатом фінансово-господарської діяльності, відображає стан забезпеченості фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання й вимірюється сукупністю показників, що характеризують загальні результати діяльності підприємства на даний час і визначає його перспективи у майбутньому [102]. На нашу думку, визначення досить розгорнуте, охоплює і характеризує різні боки життєдіяльності підприємства.

О. В. Кухтицька вважає, що фінансовий стан підприємства – це сутнісна характеристика діяльності підприємства у певний період, що визначає реальну та потенційну можливість підприємства забезпечувати

достатній рівень фінансування фінансово-господарської діяльності та здатність ефективно здійснювати її в майбутньому [50].

На думку В. І. Головки, В. А. Мінченка, В. М. Шарманської, фінансовий стан підприємства – це одна з найважливіших характеристик результатів діяльності кожного підприємства, що визначається взаємодією всіх складових фінансових відносин підприємства, сукупністю усіх виробничо-господарських факторів [12]. Інші варіанти трактування поняття наведено у додатку А.

Чимало науковців схильні розрізняти поняття “економічний стан підприємства”, “фінансовий стан підприємства” та “фінансово-економічний стан”. Поділяємо думку вчених, які вважають домінуючою відмінною ознакою, що розмежовує сутність цих понять, є саме: визначення розмежування економічної діяльності підприємства, яка включає розуміння всіх видів діяльності на підприємстві та фінансової діяльності, що стосується безпосередньо зміни й розміру капіталу підприємства [102].

Крім того, варто звернути увагу на думку окремих авторів стосовно розмежування понять “фінансовий стан”, “фінансове становище” та “фінансова позиція”.

Так, І. О. Бланк розрізняє поняття «фінансова позиція» та «фінансовий стан», розуміючи фінансову позицію як стан обсягу та структури активів, капіталу, а також основних фінансових результатів діяльності підприємства на певну дату. Фінансова позиція, на його думку, є предметом аналізу та оцінки з метою виявлення реального фінансового стану підприємства, а фінансовий стан – це рівень збалансованості окремих структурних елементів активів і капіталу підприємства, а також рівень ефективності їх використання [6].

Л. В. Чупіс зі співавторами наголошують на різниці понять “фінансовий стан” та “фінансове становище”, зазначаючи, що “фінансове становище – це забезпеченість підприємства власними й позиковими коштами, можливість і ефективність їх використання у своєму обороті за

сформованих економічних умов” [113], наголошуючи на тому, що фінансове становище є рівнем фінансового стану, зафіксованим на певний момент часу. Таким чином, “фінансовий стан” є характеристикою діяльності підприємства у визначеному періоді за сформованих економічних умов.

Ці терміни мають по дві основи, перша з яких є спільна і похідна від слова “фінанси”, й означає “сукупність економічних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу і використання фондів грошових коштів”. Другу основу становить, відповідно, слово “стан” і “становище”, “позиція”. Звернувшись до лінгвістичного аналізу даних слів, О. С. Титаренко вважає, ці слова є синонімами, отже, повинні мати єдину сутнісну характеристику. Саме тому, на його думку, розмежовувати ці поняття недоцільно [102].

Щоб визначити сутність поняття “фінансовий стан”, необхідно дослідити елементи, що його характеризують.

Колектив науковців на чолі з А. М. Поддєрьогіним розглядає комплекс основних показників: ліквідність, платоспроможність, прибутковість, кредитоспроможність, фінансову стійкість і стабільність, рентабельність, ділову активність, майновий стан підприємства й оцінку акціонерного капіталу [78].

З огляду на те, що фінансовий стан є надзвичайно важливим аспектом життєдіяльності підприємства, сутність поняття “фінансовий стан підприємства” та рекомендації щодо проведення його оцінки наведено у чинному законодавстві України, зокрема:

- Наказі Міністерства фінансів та Фонду державного майна “Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації” № 49/121 від 26.01.2001 [88];
- Листі “Щодо Методичних рекомендацій по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій” затвердженому Державною податковою адміністрацією №759/10/20-2117 від 27.01.1998 р. [119];
- Методиці інтегральної оцінки інвестиційної привабливості

підприємств і організацій № 22 від 23 лютого 1998 р., розробленої Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств і організацій [83].

Сутність поняття в чинному законодавстві України, узагальнену [93, с. 562] і доповнену наведено на рис. 1.1.

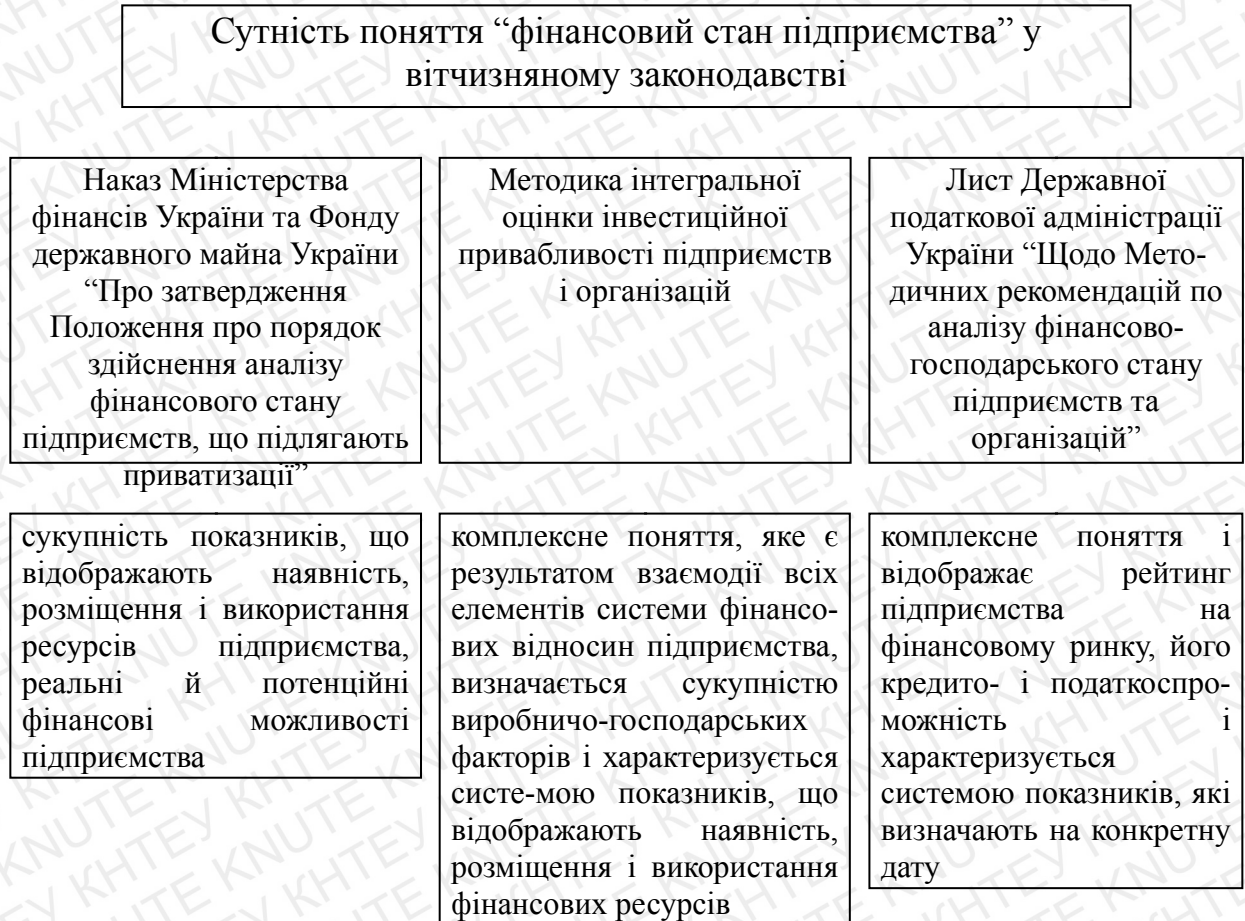

Рис. 1.1. Сутність поняття “фінансовий стан підприємства” в чинному законодавстві України

Варто відмітити, що дані поняття трактуються в контексті аналізу фінансового стану підприємства.

Більшість науковців повторюють трактування сутності “фінансового стану підприємства” за методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій. Вони визначають це поняття як комплексне, що характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства [81].

Погоджуємося з думкою групи науковців про те, що фінансовий стан –

це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою моделей, методів і показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [78].

В. В. Осмолівський при визначенні поняття “фінансового стану підприємства” на першому місці також виділяє комплексність даного поняття. Автор відмічає, що фінансовий стан підприємства – комплексне поняття, характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної виробничої діяльності комерційних та інших суб’єктів господарювання, доцільністю й ефективністю їх розміщення і використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими суб’єктами господарювання, платоспроможністю та фінансовою стійкістю” [74].

На думку Г. О. Уткіна фінансовий стан є комплексним поняттям і характеризується системою показників, які відображають наявність і розміщення коштів, реальні та потенційні фінансові можливості [104]. Схиляємося до думки, що показники не можуть відображати реальні та потенційні фінансові можливості підприємства, оскільки вони відображають фінансовий стан.

Разом з тим, Н. І. Приходько піддає критиці дане визначення і вважає, що воно не зовсім точно відображає зміст поняття “фінансовий стан”, оскільки не може бути результатом взаємодії певних фінансових відносин, від яких залежить фінансова спроможність підприємства щодо забезпечення своєї поточної діяльності, подальшого розвитку, погашення лише короткострокових чи і довгострокових зобов’язань, а по друге основою даного поняття повинна бути не комплексність, а реальна можливість забезпечення як свого розвитку так і погашення певних зобов’язань [81].

На її думку, більш обґрунтованим визначенням порівняно з даним, є трактування тих авторів, що підкреслюють відображення у понятті “фінансовий стан”, якісної сторони виробничої і фінансової діяльності, хоча

й з деякими відмінностями [81]. Це, зокрема, тлумачення М. Я. Дем'яненка, В. В. Осмоловського, М. Ф. Коробова.

Дослідивши сутність поняття “фінансовий стан підприємства” необхідно визначити його концептуальні основи, зокрема:

- 1) результат фінансово-господарської діяльності підприємства;
- 2) поняття як статичне (на певний момент часу), так і динамічне (характеристика діяльності підприємства у визначеному періоді);
- 3) поняття, яке характеризується не тільки платоспроможністю і фінансовою стійкістю;
- 4) міра забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення.

Відповідно до вищезазначеного, можна виділити такі сутнісні характеристики фінансового стану підприємства (рис. 1.2) [36; 73].

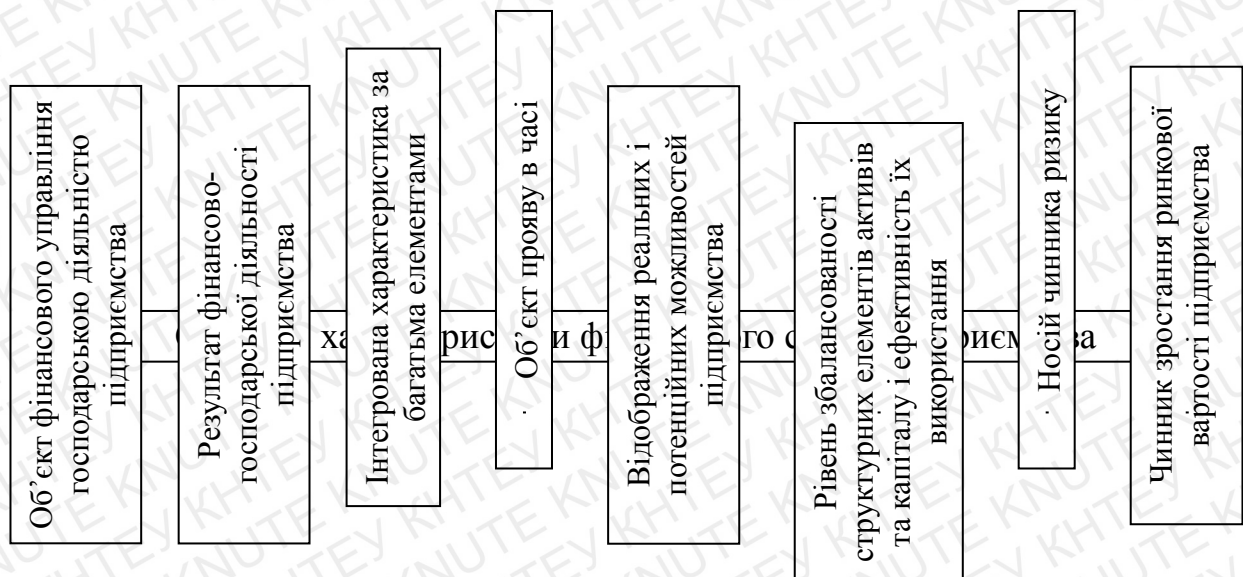

Рис. 1.2. Сутнісні характеристики фінансового стану підприємства

Визначивши поняття фінансового стану підприємства, з'ясуємо фактори, які безпосередньо впливають на нього. Насамперед, слід зазначити,

що під факторами розуміють умови здійснення господарських процесів і причини, що впливають на ці процеси.

Класифікація факторів являє собою розподіл за групами залежно від їх загальних ознак. Вона дає можливість більш точно оцінити місце і роль кожного фактора у формуванні величини результативних показників, глибше розібратися у причинах зміни явищ, котрі досліджуються [79].

Усі фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства можна класифікувати за наступними ознаками (табл. 1.1) [72; 108].

Таблиця 1.1

Класифікація факторів, що впливають на фінансовий стан підприємства

№ з/п	Ознака	Види
1	2	3
1.	за своєю природою:	- природно-кліматичні; - соціально-економічні; - виробничо-економічні;
2.	за місцем виникнення	- зовнішні: міжнародні, національні, ринкові; - внутрішні: якісні, кількісні;
3.	за структурою	- прості; - складні;
4.	за часом впливання	- постійні; - змінні;
5.	за ступенем кількісного вимірювання	- якісні (піддаються вимірюванню): мета, галузь діяльності, традиції репутація та імідж, форма власності, організаційна структура управління, організація системи управління, форма спеціалізації, концентрація виробництва, диверсифікація виробництва, прогресивність засобів і методів виробництва, рівень виробничих запасів; - кількісні (не піддаються вимірюванню): кваліфікований склад керівництва і персоналу, доля ринку і стадія життєвого циклу, інноваційна діяльність, адаптивність фірми, тривалість виробничого циклу, рівень виробничих запасів, структура балансу, платоспроможність, ліквідність, співвідношення власних і залучених засобів, вартість капіталу, структура майна, інвестиційна привабливість, доход на акцію, рівень прибутковості та рентабельності
6.	за залежністю від діяльності підприємства	- незалежні від діяльності підприємства: ✓ економічні (податкова політика, рівень інфляції, конкуренція, інвестиційний клімат, стан економіки країни); ✓ соціально-політичні (соціально-політична стабільність, зовнішньоекономічна політика держави, ефективність економічних зв'язків, зміна умов експорту та імпорту,

		антимонопольна політика); ✓ фінансові (процентна ставка, кредитна політика, валютна політика, страхування підприємства); ✓ демографічні (чисельність та склад населення, рівень життя); ✓ науково-технічний прогрес (міжнародна конкуренція, інноваційний процес;
1	2	3
		- залежні від діяльності підприємства: ✓ операційні: неефективний маркетинг; неефективна структура поточних витрат (висока частка постійних витрат); низький рівень використання основних засобів; високий розмір страхових і сезонних запасів; ✓ інвестиційні: неефективний фондовий портфель; висока тривалість будівельно-монтажних робіт; істотні перевитрати інвестиційних ресурсів; недосягнення запланованих обсягів прибутку по реалізованим реальним проектам; ✓ фінансові: неефективна фінансова стратегія; неефективна структура активів (низька їхня ліквідність); надмірна частка позикового капіталу; висока частка короткострокових джерел залучення позикового капіталу; ріст дебіторської заборгованості; висока вартість капіталу; перевищування припустимих рівнів фінансових ризиків
7.	за ступенем впливу на результат:	- основні; - другорядні;
8.	за ступенем розповсюдження:	- загальні; - специфічні;
9.	за ієрархією:	- першого порядку; - другого порядку тощо;

Найбільш доцільно розглянути детальніше зовнішні та внутрішні фактори, оскільки до їх складу належать решта факторів у розрізі вище розглянутих класифікаційних ознак.

Зовнішніми стосовно підприємства являються ті фактори, на які воно не може впливати або цей вплив може бути незначним (ендогенні). До внутрішніх факторів відносяться ті, що безпосередньо залежать від форм, методів та організації роботи на самому підприємстві (ендогенні) [108].

Фактори взаємозалежні між собою і впливають на результати діяльності підприємства в різних напрямках: одні – позитивно, інші – негативно. Тому в сучасних умовах нестабільності та невизначеності

особливо актуальним постає питання дослідження та врахування всіх факторів, що впливають на фінансовий стан підприємства для його успішної діяльності [108].

Можна стверджувати, що ступінь впливу факторів на фінансовий стан підприємства залежить не лише від сили кожного з них та співвідношення між ними, а й від тієї стадії життєвого циклу, в якій у даний момент перебуває підприємство, і відповідності їй управлінських дій [43, с. 133].

Фінансовий стан підприємства визначають за такими елементами:

- прибутковістю роботи підприємства;
- оптимальністю розподілу прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових платежів;
- наявністю власних фінансових ресурсів не лише мінімально потрібного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації;
- раціональним розміщенням основних і обігових фондів;
- платоспроможністю та ліквідністю [14].

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої комерційної і фінансової діяльності, тобто чим вищими є показники виробництва і реалізації продукції робіт і послуг, тим нижча їх собівартість, якщо вища рентабельність і вищий прибуток, то фінансовий стан підприємства є кращим. і навпаки [105].

У загальному вигляді можна стверджувати, що фінансовий стан характеризує наскільки успішно підприємство здійснює процеси виробництва і реалізації продукції, формує і використовує грошові доходи, забезпечує кругообіг коштів у відтворювальному процесі, організовує взаємовідносини з іншими організаціями, банками, бюджетом, страховими компаніями тощо [50].

Задовільний фінансовий стан є найважливішою характеристикою діяльності підприємства, яка відображає конкурентоспроможність та потенціал у діловому співробітництві, оцінює якою мірою гарантовані економічні процеси самого підприємства та його партнерів за фінансовими та

іншими відносинами [65].

Отже, фінансовий стан підприємства – комплексне і багатогранне поняття. Його формулювання залежить від сфери застосування. Як правило, це аналіз і контроль з метою здійснення ефективного управління.

1.2. Теоретичні основи контролю фінансового стану суб'єкта господарювання

Розглянемо більш детально поняття “контроль фінансового стану” та його місце в системі управління фінансовим станом підприємства. На нашу думку, поняття складається з двох самостійних елементів: “контроль” та “фінансовий стан підприємства”, сутність якого вже було досліджено у роботі.

Аналіз зарубіжних та вітчизняних спеціальних джерел дозволяє систематизувати існуючі підходи щодо визначення поняття “контроль” як:

- 1) системи нагляду та перевірки (підхід М. Білухи [5]);
- 2) систематичного спостереження та перевірки (підхід Ф. Бутинця [8]);
- 3) елементу управління (підхід В. Павлюка);
- 4) складової частини управління економічними об'єктами (підхід Б. Райзберга, Л. Лозовського, О. Стародубцевої [92]).

Так, наприклад, на думку колектив науковців на чолі з Ф. Ф. Бутинцем під контролем розуміють систематичне спостереження і перевірку процесу функціонування відповідного об'єкту з метою визначення його відхилень від заданих параметрів [8, с. 6].

Контроль можна розглядати як систему. До основних складових системи контролю слід віднести такі як: мета; контролюючий суб'єкт; підконтрольний об'єкт; контрольні дії; об'єкт контролю; предмет контролю [2].

Управління фінансовим станом підприємства є одним з найбільш значимих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, яка досить тісно пов'язана з іншими системами управління. Безперечно, управління фінансовим станом органічно входить до загальної системи управління підприємством. Воно відображає всі відносини, що належать до сфери фінансової діяльності підприємства. Виступаючи при цьому носієм певних фінансово-економічних відносин, фінансовий стан підприємства є об'єктом фінансового управління будь-якої економічної системи [37].

Процес управління фінансовим станом підприємства повинен здійснюватися за такими етапами:

- визначення головної мети управління;
- формування системи інформаційного забезпечення управління;
- дослідження показників фінансового стану;
- формування системи цілей та цільових показників;
- прогнозування показників фінансового стану на довгостроковий період;
- поточне планування показників фінансового стану;
- розробка системи заходів щодо реалізації поточних планів;
- моніторинг реалізації планових показників фінансового стану;
- контроль показників фінансового стану підприємства [37].

Таким чином, науковець вказує на те, що контроль фінансового стану є заключним етапом процесу управління і зводиться до контролю показників.

Не можливо здійснювати контроль фінансового стану без аналізу відповідних показників, тому контроль і аналіз взаємопов'язані і взаємозалежні.

Фінансовий стан підприємства контролюється шляхом визначення певних груп аналітичних показників, які дають змогу оцінити фінансовий і майновий стан підприємства, прибутковість його діяльності та спроможність виконати свої зобов'язання перед державою та іншими підприємствами, установами, організаціями. Така оцінка базується на системі показників, що характеризують структуру джерел формування капіталу та його розміщення, рівновагу між активами підприємства та джерелами їх формування, ефективність та інтенсивність використання капіталу, платоспроможність і кредитоздатність підприємства, його інвестиційну привабливість тощо[16].

Фінансовий стан підприємства перевіряється, як правило, у рамках комплексної оцінки підприємницьких структур, спрямованої на всебічну оцінку їхньої виробничої та фінансово-господарської діяльності. Цей процес може бути зображений у вигляді схеми (рис. 1.3) [30].

Контроль фінансового стану підприємства

Мета

Оцінка фінансової стабільності діяльності підприємства, його спроможність виконувати зобов'язання перед державою та іншими підприємствами, установами, організаціями

Джерела інформації

Фінансова звітність, реєстри синтетичного й аналітичного обліку, первинні документи податкового обліку, Наказ про облікову політику, бізнес-план, статистична і техніко-економічна інформація, акти попередніх перевірок тощо

Інструменти контролю

Абсолютні, відносні та середні показники, нормативи для порівняння, показники-фактори, групування даних, балансовий, графічний і табличні методи

Напрями контролю

загальна оцінка фінансового стану підприємства;
перевірка наявності й використання оборотних коштів;
перевірка дотримання розрахунково-платіжної дисципліни;
узагальнення результатів контролю

Рис. 1.3. Схема процесу контролю фінансового стану

Виходячи з цього, система контролю фінансового стану підприємства матиме наступні складові (табл. 1.2)

Таблиця 1.2

Система контролю фінансового стану підприємства [16; 30]

Елемент системи	Характеристика
1	2
Мета	отримання повної, достовірної та неупередженої інформації для прийняття управлінських рішень в системі управління фінансовим станом підприємства
Завдання	- визначення фактичного фінансового стану підприємства чи його частини в даний момент часу; - прогнозування стану та поведінки фінансового стану підприємства та його частини на визначений майбутній період часу; - зміна фінансового стану підприємства чи його частини так, щоб при зміні зовнішніх умов в допустимих межах були забезпечені необхідні та оптимальні значення характеристик фінансового стану чи його частини; - завчасне визначення місця та причин відхилень значень характеристик фінансового стану підприємства від заданих (передбачуваних);

1	2
	- збір, передача, обробка інформації про фінансовий стан підприємства; - забезпечення стійкого фінансового стану підприємства при досягненні критичних значень характеристик
Контролюючий суб'єкт	управлінські працівники за ієрархією управління
Контрольований об'єкт	фінансово-економічна діяльність підприємства
Контрольні дії	оцінка фінансового стану підприємства з використанням відповідних показників
Об'єкт контролю	активи, пасиви, розрахунки, фінансові результати, фінансові ресурси, фінансові відносини
Предмет контролю	фінансовий стан підприємства
Джерела інформації	фінансова звітність підприємства та інші документи

Окрему увагу слід звернути на методичні прийоми контролю фінансового стану підприємства, що можуть бути використані при проведенні оцінки. В науковій економічній літературі відсутня однозначність поглядів щодо питання вибору методичних прийомів контролю фінансового стану підприємства. Вибір залежить від низки факторів, зокрема: потреб у інформації, рівня контролю, галузевих особливостей діяльності підприємства, фахової підготовки спеціалістів з контролю тощо. Перелічені методичні прийоми контролю активно використовуються в системі фінансового аналізу.

Узагальнений перелік методів наведено на рис. 1.4 [16].

Контроль фінансового стану підприємства доцільно здійснювати у наступній послідовності:

1) загальна оцінка фінансового стану підприємства визначається методичними прийомами фінансового аналізу за даними балансів на початок року і на кінець звітних кварталів.

Контроль фінансового стану починається з визначення платоспроможності підприємства. Контролерові слід мати на увазі, що до платоспроможного належить підприємство, у якого сума поточних активів (матеріальні запаси, грошові кошти, дебіторська заборгованість за реалізовану продукцію, виконані роботи і послуги) перевищує поточні зобов'язання або дорівнює їм (кредиторська заборгованість за товари,

роботи, послуги та за розрахунками з бюджетом, з позабюджетних платежів, страхування тощо).

аналітичне групування показників балансу та приведення їх до порівнянного вигляду

тематичні обстеження наявності власних і позичених джерел коштів

прийоми аналітичних і структурних групувань показників зобов'язань поточних активів

узагальнення даних про причини складного фінансового стану

структурне групування показників майна і джерел його утворення

групування і порівняння даних балансу та звіту про фінансові результати

систематизація даних у вигляді аналітичних таблиць за термінами виникнення заборгованості

порівняння наявних власних оборотних коштів з їхніми нормативами й обсягами імобілізації

прийоми аналізу обсягів платіжних зобов'язань і поточних активів

розрахунково-аналітичні методи визначення показників оборотності оборотних коштів

оцінка динаміки і складу дебіторської та кредиторської заборгованості

аналіз кореспонденцій рахунків і тематичні обстеження даних про використання оборотних коштів не за призначенням

балансові зіставлення показників власних і залучених джерел коштів

балансовий і розрахунковий методи визначення показників фінансової стійкості

оцінка співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості

узагальнення результатів контролю у вигляді аналітичних таблиць, графіків (діаграм)

Оцінка платоспроможності здійснюється на підставі структурних аналітичних групувань показників балансу на початок року та кінець звітних кварталів і застосування прийомів аналізу обсягів платіжних зобов'язань та поточних активів. Виявлені факти перевищення першочергових платіжних зобов'язань над платіжними засобами свідчать про напруженість фінансового стану досліджуваного підприємства. Важливим показником платоспроможності підприємства є рівень ліквідності.

Ліквідність – це спроможність підприємства перетворювати свої активи на грошові кошти для покриття необхідних платежів, зумовлених фінансово-господарською діяльністю [116].

Дослідження стану ліквідності поточних активів (особливо виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції і товарів, частина яких може бути неліквідною, наприклад, у зв'язку з відсутністю попиту на ринку збуту), а також оцінка динаміки показника оборотного капіталу допомагають контролерові детально вивчити платоспроможність підприємства в короткостроковій перспективі. Так, виходячи зі змін обсягів оборотного капіталу, можна виявити підвищення або зниження рівня платоспроможності досліджуваного підприємства. За допомогою аналітичного прийому балансового зіставлення показників легкореалізованих активів (коштів і дебіторської заборгованості) та поточних зобов'язань оцінюється можливість повернення підприємством короткострокових боргів [116].

Стабільність фінансового стану підприємства характеризують структура й обсяги джерел коштів (власних і позичених), які вкладено в майно підприємства. Вивчення складу власного капіталу, його рівня, а також структури залучених позикових коштів дає можливість отримати інформацію про розширення або звуження діяльності підприємства. Аналізуючи зміни показників джерел формування майна, контролер звертає увагу на те, яка частка вартості майна підприємства покривалась за рахунок власних оборотних коштів, а також на зміни їхньої величини і структури [117].

2) перевірка наявності та використання власних оборотних коштів. Наявність власних оборотних коштів перевіряється методами тематичних обстежень і техніко-економічних розрахунків даних балансу станом на початок року та звітних кварталів, що досліджуються. Результати порівняння підсумкових даних першого, другого та третього розділів пасиву з підсумком першого розділу активу балансу дають змогу контролерові оцінити покриття нормативних запасів підприємства власними джерелами коштів, а також стан збереження його власних оборотних коштів. Основними причинами зменшення власних оборотних коштів можуть бути збитки минулих років і поточного року, низький рівень прибутковості підприємницької діяльності через спад обсягів виробництва та попиту покупців. Причиною зміни власних оборотних коштів є також збільшення зобов'язань за кредитами й позиками [30].

Контролерові слід урахувати, що оптимальна структура фінансових ресурсів підприємства формується лише в частині необоротних активів за рахунок власних джерел коштів, а в частині оборотних – за рахунок кредитів банку. Але треба мати на увазі, якщо проценти за банківський кредит перевищують середній прибуток з 1 грн. поточних активів, підприємству вигідніше нарощувати власний капітал.

Використання власних оборотних коштів оцінюється із застосуванням способів групування і порівняння даних фінансової звітності (Балансу та Звіту про фінансові результати) на підставі розрахунку коефіцієнтів оборотності, тривалості одного обороту і завантаження коштів в обороті.

Коефіцієнт оборотності – кількість оборотів, що здійснюється оборотними коштами протягом певного періоду (кварталу, року).

Тривалість одного обороту в днях – кількість днів, протягом яких оборотні кошти проходять усі стадії кругообігу.

Коефіцієнт завантаження коштів в обороті показує суму оборотних коштів, що авансуються на 1 грн. виручки від реалізації продукції, робіт (послуг).

Порівняння цих показників станом на початок року та в розрізі звітних кварталів року дає змогу контролерові виявити динаміку зростання (зменшення) коефіцієнтів оборотності й завантаження коштів в обороті, а також визначити ступінь негативного впливу на зменшення обсягів реалізації продукції таких чинників, як стан виробничих запасів і готової продукції, необґрунтоване зростання обсягів незавершеного виробництва, дебіторської заборгованості покупців тощо. “Зростаюча” динаміка коефіцієнта завантаження коштів в обороті може свідчити про збільшення залишків запасів, затримку реалізації продукції, робіт (послуг) і, у кінцевому підсумку, про уповільнення обороту оборотних коштів та неефективне їхнє використання. Прискорення оборотності оборотних коштів поліпшує фінансовий стан підприємства, є найважливішою умовою економії та їхнього раціонального використання, але в процесі контролю контролерові слід мати на увазі, що інколи низький показник оборотності є виправданим (наприклад, у випадках очікуваного підвищення цін на сировину та матеріали). Якщо при порівнянні темпів зростання виробничих запасів із темпами зростання продажу перший показник перевищуватиме другий, то це свідчить про напружений фінансовий стан досліджуваного підприємства [56].

Під час перевірки фінансового стану за цим напрямом вивчається стан розрахунків за довгостроковими і короткостроковими кредитами банків. Дані про наявність у підприємства позичкових коштів відображаються в розділах III і IV пасиву балансу, а в поточному обліку – у журналі № 2 чи в машинограмі цього облікового регістру за рахунками 50 і 60. Там само ведеться їхній аналітичний облік у розрізі видів позичок, строків їхнього погашення, об’єктів кредитування та банків, які надали позички. За допомогою балансового методу, прийому порівняння і розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості контролер визначає рівень плати за користування довгостроковими і короткостроковими позичками банків та перевіряє обґрунтованість методів оцінки вартості застави майна і цільове використання таких кредитних ресурсів (за наявності в досліджуваного

підприємства пролонгованих і прострочених позичок) [23].

3) перевірка дотримання розрахунково-платіжної дисципліни здійснюється для виявлення причин низької платоспроможності підприємства. Із застосуванням прийомів аналітичних і структурних групувань даних балансу та журналів № 1, 3 і відомостей до них вивчається стан розрахунково-платіжної дисципліни підприємства. Ретельно досліджується динаміка складу кредиторської і дебіторської заборгованості, особливо неправомірної заборгованості, з термінами оплати, що минули, а також організація розрахунків з покупцями, оскільки від неї залежать обсяги реалізації продукції, стан дебіторської заборгованості, надходження оплати грошовими коштами. Важливою є оцінка співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості завжди свідчить про нестійкий фінансовий стан досліджуваного підприємства і тому загрожує його платоспроможності в довгостроковій перспективі. Причиною значного збільшення кредиторської заборгованості проти дебіторської може стати погіршення стосунків із клієнтами, зменшення кількості покупців продукції тощо.

Подаючи інформацію про стан дебіторської і кредиторської заборгованості, динаміку та структуру запасів і витрат у вигляді додатків до акта перевірки зі складу розділів III і IV пасиву балансу, доцільно виділити неплатежі, а саме позички, не погашені вчасно, платіжні вимоги постачальників, не оплачені своєчасно, недоплати в бюджет тощо. Подальшому детальному вивченню підлягають причини порушення платіжної дисципліни (відвантаження продукції покупцям, які вже мають заборгованість перед підприємством, некоректне надання знижок на реалізовану продукцію, наявність претензій покупців щодо якості продукції, термінів виконання та інших умов господарських договорів).

Контролер звертає увагу на тимчасове завантаження оборотних коштів у позаоборотні (імобілізовані) активи, що негативно впливає на стан розрахунково-платіжної дисципліни (зайві внески коштів у бюджет у зв'язку

із завищенням авансових платежів, застосуванням штрафних економічних санкцій, здійсненням капітальних і довгострокових фінансових інвестицій за недостатності або відсутності власних і довгострокових позичених коштів тощо) [23].

4) узагальнення результатів контролю фінансового стану підприємства. Систематизуючи матеріали контролю про фінансовий стан підприємства, контролер повинен узагальнити причини напруженого фінансового стану, показати такі важливі показники фінансової діяльності, як використання оборотних коштів не за призначенням, вилучення їх з обороту, нестача оборотних коштів [109].

Про використання оборотних коштів не за призначенням свідчить наявність сум фактичної іммобілізації цієї частини оборотних коштів з виробничого процесу.

Цей показник визначається в разі наявності в досліджуваному звітному періоді об'єктів капітального будівництва, придбаних (виготовлених) основних засобів, неліквідних запасів товарно-матеріальних цінностей, простроченої заборгованості за відвантажені товари, не оплачені вчасно покупцями тощо (методи тематичного обстеження й аналізу кореспонденцій рахунків). Потім здійснюється порівняння сум іммобілізованих оборотних коштів, виділених за даними бухгалтерського обліку зі складу розділів I і II активу балансу, з вільним залишком невикористаного прибутку та інших власних коштів, цільових надходжень і асигнувань.

Нестача власних оборотних коштів на певну звітну дату визначається методом порівняння наявності власних оборотних коштів з їхнім нормативом та обсягами іммобілізації оборотних коштів станом на початок року та в розрізі квартальних звітних дат [52]. При цьому контролерові слід ураховувати, що утворення понаднормативних оборотних коштів також негативно впливає на фінансовий стан досліджуваного підприємства, оскільки призводить до “перетягування” коштів з позапланових джерел, зростання кредиторської заборгованості.

Загалом, систематичний контроль фінансового стану дозволяє оперативно виявляти слабкі сторони в роботі підприємства і приймати відповідні заходи щодо їх усунення [106].

Підприємства, які ведуть постійний контроль фінансового стану та ефективності використання капіталу у формі фінансового моніторингу, попереджають загрозу виникнення кризових явищ та забезпечують економічну безпеку підприємницької діяльності [51].

1.3. Наукові та прикладні проблеми контролю фінансового стану суб'єкта господарювання

В науковій економічній літературі приділяється увага проблемам теорії обліку і аналізу фінансового стану підприємства, але деякі теоретичні аспекти є все ще мало дослідженими.

Не дивлячись на те, що контроль фінансового стану є однією з досить важливих функцій управління фінансовим станом підприємства, дотепер існує низка невирішених проблем теоретичного і прикладного характеру, що потребують уваги. Окреслимо дані проблеми, узагальнивши їх на рис. 1.5.

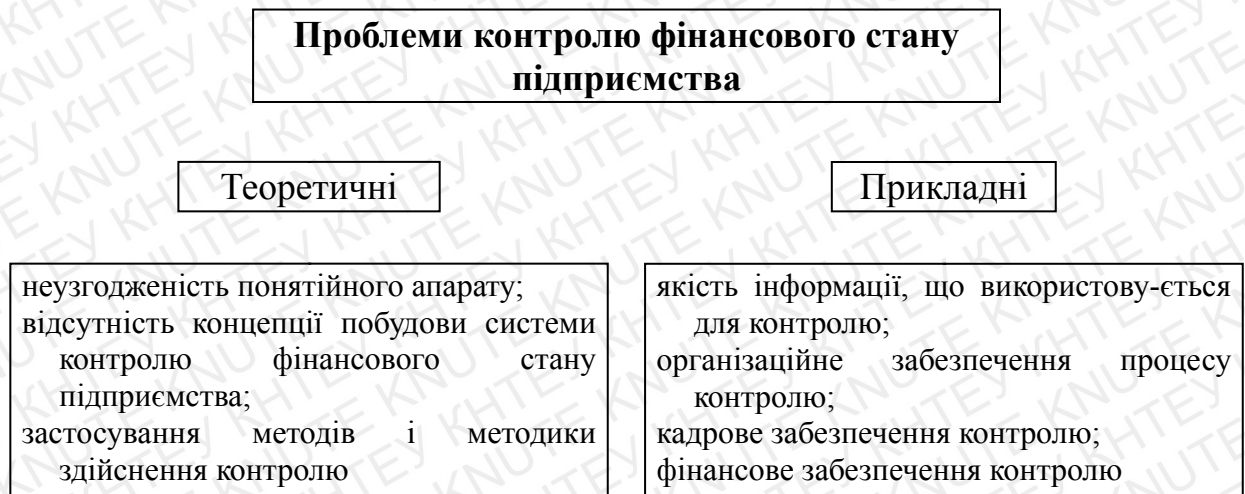

Рис. 1.5. Основні проблеми контролю фінансового стану підприємства

Перша проблема - відсутність єдності щодо визначення основних понять, пов'язаних з фінансовим станом, його обліком, аналізом, контролем.

Як вже зазначалося раніше, контроль тісно пов'язаний з обліком (джерело інформації) та аналізом (джерело інформації, методи здійснення контролю). Тому, ведучи мову про узгодженість теоретичних положень, зазначимо, що поняття “фінансового стану” включає в себе велику кількість характеристик ефективності діяльності підприємства.

Щодо визначення поняття “фінансового стану” зарубіжними авторами, можна зауважити, що його як такого не оцінюється, а аналізується загалом діяльність підприємства. При цьому поняттю фінансовий стан є тотожним поняття фінансового положення (financial position), фінансової стійкості

(financial sustainability), фінансового результату (financial performance). При цьому акцент робиться на здатності підприємства забезпечувати власну платоспроможність, покривати свої зобов'язання, покривати витрати діяльності, створювати новий продукт з наявних ресурсів та отримувати при цьому дохід [112].

За ринкових відносин аналіз фінансового стану набуває пріоритетного значення, оскільки попередньо проведена оцінка діяльності підприємства відповідно до запитів керівництва зокрема, надає можливість сформувати оптимальну структуру засобів підприємства, визначити найбільш раціональні шляхи використання ресурсів, забезпечити наявність на поточному рахунку підприємства мінімально необхідної суми грошових коштів для погашення поточних зобов'язань, розробити комплекс заходів з попередження чи недопущення виникнення збитків тощо. Слід зазначити, що більшість підприємств здійснюють аналіз фінансового стану з метою оцінки фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності. Лише незначна кількість підприємств за його допомогою оцінюють перспективи розвитку підприємства в майбутньому.

Вітчизняні науковці [17; 31] обґрунтовують досить широке застосування горизонтального, вертикального, факторного, порівняльного та коефіцієнтного аналізу. При цьому аналіз проводиться як за абсолютними, так і за відносними показниками.

У зарубіжній практиці [53] аналіз фінансового стану проводиться здебільшого шляхом коефіцієнтного аналізу (ratio analysis) за окремими напрямками аналізу, що дозволяє аналізувати різні підприємства не зважаючи на масштаби їх діяльності, визначаючи ефективність та прибутковість їх діяльності. Перевага віддається проведенню порівняльного аналізу (дані підприємства порівнюється з встановленими нормативами або показниками підприємств - конкурентів), трендового аналізу (trend analysis), який включає у себе вертикальний аналіз (common-size analysis), горизонтальний аналіз відносних показників (percent change analysis).

Широко застосовується також факторний аналіз, особливо за допомогою моделі Дюпону.

Модель Дюпона є модифікованим факторним аналізом, що дозволяє визначити, за рахунок яких чинників відбувалася зміна рентабельності. Передбачає розкладення показника “коефіцієнт рентабельності власного капіталу” на ряд фінансових коефіцієнтів його формування, взаємопов'язаний в єдиній системі [66].

Також у ході аналізу фінансового стану підприємства можуть використовуватися найрізноманітніші прийоми, методи та моделі аналізу, їхня кількість та широта застосування залежать від конкретних цілей аналізу та визначаються його завданнями в кожному конкретному випадку.

У світовій практиці вже накопичений достатній досвід інтегральної оцінки фінансового стану підприємств. Це такі відомі комплексні показники, як індекс Альтмана, модель Спрингейта, модель Ліса, метод Creditmen Ж. Депаляна. Але всі ці моделі непридатні для вітчизняних умов господарювання, тому що їх розроблено з використанням вибіркової сукупностей підприємств інших країн, а тому враховані параметри істотно відрізняються від наших. На сьогодні українськими вченими вже розроблені такі моделі, як дискримінантна інтегральної оцінки фінансового стану підприємства (О. Терещенко), яка базується на застосуванні методології дискримінантного аналізу на основі фінансових показників вибіркової сукупності вітчизняних підприємств і комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі використання матричних моделей (О. Хотомлянський, Т. Перната, Г. Северина). Цей метод оцінки дозволяє виявити тенденції у динаміці фінансового стану підприємства [112].

На особливу увагу заслуговують дослідження Є. П. Кожанової щодо причин невідповідності методики аналізу фінансового стану колишніх пострадянських країн ринковим умовам господарювання [44, с. 30]. Причини наступні:

1. Західний досвід використання показників та їх нормативних значень

без інтерпретації їх використання на українських підприємствах. Нині в Україні набуло поширення застосування зарубіжних методик розрахунку фінансових коефіцієнтів. Функціонуючи в інших країнах світу методики аналізу фінансової стійкості здебільшого неспроможні правильно оцінити стан справ саме в Україні. Тому потрібно розробити нову уніфіковану методику, яка б задовольнила широке коло користувачів. Адже фінансові показники повинні давати об'єктивну і точну характеристику фінансового стану підприємства, його стійкості; для всіх показників мають бути зазначені числові нормативи діапазону їх змін як у просторі, так і в часі.

2. Несистематизованість напрямів аналізу фінансового стану підприємства, що не дозволяє побачити зміни у фінансовому стані або результатах господарської діяльності та визначити тенденції і структуру таких змін, що, у свою чергу, не вказує керівництву підприємства на загрози та можливості, які йому властиві. Для оцінки стану суб'єкта господарювання потрібно використовувати не просто певний перелік фінансових коефіцієнтів, а їх систему, на основі вивчення яких можна було б сформувати цілісну картину діяльності підприємства (відповідно – система оціночних показників фінансового стану підприємства має бути розроблена відповідно до потенційних інтересів кожної з груп користувачів фінансової звітності).

3. Відсутність диференціації нормативних значень показників за видами економічної діяльності [112].

Будь який процес, в тому числі контролю фінансового стану має бути раціонально організований.

Контроль як функція менеджменту є елементом зворотного зв'язку, тому що за даними контролю проводиться корегування раніше прийнятих рішень і планів, а також стандартів усієї господарської діяльності. Він є об'єктивною необхідністю, тому що навіть найоптимальніші плани не можуть бути реалізовані, якщо вони не будуть доведені до виконавців і за їх виконанням не буде налагоджений об'єктивний і постійний контроль [38; с. 213].

Спостереження управлінських впливів із закономірною стійкістю виявляє, що вони здійснюються по відношенню до якої-небудь керованої системи або процесу тоді і тільки тоді, коли значення параметрів структури стану, режиму або напрямку їх розвитку відхиляються від заданих (бажаних) величин [24, с. 23]. Отже, виникнення проблем організації контролю зумовлено специфікою управлінських впливів на відхилення, що виявлені в ході контролю над об'єктом управління.

Різноманітність проблем контролю зумовлена характером, рівнем, стадією, зовнішніми та внутрішніми комунікаціями виробничих, економічних і соціальних процесів, що здійснюються підприємством.

На теперішній час до числа першочергових виходять рішення соціальних і організаційних проблем, які потіснили проблеми процесів виробництва [24, с. 181]. У їх числі – концепції контролю впливів на процеси підприємств з боку людського фактора в силу росту його енерго- та інформаційної насиченості, які спрямовано на вивчення рівня задоволення матеріальних і духовних потреб працівників, розширення їх прав і свобод, удосконалення психофізичного і соціального здоров'я, а також створення сприятливих умов для реалізації творчого потенціалу.

При вивченні особливості організації контролю слід підкреслити, що тут має місце попередня оцінка об'єктів, які контролюються, при цьому вони повинні задовольняти хоча б одному з принципів:

- контроль стану системи можливий, якщо існує можливість вибору управлінського впливу, що дозволяє переводити систему з будь-якого початкового стану у заздалегідь заданий стан;
- контроль результату функціонуючої системи може бути організований, якщо існує можливість вибору управлінського впливу, що дозволяє привести систему в такий кінцевий стан, за якого забезпечується заздалегідь задане значення виходу;
- спостереженість контрольованої системи можлива, якщо за реакцією на виході системи у заданому інтервалі часу і при заданому управлінському

впливі можна визначити початковий стан [24, с. 72].

Щоб забезпечувати координацію і контроль діяльності зовнішнього середовища, своїх підрозділів і працівників рекомендуються організаційні структури. Треба відмітити, що структури організацій відрізняються одна від одної складністю (тобто ступенем розподілу діяльності на різні функції), формалізацією (тобто ступенем використання заздалегідь установлених правил і процедур), співвідношенням централізації і децентралізації (тобто рівнями, на яких приймаються управлінські рішення) [121].

Систематизуємо контроль організацій різних структур. При горизонтальній структурі організації - охоплення контролем представляє число підлеглих, які звітують перед одним керівником. В ієрархічній структурі, в організації керівник вищого рівня має прямий контроль над керівником середнього рівня, наприклад, за виробництвом, бухгалтерським обліком, маркетингом та ін. У свою чергу, керівники середнього рівня мають прямий контроль над відповідними керівниками нижчого рівня, а ті без посередньо над призначеним числом виконавців.

Крупний підрозділ або відділ в організації часто очолює і контролює керівник середнього рівня. Характер його роботи в переважній більшості визначається особливістю роботи підрозділу, чим організації в цілому. В основному, керівники середнього рівня є буфером між керівниками вищого і нижчого рівня. Вони контролюють і готують інформацію для рішень, що приймаються керівником вищого рівня і передають ці рішення звичайно після трансформації їх у технологічно зручній формі у виді специфікацій і конкретних завдань низовим лінійним керівникам [24].

Різні оцінки обсягу роботи, що здатне проконтролювати керівник середнього рівня, призводить до необхідності створення різних організаційних структур. У даному випадку слід зробити висновок, що для координації і контролю роботи своїх підлеглих керівник повинен мати час.

В. Грейкунас стверджує, що основною причиною, що обмежує діапазон контролю, є число контрольованих відносин, а не просте число робіт і

підлеглих працівників. Таких відносин, на його думку, три:

- пряме просте відношення підпорядкування, за якого число відносин дорівнює числу підлеглих;
- перехресні відносини, які виникають між двома підлеглими одного керівника і використовуються для взаємного консультування;
- прямі групові відносини між керівником і кожною можливою комбінацією підлеглих [24, с. 78].

Слід відмітити, що усі три види відносин потенційно вимагають певних витрат часу керівника, якщо робота підлеглих не взаємозалежна, то немає необхідності розглядати перехресні і групові відносини.

У результаті дослідження однією з проблем організації контролю є встановлення оптимальних пропорцій між наступними видами контролю: попереднім, поточним і заключним. Критерієм оптимальності цих пропорцій є мінімізація часу, який витрачено на контроль.

Якщо в пропорціях витрат “час на контроль” переважає поточний контроль, то це свідчить про загальну недосконалість організації всієї діяльності підприємства, наприклад: попередній - 3%, поточний - 80%, заключний - 17%.

Коли в пропорціях витрат “час на контроль” переважає попередній контроль, то це свідчить про орієнтованість організації на запобігання можливості появи дефектів у роботі організації, наприклад: попередній - 53%, поточний - 30%, заключний - 17%.

Якщо в пропорціях витрат «час на контроль» переважає заключний контроль, то це свідчить про недостатню його орієнтованість на зміни ходу виробничих процесів: попередній - 17 %, поточний - 30 %, заключний - 53 % [121].

Наведені приклади свідчать, що вони не дозволяють встановити оптимальні пропорції витрат “час на контроль”. Тому, щоб пропорція витрат була оптимальною, можна рекомендувати періодично переоцінювати актуальність застосування кожного виду контролю.

Діяльність людей є невід'ємним елементом контролю, як і всіх інших стадій управління. Невдало спроектовані системи контролю можуть зробити поведінку працівників орієнтованою на них, тобто люди будуть прагнути до задоволення вимог контролю, а не до досягнення поставлених цілей. Отже, контроль повинен бути простим і базуватися на якісних і оригінальних методах. Слід відмітити, що надмірна складність, це серйозна проблема в процесі прийняття управлінських рішень, окрім збільшення витрат може привести до того, що персонал не зрозуміє і не підтримає систему контролю.

Треба підкреслити, що і вимірювання результатів контролю є, як правило, найскладнішим, найвідповідальним і найвитратнішим процесом. Для того, щоб бути ефективною, система вимірювання повинна відповідати тому виду діяльності, що підлягає контролю.

Слід звернути увагу, що завдяки новим комп'ютерним програмам контрольні вимірювання стали більш оперативними і точними. Однак будь-яка система збору й обробки інформації потребує укладання коштів. Витрати на вимірювання найчастіше є єдиним витратним фактором процесу контролю, тим, що визначає доцільність контролю. Тому менеджерам не слід піддаватися спокусі вимірювати все як можна точніше. Фірмі при досконалому вимірюванні контроль виходить занадто дорого, але ж в бізнесі мета вимірювання полягає у збільшенні прибутку, а не в тому, щоб точно установити, що відбувається в ній [60, с. 376].

Контроль є економічно виправданим у тому випадку, коли відношення витрат до можливого прибутку залишається досить низьким. Слід підкреслити, що витрати на контроль складаються не тільки з витрат часу, що витрачається менеджерами і всіма працівниками на збір, передачу та аналіз інформації, а й на усі види обладнання, що при цьому використовується.

У контролі приховано багато побічних витрат, наприклад, робочого часу і ресурсів, які можна направити на розв'язання інших задач. Отже, загальні витрати на систему контролю не повинні перевищувати переваги, що нею створюються [121].

Ринкові відносини в Україні виникли відносно нещодавно, і це не може не впливати на якість менеджменту українських компаній, а отже, і на функціонування системи внутрішнього контролю. Багато управлінських процесів, які широко використовуються в західних компаніях, в українській системі ведення господарської діяльності знаходяться в стадії розвитку. Отже, до теперішнього часу залишається проблемним питання адекватної оцінки системи внутрішнього контролю.

На нашу думку, перед вітчизняними науковцями і практиками досить гостро стоїть питання розробки дієвих заходів вирішення перелічених проблем у найближчій перспективі.

Нині контроль фінансового стану підприємства здійснюється передусім із застосуванням розрахунково-аналітичних методичних прийомів і методів документального контролю операцій, які стосуються наявності, руху оборотних коштів, для оцінки обґрунтованості їхнього вилучення з обороту та визначення конкретних причин напруженого фінансового стану і винних службових осіб.

Висновки до розділу 1

Таким чином, в результаті дослідження, проведеного у розділі 1 виявлено, що сучасні вітчизняні науковці досі не дійшли згоди щодо визначення поняття “контроль фінансового стану”, його мети і призначення.

Більшість дослідників дотримуються думки, що контроль фінансового стану підприємства доцільно здійснювати, використовуючи прийоми фінансового і економічного аналізу, зокрема, оцінюючи результати розрахунку відповідних показників, що характеризують фінансовий стан.

Погоджуємося з думкою про те, що контроль фінансового стану є заключним етапом процесу управління, але не варто його зводити суто до контролю показників.

Різноманітність проблем контролю зумовлена характером, рівнем,

стадією, зовнішніми та внутрішніми комунікаціями виробничих, економічних і соціальних процесів, що здійснюються підприємством.

Керівництву підприємства варто звертати увагу на раціональну організацію системи здійснення контролю фінансового стану і її дієвість.

РОЗДІЛ 2

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

2.1. Організаційно-економічна характеристика “Торговий дім “Сьомий континент””

Дослідження питань організації та методики контролю фінансового стану будемо проводити на прикладі Товариства з обмеженою відповідальністю “Торговий дім “Сьомий континент”” (далі - ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент””).

На першому етапі дослідження наведемо загальну характеристику підприємства (табл. 2.1)

Таблиця 2.1

Загальна характеристика ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент””

№ з/п	Ознака	Характеристика
1.	Код за ЄДРПОУ	39059198
2.	Тип компанії	торгова компанія дистриб'ютор / реселер представництво
3.	Організаційно-правова форма	товариство з обмеженою відповідальністю
4.	Дата реєстрації	20.01.2014
5.	Керівник	Радченко Олексій Васильович
6.	Розмір статутного внеску	31,5 тис. грн
7.	Галузі за КВЕД	46.17 Діяльність посередників у торгівлі продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами
8.	Товари, що реалізуються	мраморова яловичина, ягнятина, телятина, свинина, заморожені морепродукти імпорного виробництва
9.	Основні клієнти	ресторани і готелі преміум-класу: Premier Palace, HYATT, InterContinental, GoodWine, GoodMan Steak House, Matisse тощо
10.	Юридична адреса	м. Київ, вул. Бориспільська, буд. 30

ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент”” є ексклюзивним

дистриб'ютором в Україні елітного м'яса з Австралії, Нової Зеландії, США, а також морепродуктів. Продукція розмитнена, сертифікована і зберігається на складах у м. Києві.

Місія компанії - оперативно консолідувати різноманітну свіжу продукцію з таких екзотичних та дальніх регіонів, як Австралія, Нова Зеландія, Індонезія, Південна Африка, США, Канада, Чилі та доставити її протягом 24 годин на стіл наших безпосередніх покупців [89].

Товариство орієнтується на наступні характеристики обслуговування:

- якість продукції - 100%;
- оперативність - 90%;
- ексклюзивність - 85%;
- орієнтація на клієнта - 95% [89].

Завдяки налагодженим багаторічним зв'язкам товариство має можливість оперативно отримувати та консолідувати різноманітну продукцію безпосередньо від виробників за ексклюзивними цінами. Тому клієнти мають можливість купувати товари найвищої якості за помірними цінами.

Підприємство тісно співпрацює з такими відомими виробниками Австралії, Нової Зеландії, США, Південно-Африканської республіки, Італії, Індонезії, Чилі, зокрема: Greater Omaha Packing (USA), Cargill Meat Solutions Corporation(USA), National Beef Packing Company (USA), Icicle Seafoods (USA), Sedna Industries (USA), JBS Swift Australia (Australia), Thomas Foods International (Australia), AACo (Australia), AFFCO NewZealand (New Zealand), Petuna Sealord (New Zealand), Pt Era Mandiri Cemerlang (Indonesia), Business Group S.A. "Magellan Seafood" (Chile) та ін. [89].

Економічну оцінку діяльності товариства будемо здійснювати на основі даних фінансової звітності за 2015-2017 рр. (додаток Б).

На першому етапі розглянемо динаміку зміни основних економічних показників діяльності підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Основні економічні показники діяльності ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент”” за 2015-2017 рр., тис. грн.

№ з/п	Показник	Рік			Відхилення, ±, звітного 2017 р. до базового 2015 р.	
		2015	2016	2017	сума	%
1.	Доходи, тис. грн.	5879,6	9564,0	12415,6	6536,0	111,2
2.	Витрати, тис. грн	5622,4	9129,6	11752,5	6130,1	109,0
3.	Чистий прибуток, тис. грн	227,6	356,2	543,7	316,1	138,9
4.	Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	196,6	195,6	669,9	473,3	240,7
5.	Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	798,5	957,7	1126,3	327,8	41,0
6.	Середньооблікова чисельність робітників, осіб	12	12	14	2,0	16,7
7.	Фондовіддача, грн	29,2	48,2	18,3	-10,9	-37,2
8.	Віддача оборотних активів, грн	7,19	9,84	10,91	3,71	51,6
9.	Рентабельність (збитковість) основних засобів, %	115,8	182,2	81,2	-34,6	-29,9
10.	Рентабельність (збитковість) оборотних активів, %	28,5	37,2	48,3	19,8	69,4
11.	Продуктивність праці, тис. грн. / чол.	478,8	785,3	877,6	398,8	83,3
12.	Рентабельність продукції, %	7,21	6,22	7,23	0,02	0,3

Як свідчать результати розрахунків, наведених у табл. 2.2, протягом 2015-2017 рр. дохід підприємства стабільно зростає. У 2017 р., порівняно з 2015 р., його розмір зріс на 6536,1 тис. грн, тобто на 111,2%.

Синхронно зі змінами розміру доходу змінюється і витрати. У 2017 р., порівняно з 2015 р. їх розмір збільшився на 109%. Також, спостерігається зростання розміру чистого прибутку, оскільки витрати зростають повільнішими темпами, ніж доходи. Загалом, у 2017 р, порівняно з 2015 р., розмір прибутку зменшився на 316,1 тис. грн, що складає 138,9% від обсягу 2015 р. Власником підприємства прийнято рішення капіталізувати прибуток, що значним чином впливає на зростання обсягів власного капіталу.

Фондовіддача, що характеризує ефективність використання основних виробничих засобів, у 2017 р., порівняно з 2015 р., знизилася на 38%. Дана

ситуація пояснюється тим, що темпи зростання вартості основних засобів повільніші, ніж темпи зростання доходів підприємства. У віддачі оборотних активів тенденція зворотна. У 2017 р., порівняно з 2015 р. вона зросла майже на 50%, що варто оцінювати позитивно.

Оскільки протягом 2015-2017 рр. підприємство отримувало прибуток, рентабельність основних засобів і оборотних активів має додатне значення. Рентабельність основних засобів досить висока, але у 2017 р., порівняно з 2015 р. її значення знизилось майже на 30%, що є негативним явищем. Зниження відбулося переважно за рахунок стрімкого зростання вартості основних засобів. Натомість, рентабельність оборотних активів за аналізований період зросла майже на 70% і склала 48,3%.

Продуктивність праці, що характеризує ефективність використання трудових ресурсів підприємства, протягом 2015-2017 рр. зросла на 81% і склала 886,8 тис. грн. / ос. Дана ситуація пояснюється тим, що темпи зростання доходів товариства перевищують темпи збільшення кількості працівників.

Рентабельність продукції протягом аналізованого періоду не досить висока, але має тенденцію до зростання.

Виконання статутних зобов'язань здійснюється з використанням низки засобів і предметів праці, які поділяють на необоротні та оборотні активи. Склад та динаміку зміни вартості активів підприємства наведено у табл. 2.3.

Як свідчать результати розрахунків, наведених у табл. 2.3, протягом 2015-2017 рр. у товариства спостерігається зростання загального обсягу активів на 124,4%. При цьому, зростання відбувалося, переважно, за рахунок збільшення вартості необоротних активів, котрі представлені основними засобами. У 2017 р., порівняно з 2015 р. їх вартість зросла на 466,7% і склала 1152,0 тис. грн.

У складі оборотних активів найзначніше зросла вартість запасів - майже на 800%.

Таблиця 2.3

**Склад і динаміка зміни вартості майна ТОВ “Торговий дім
“Сьомий континент”” за 2015-2017 рр., тис. грн.**

№ з/п	Показник	Рік			Відхилення, ±, звітного 2017 р. до базового 2015 р.	
		2015	2016	2017	сума	%
1.	Необоротні активи, всього:	203,3	187,8	1152,0	948,7	466,7
	- основні засоби	203,3	187,8	1152,0	948,7	466,7
2.	Оборотні активи, всього:	830,6	1084,8	1167,7	337,1	40,6
	- запаси	19,0	52,5	170,4	151,4	796,8
	- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	65,2	294,1	328,4	263,2	403,7
	- дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	130,8	159,1	127,2	-3,6	-2,8
	- інша поточна дебіторська заборгованість	92,9	165,4	26,0	-66,9	-72,0
	- гроші та їх еквіваленти	504,5	386,8	459,8	-44,7	-8,9
	- витрати майбутніх періодів	5,4	5,6	6,5	1,1	20,4
	- інші оборотні активи	12,8	21,3	49,4	36,6	285,9
3.	Активи, разом	1033,9	1272,6	2319,7	1285,8	124,4

Разом з тим, спостерігається збільшення розміру дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги - майже на 400%, що не можна вважати позитивним явищем. Збільшились також інші необоротні активи, але їх частка у складі активів незначна. Дана ситуація вказує на те, що підприємство нарощує обсяги діяльності, а склад активів цілком відповідає специфіці господарської діяльності.

Доповнюючи аналіз складу і вартості майна розглянемо динаміку зміни його структури за 2015-2017 рр. (рис. 2.1).

З рис. 2.1. бачимо, що на відміну від складу, структура активів товариства протягом аналізованого періоду суттєво змінилася. Якщо у 2015 р. співвідношення необоротних активів до оборотних складало 20% до 80%, то вже у 2027 р. співвідношення склало 50% на 50% - структура активів стає більш “важкою”.

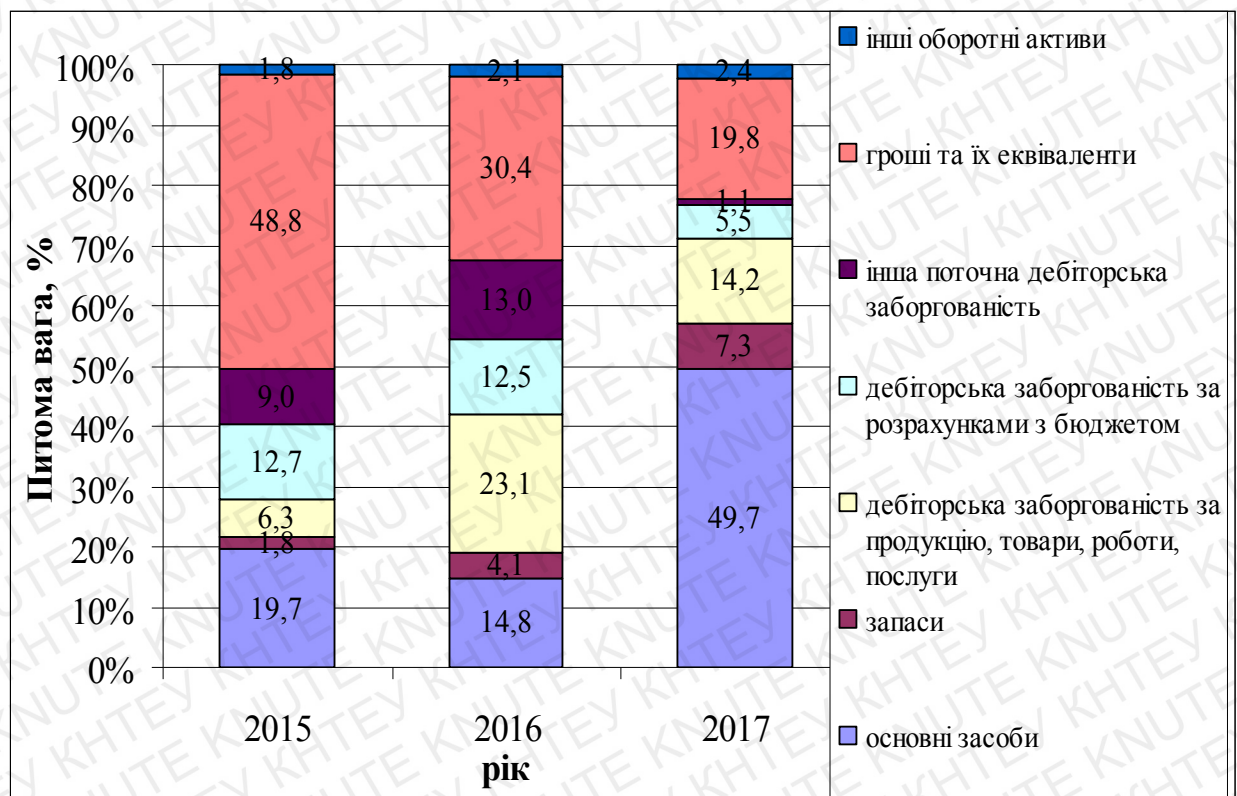

Рис. 2.1. Динаміка зміни структури активів ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент”” за 2015-2017 рр., %

У 2015 р. майже 49% оборотних активів припадало на грошові кошти та їх еквіваленти, а у 2017 р. їх питома вага склала лише близько 20%, хоча їх обсяг при цьому зменшився лише на 8,9%. Не дивлячись на те, що розмір запасів зріс майже у 9 разів, їх питома вага у загальній структурі активів зросла на 5,5%. Таким чином, необоротні активи зростали більш стрімкими темпами, ніж оборотні.

Формування активів підприємства здійснюється за рахунок різноманітних джерел, що відображаються у пасиві Балансу підприємства. Розглянемо склад джерел формування активів товариства (табл. 2.4).

Як свідчать результати розрахунків, наведених у табл. 2.4, при формуванні активів керівництво підприємства надає перевагу власним джерелам, розмір яких протягом аналізованого періоду зріс на 539,9 рис. грн (на 67,1%) і склав 1345,0 тис. грн.

Динаміка зміни складу джерел формування активів**ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент”” за 2015-2017 рр., тис. грн.**

№ з/п	Показник	Рік			Відхилення, ±, звітнього 2017 р. до базового 2015 р.	
		2015	2016	2017	сума	%
1.	Власні джерела, в т. ч.:	805,1	951,3	1345,0	539,9	67,1
	- зареєстрований капітал	31,5	31,5	31,5	0,0	0,0
	- резервний капітал	343,5	343,5	343,5	0,0	0,0
	- нерозподілений прибуток	430,1	576,3	970,0	539,9	125,5
2.	Позикові джерела, в. т. ч.	228,8	321,3	974,7	745,9	326,0
2.1	поточна кредиторська заборгованість, в т. ч.:	209,1	307,2	974,7	765,6	366,1
	- за довгостроковими зобов'язаннями	0,0	0,0	622,2	622,2	-
	- за товари, роботи, послуги	209,1	293,1	352,5	143,4	68,6
	- за розрахунками зі страхування	0,0	14,1	0,0	0,0	-
2.2	інші поточні зобов'язання	19,7	14,1	0,0	-19,7	-100,0
3.	Джерела, разом	1033,9	1272,6	2319,7	1285,8	124,4

Оскільки розмір статутного і резервного капіталу залишався незмінним, зростання відбувалося за рахунок збільшення обсягу нерозподіленого прибутку товариства, розмір якого збільшився, відповідно, на 539,9 тис. грн.

Разом з тим, позикові джерела також зростали, але швидшими темпами. Протягом 2015-2017 рр. їх вартість збільшилася на 326%. Крім того варто відмітити, що позикові джерела на 100% сформовані за рахунок їх поточної частини. Стабільно зростають обсяги кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. У 2017 р., порівняно з 2015 р. їх розмір зріс на 143,4 тис. грн і склав 352,5 тис. грн. Загалом, дане явище не можна вважати позитивним, але варто також провести порівняння з дебіторською заборгованістю.

Слід відмітити, що у 2017 р. у товариства виникає суттєва за розміром стаття зобов'язань - поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, розмір якої склав 622,2 тис. грн. Загалом, протягом 2015-

2017 рр. обсяг джерел формування активів (пасиви) зросли на 124,4%.

Доповнимо аналіз складу джерел формування активів оцінкою їх структури (рис. 2.2).

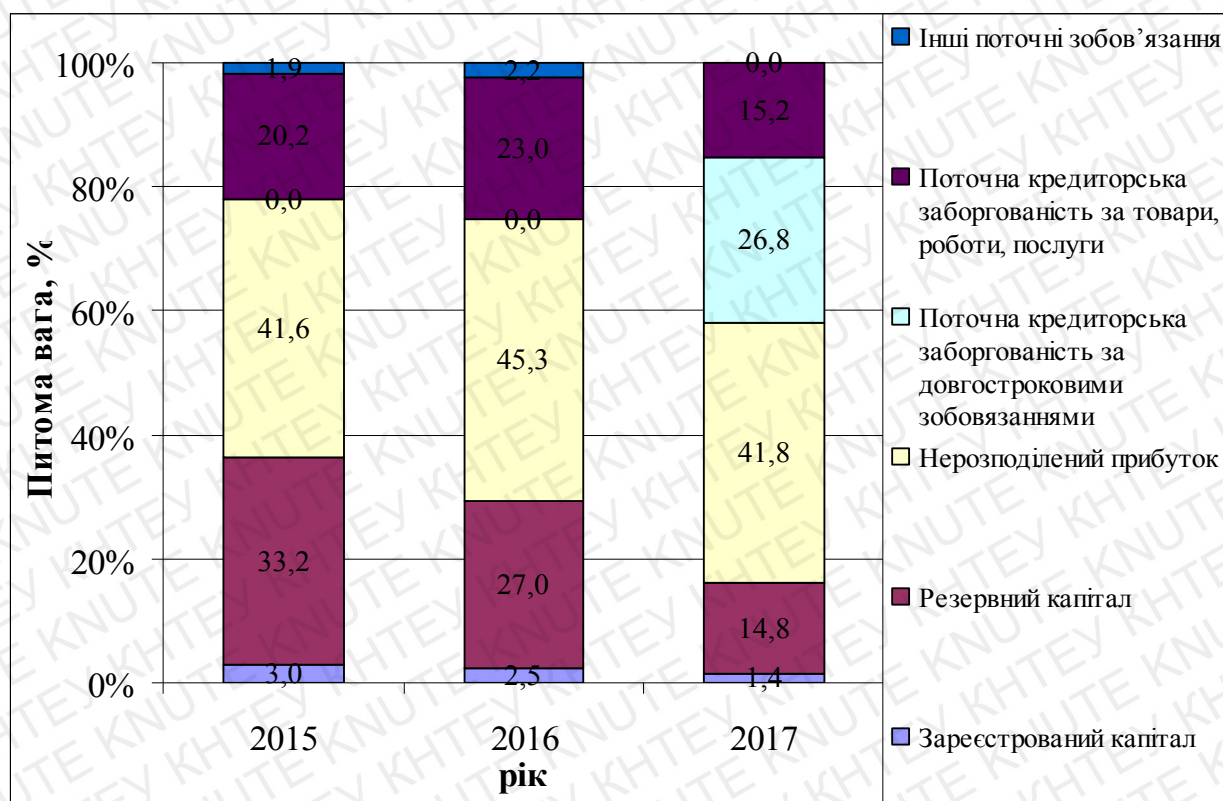

Рис. 2.2. Динаміка зміни структури **джерел формування** активів ТОВ
“Торговий дім “Сьомий континент”” за 2015-2017 рр., %

Як свідчать результати розрахунків, наведених на рис. 2.2, структура джерел формування активів товариства протягом 2015-2017 рр. зазнала суттєвих змін. Не дивлячись на те, що обсяг власних джерел формування активів збільшився у 1,67 рази, їх питома вага знизилася майже на 20%. Питома вага резервного капіталу, розмір якого протягом 2015-2017 рр. залишається незмінним, зазнала суттєвого зниження - на 18,4%. Нерозподілений прибуток, який збільшився у 2,25 рази, займає ту ж саму частку в загальній структурі, що й у 2015 р. Таким чином, можна зробити висновок про те, що на структуру джерел формування активів значною мірою вплинула поява у 2017 р. поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, частка якої склала 26,8%.

Таким чином, протягом аналізованого періоду в структурі фінансування товариство надає перевагу позиковим джерелам, що може знижувати фінансову стійкість і незалежність, погіршують фінансовий стан.

Оцінку фінансового стану варто проводити у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Для поточної оцінки використовують показники платоспроможності і ліквідності, котрі характеризують здатність підприємства своєчасно і в повному обсязі погашати поточні зобов'язання (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Показники для оцінки ліквідності й платоспроможності
ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент”” за 2015-2017 рр.**

№ з/п	Показник	Норма- тивне зна- чення	Рік			Відхилення , ±, звітного 2017 р. до базового 2015 р.	
			2015	2016	2017	сума	%
1.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,15 - 0,20	2,20	1,20	0,47	-1,73	-78,6
2.	Коефіцієнт поточної ліквідності	0,5 - 0,8	3,55	3,21	1,02	-2,52	-71,2
3.	Коефіцієнт загальної ліквідності	1 - 2	3,63	3,38	1,20	-2,43	-67,0
4.	Коефіцієнт довгострокового фінансового забезпечення	0,5 - 0,7	3,96	5,07	1,17	-2,79	-70,5
5.	Середня величина власних оборотних засобів, тис. грн.	> 0, ріст	601,8	763,5	193,0	-408,8	-67,9
6.	Коефіцієнт забезпеченості поточної діяльності власними оборотними засобами	≥ 0,1	0,725	0,704	0,165	-0,56	-77,2

Розрахунки коефіцієнта абсолютної ліквідності вказують на те, що частина заборгованості, яку можливо погасити за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів протягом 2015-2017 рр. зменшується. Не дивлячись на це, значення показника абсолютної перебуває в межах нормативного значення, що слід розцінювати позитивно.

Значення коефіцієнта поточної ліквідності протягом аналізованого періоду перебуває за верхньою межею норми, але стрімко знижується. У 2017 р., порівняно з 2015 р. його розмір зменшився на 71,2%. Не дивлячись

на це, товариство спроможне погасити зобов'язання в разі погашення дебіторської заборгованості, але така можливість суттєво знижується.

Коефіцієнт загальної ліквідності характеризує достатність оборотних активів для покриття зобов'язань. Протягом 2015-2017 рр. значення коефіцієнта перебуває за верхньою межею норми і суттєво знижується (на 67%). Не дивлячись на це, у товариства цілком достатньо оборотних активів для погашення зобов'язань, але їх обсяг стрімко знижується.

Коефіцієнт довгострокового фінансового забезпечення показує ступінь покриття необоротних активів власним капіталом і характеризує рівень дотримання підприємством фінансової рівноваги. При фінансуванні необоротних активів керівництво ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент”” все ж таки надає перевагу власним джерелам. На це вказує значення показника, що перебуває за верхньою межею рекомендованих значень протягом всього періоду дослідження, але спостерігається стійка тенденція до зниження.

Середня величина власних оборотних засобів товариства має додатне значення, але знижується. У 2017 р., порівняно з 2015 р. зниження склало майже 68%, що є негативною тенденцією. Таким чином, товариство забезпечено власними оборотними коштами і не залежить від кредиторів, але потенційна стійкість фінансового становища знижується.

Коефіцієнт забезпеченості поточної діяльності власними оборотними засобами у 2015-2017 рр. вказує на те, що товариство не має дефіциту власних коштів для фінансування поточної діяльності. Хоча значення показника знизилось на 77,2%, все ж воно перебуває в межах рекомендованих значень.

Для здійснення всебічної оцінки діяльності підприємства важливо провести оцінку його фінансової стійкості. Вона характеризує такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне управління ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення [70]. Висока фінансова

стійкість вказує на здатність оперативно реагувати на зовнішні та внутрішні чинники без зниження фінансового та виробничого потенціалу підприємства.

Для оцінки розрахуємо низку відносних показників (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Показники оцінки фінансової стійкості ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент”” за 2015-2017 рр.

№ з/п	Показник	Нормативне значення	Рік			Відхилення, ±, звітного 2017 р. до базового 2015 р.	
			2015	2016	2017	сума	%
1.	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,6 - 0,7	0,779	0,748	0,580	-0,199	-25,5
2.	Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності, стабільності)	$\geq 0,5$ зростання	0,779	0,748	0,580	-0,199	-25,5
3.	Коефіцієнт маневрування	0,2 - 0,5	0,747	0,803	0,143	-0,604	-80,8
4.	Коефіцієнт співвідношення необоротних і оборотних активів	-	0,245	0,173	0,987	0,742	303,1
5.	Коефіцієнт фінансового ризику	≤ 1 зменшення	0,284	0,338	0,725	0,440	155,0
6.	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	$\geq 0,1$ зростання	0,725	0,704	0,165	-0,559	-77,2

Значення коефіцієнта фінансової стійкості, наведене у табл. 2.6, свідчить про те, що у 2015 р. за рахунок постійного і довгострокового залученого капіталу товариство здатне профінансувати близько 78% активів. Поступово значення показника зменшується і у 2017 р. виходить за нижню межу рекомендованого значення (0,58 при рекомендованій нижній межі 0,6). Таким чином, товариство втрачає перспективи розвитку і підвищується ризик банкрутства.

Коефіцієнт автономії характеризує частину активів, сформованих за рахунок власних і прирівняних до них засобів. Значення коефіцієнта протягом аналізованого періоду перебуває поза верхньою межею рекомендованих значень, хоча поступово знижується майже на чверть. Це означає, що товариство поступово втрачає автономію, тобто незалежність від

зовнішніх джерел фінансування.

Значення коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів вказує на те, що близько третини власного оборотного капіталу знаходиться в обороті. Протягом аналізованого періоду значення показника перебуває в межах рекомендованих нормативних значень.

Крім того варто відмітити, що значення коефіцієнта фінансової стійкості і автономії співпадає. Дане явище обумовлено тим, що у підприємства протягом аналізованого періоду відсутні довгострокові зобов'язання.

Коефіцієнт співвідношення необоротних і оборотних активів, що характеризує політику фінансування підприємства, вказує на те, що в структурі активів їх оборотна частина переважає необоротну (значення показника нижче 1). У 2017 р., порівняно з 2015 р. значення показника зросло більш ніж на 300%.

Значення коефіцієнта фінансового ризику перебуває в межах нормативного значення і має тенденцію до зростання - відбувається збільшення частки залученого капіталу та зниження фінансової стійкості товариства.

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами показує забезпеченість запасів довгостроковими джерелами фінансування. Протягом 2015-2017 рр. значення даного показника знижується, що є негативним явищем - знижується фінансова стійкість підприємства і його спроможність здійснювати активну діяльність. Товариство забезпечене довгостроковими засобами для формування власного оборотного капіталу.

Таким чином, аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ "Торговий дім "Сьомий континент"" дає підстави стверджувати, що господарська діяльність товариства протягом 2015-2017 рр. була досить ефективною, але спостерігається негативна тенденція до погіршення значення більшості показників.

Зниження фінансової стійкості і автономії обумовлено суттєвим зростання частки поточної заборгованості в структурі джерел формування

активів.

Відбувається зростання як обсягів доходів, так і витрат підприємства. Керівництво дотримується політики капіталізації прибутку, що суттєво впливає на зміну структури джерел формування активів підприємства. Не дивлячись на це, товариство не має дефіциту власних коштів для фінансування поточної діяльності.

2.2. Оцінка нормативно-правового регулювання контролю заборгованості суб'єкта господарювання

Контроль заборгованості підприємства здійснюється в межах відповідного нормативно-правового поля. При цьому, основний обсяг інформації про заборгованість формується в системі обліку.

Виділяють чотири рівні регулювання бухгалтерського обліку:

- 1) Закони України, Укази Президента України, постанови КМУ;
- 2) нормативні документи Міністерства фінансів України, Держкомстату України, НБУ та інших відомств, котрі реєструють у Мінюсті України;
- 3) нормативні акти, інструкції, методичні рекомендації, вказівки, листи міністерств і відомств;
- 4) робочі документи, що формують облікову політику на підприємстві [90, с. 28-30].

Законодавчі засади внутрішньогосподарського контролю і аудиту в Україні за період з 1991 до 2008 рр. детально описав В. П. Пантелеєв. Науковець навів перелік з 29 документів, які визначають межі етапу регламентації та нормативні положення з регламентації внутрішнього контролю, чинні протягом вказаного періоду часу [77, с. 27-31, 432-435].

В. А. Дерій пропонує нормативно-правові акти щодо бухгалтерського обліку, фінансової звітності й економічного контролю підприємств поділяти на наступні рівні:

- 1) міжнародні або континентальні;
- 2) загальнодержавні (нормативно-правові акти Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України);
- 3) загальнооблікові (акти Міністерства фінансів України, Державного комітету статистики України, НБУ тощо);
- 4) галузеві (відомчі) (акти профільних міністерств та відомств);
- 5) регіональні (нормативно-правові акти обласних і районних державних управлінь, служб, відділів, груп);
- 6) внутрішньогосподарські (внутрішньофірмові) [19, с. 80].

В сучасних умовах господарювання законодавство є досить динамічним, у зв'язку з чим доцільно провести системний аналіз положень нормативно-правових актів, що регулюють контроль заборгованості на вітчизняних підприємствах.

Нормативно-правова база може надавати рекомендації, встановлювати обов'язки чи надавати певні права суб'єкту господарювання. Так, нормативне регулювання бухгалтерського обліку, контролю та аудиту в Україні здійснюється органами, що мають на це відповідні повноваження, зокрема:

- Верховною Радою України - шляхом прийняття законів та постанов;
- Президентом України - переважно у формі указів;
- Кабінетом Міністрів України - прийняттям постанов;
- уповноваженими органами держави - у формі відомчого регулювання в межах наданих їм повноважень;
- органами місцевого самоврядування - відповідно до делегованих державою повноважень у цій сфері;
- місцевими державними адміністраціями - згідно зі своєю компетенцією, що визначається відповідними законодавчими актами [93, с. 304].

Таким чином, система нормативно-правових актів щодо регулювання контролю заборгованості суб'єктів господарювання України представлена

п'ятирівневою структурою (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Система нормативно-правового регулювання контролю заборгованості підприємства*

* складено на основі [55]

Таким чином, нормативно-правове регулювання контролю заборгованості нерозривно пов'язано з нормативно-правовою базою, що забезпечує організацію та здійснення обліку і аудиту, інформація яких є основною для здійснення ефективного контролю.

Заборгованість виникає в процесі здійснення господарської діяльності і поділяється на дебіторську і кредиторську. З урахуванням рівнів регламентації розглянемо систему нормативно-правового забезпечення дебіторської заборгованості підприємства (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Нормативно-правове забезпечення процесу контролю зобов'язань підприємства*

Рівень регламентації	Найменування нормативно-правового акту
1	2
I	- Цивільний кодекс України; - Господарський кодекс; - Податковий кодекс України; - Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні”; - Закон України “Про захист прав споживачів”; - Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”
II	- Постанова КМУ “Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів”; - Постанова КМУ “Про результати суцільної інвентаризації дебіторська та кредиторської заборгованості і заходи щодо її скорочення”
III	- НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”; - П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”; - П(С)БО 11 “Зобов’язання”; - П(С)БО 13 “Фінансові інструменти”; - П(С)БО 28 “Зменшення корисності активів”
IV	- Інструкція про службові відрядження у межах України та за кордон; - Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій; - Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті; - Положення про інвентаризацію активів та зобов’язань;
V	- Положенні про облікову політику (в частині врегулювання особливостей облікового відображення виконання та зміни зобов’язань підприємства); - Положенні про філіали, представництва, відокремлені підрозділи (визначення особливостей виконання та зміни зобов’язань за філіалами, представництвами, відокремленими підрозділами для оцінки їх впливу на фінансовий стан підприємства у цілому); - Положенні про договірну роботу; - Графік документообігу (фіксація руху первинних облікових документів та відстеження виконання розрахунків);

1	2
	- Положення про службу внутрішнього контролю (розкриття та закріплення функціональних обов'язків обраних суб'єктів контролю над підконтрольним об'єктом); - Посадові інструкції працівників (визначення контрольних функцій та реалізація процедур контролю над обраним об'єктом перевірки)

* доповнено на основі [40; 90]

Облік кожного виду заборгованості регулюється відповідними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (далі - П(С)БО).

Дебіторська заборгованість регламентується:

- П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”, визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності [84];

- П(С)БО 11 “Зобов'язання”, визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності [85].

- П(С)БО 13 “Фінансові інструменти” визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інструменти та її розкриття у фінансовій звітності [86], ;

В міжнародній практиці використовується Міжнародний стандарт фінансової звітності (далі - МСФЗ) 1 “Подання фінансових звітів” [64], МСФЗ 32 “Фінансові інструменти: розкриття та подання” [62] та МСФЗ 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка” [63].

Фінансові служби підприємств повинні постійно контролювати дебіторську заборгованість, що дасть змогу порівняти фактичне надходження платежів з умовами надання кредиту. Зростання терміну заборгованості з продаж і збільшення питомої ваги простроченої дебіторської заборгованості свідчить про неефективність кредитної політики підприємства та необхідність її перегляду [99].

З метою підтвердження реальності сум дебіторської заборгованості проводиться інвентаризація розрахунків. Інвентаризація має дати відповіді на

такі питання, яка величина сум:

- неузгодженої дебіторської заборгованості;
- безнадійних боргів, за якими минув термін позовної давності.

Для отримання інформації про реальний стан сумнівної дебіторської заборгованості слід проводити звірку сум дебіторської заборгованості з підприємствами-боржниками [99].

Для удосконалення контролю дебіторської заборгованості та прийняття рішення про її погашення керівництво підприємства повинно володіти достовірною інформацією про всі взаєморозрахунки підприємства за зазначений період. Необхідно розробити пакет робочих документів контролера для організації ефективного процесу контролю дебіторської заборгованості. Така документація повинна відповідати об'єктивним умовам функціонування та специфіки діяльності підприємства, а також уможливлувати отримання усієї необхідної достовірної інформації про стан об'єкта та зіставлення її з плановими (нормативними). Це дасть змогу чітко окреслити грошові потоки підприємства, а також мінімізувати ризик виникнення заборгованості [67].

Документальною основою при здійсненні платіжно-розрахункових взаємозв'язків між покупцем та замовником є договір. При укладанні договору з покупцем або замовником, виконавець робіт повинен чітко прописати основні моменти, такі як: термін виконання робіт та оплата послуг. Складання даного документа мінімізує ризик виникнення дебіторська заборгованості.

Проте, можуть виникнути проблеми з оплатою, доставкою та відвантаження товарів, виконанням робіт, наданням послуг. У такому випадку, удосконалити методику та організацію обліку грошових розрахунків можливо шляхом визначення недоліків у системі розрахунків та розроблення програми щодо покращення стану фінансових ресурсів [87, с. 106].

Після підписання договорів контролером перевіряється факт виконання

договірних відносин та розрахункової дисципліни.

На думку А.В. Киян і О.Ф. Ярмолук, одним із найважливіших завдань ефективної організації системи внутрішнього контролю операцій із забезпечення виконання договірних зобов'язань на підприємствах є регламентування його здійснення, тобто закріплення відповідного порядку виконання контролю у відповідних наказах або положеннях та формування системи внутрішніх розпорядчих документів [40, с. 78-79]

Ефективність контролю заборгованості підприємства значною мірою залежить не тільки від повноти забезпечення нормативно-правової бази, а й від якості її змісту.

Дотепер існують проблеми юридичного характеру, пов'язані з наявністю спірних питань у нормативно-правових актах, які неузгоджені та суперечать між собою. Зокрема, існують відмінності при визначенні поняття та умов появи зобов'язань підприємств. Так, у Господарському [15] та Цивільному [111] кодексах України зобов'язання розглядаються як правовідносини між суб'єктами господарювання. На відміну від кодексів, у Законі України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [82] та П(С)БО 11 “Зобов'язання” під зобов'язаннями розуміється заборгованість суб'єкта господарювання. Вітчизняні підприємства при здійсненні своєї господарської діяльності визнають зобов'язання, керуючись нормами стандарту, хоча, у цьому випадку порушується принцип верховенства права, визначений ст. 8 Конституції України [45].

У цивільному та господарському праві зобов'язання виникає з договору, незалежно від того, чи відбулися вже певні дії щодо його виконання. В обліку в момент підписання договору зобов'язання не відображається. Тобто, в обліку відображаються тільки ті зобов'язання, які виникають з виконання договорів, але зовсім не з самих договорів. Наприклад, підприємство уклало договір на постачання товарів. У бухгалтерському обліку вимога на ці товари і зобов'язання сплатити їх не отримує жодного відображення. Бухгалтер може і не здогадуватися про

існування таких зобов'язань. І лише після початку виконання договору: після першої поставки або платежу (передоплати) бухгалтер починає відображати факти господарського життя. Отже, не всі зобов'язання, які виникають у цивільному та господарському праві відображаються в обліку. Виділення із усього комплексу зобов'язань підприємства їх обмеженої частини, яка відображається у бухгалтерській звітності, передбачає кваліфікацію ряду зобов'язань суб'єктів господарювання для цілей бухгалтерського обліку як умовних. Трагування зобов'язань в М(С)БО 37 та П(С)БО 11 ідентичне. Проте, згідно з міжнародними стандартами зобов'язання можуть виникати не тільки з договорів або законів, але й у результаті добровільного прийняття на себе зобов'язань з метою підтримання добрих ділових стосунків з партнерами або намагання вчинити за справедливістю [61, с. 131].

Критична оцінка структури й змісту фінансової звітності, відповідно до НП(С)БО 1, свідчить про зміну методики її складання через укрупнення та перегруповування окремих статей звітності, включення до її складу додаткових розділів тощо. Головною перевагою реформування є альтернативність вибору підприємством методу складання звітності (прямий чи непрямий – для Звіту про рух грошових коштів), методу відображення статей (тільки за залишковою вартістю або за залишковою та первісною вартістю), вибір та включення до звітності окремих статей із загального переліку, що запропонований законодавцями. Однак, недоліком НПСБО 1, порівняно з відміненими П(С)БО 1-5, є відсутність у даному стандарті інформації відносно постатейного заповнення форм звітності. Особливо це стосується нових розділів даної форми звітності [98].

Перевірка виникнення погашення заборгованості здійснюється за відповідними субрахунками (синтетичних рахунків) у розрізі особових рахунків аналітичного обліку.

2.3. Фактографічне забезпечення контролю фінансового стану суб'єкта господарювання

Жодна контрольна процедура не може бути виконана без інформаційного забезпечення. Однією з основних складових такого забезпечення є фактографічна інформація.

Фактографічна інформація – сукупність фактографічних даних про реальні факти здійснення операцій, відображених в первинних бухгалтерських документах, є основною фінансово-господарського контролю з питань господарської діяльності підприємств, в системі доказів фактів господарських операцій і процесів, що створили конфліктні ситуації у правовідносинах між об'єктами і суб'єктами права [118].

Методика роботи з фактографічною інформацією підпорядкована основній меті контролю – визначенню ефективності господарювання суб'єктів підприємницької діяльності, додержання ними законодавства, виконання перед державою, учасниками підприємницької діяльності, що ґрунтуються на достовірних даних, беззаперечних доказах істинності результатів контролю і забезпечуються нормами права [118].

Фактографічне забезпечення внутрішнього контролю формується на підставі даних фінансового, управлінського обліку та звітності, даних податкової звітності, позаоблікової інформації, що є сукупністю даних економічного характеру про факти (операції), які було здійснено у діяльності підконтрольного об'єкта [59].

Основним джерелом фактографічної інформації, що використовується для контролю фінансового стану, є бухгалтерський і статистичний облік. Бухгалтерський облік відображає фінансові ресурси та фінансово-господарські операції підприємств. Статистичний облік базується на даних бухгалтерського, оперативного та вибіркового обліку.

Оперативний облік застосовується на окремих ділянках фінансово-господарської діяльності підприємства. Завдання оперативного обліку

полягає в забезпеченні швидкого (оперативного) отримання інформації щодо зміни параметрів об'єктів, які потребують постійного (оперативного) контролю.

Інформація вибіркового обліку складається з даних інвентаризації, спостережень (у т. ч. хронометраж), перевірок, які мають вибіркового характер.

Вимоги ринкової економіки, посилюючи значення фактографічної інформації в управлінні діяльністю підприємства, зумовлюють розширення кола обов'язків працівників, зокрема, включення до них функцій аналітичної інтерпретації облікових даних і звітних показників, оскільки реальності на більшості підприємств такі, що менеджери в основній своїй масі є спеціалістами-технологами, а тому надто специфічна облікова інформація ними, зазвичай, у формулюванні управлінських рішень ігнорується і приймаються вони нерідко лише на основі інтуїції [7].

Додатковим джерелом фактографічної інформації є позаоблікова інформація, яка міститься в наказах, доповідних і пояснювальних записках, протоколах виробничих нарад і зборів колективу, актах ревізій та перевірок, аудиторських висновках [75, с. 29]. Її обов'язково необхідно враховувати в процесі здійснення контролю фінансового стану

Науковці стверджують, що суб'єкти аналізу, з урахуванням переслідуваної мети, визначають необхідність використання тієї чи іншої фактографічної інформації. Якщо для внутрішніх користувачів є можливим одержання усієї фактографічної інформації, то інформація, якою володіють зовнішні аналітики, часто обмежена лише різними формами звітності.

Вищевикладене дозволяє зробити логічний висновок відносно виділення звітності, як найбільш оптимального елемента інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану [9, с 83]. Те ж саме стосується й системи забезпечення контролю фінансового стану.

Розглянемо більш детально інформацію, яка є необхідною для контролю фінансового стану підприємства, та документи на підставі яких

вона формується (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Фактографічна інформація, яка необхідна для контролю фінансового стану ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент””

Як бачимо з даних рис. 2.4, представлені види інформації формуються в системі бухгалтерського обліку підприємства та відображаються в первинних документах, облікових регістрах та формах звітності. Цілком очевидно, що використання первинних документів для контролю фінансового стану підприємства не ефективно: необхідні додаткові трудові, часові та фінансові ресурси для систематизації та узагальнення початкової інформації. Таким чином, саме фінансова звітність – головне джерело інформації, необхідної для оцінки і контролю фінансового стану, однак, її форма та зміст, які використовуються сьогодні, не можуть повною мірою задовольняти потреби аналітиків і контролерів, саме тому виникає необхідність її вдосконалення.

Для суб'єктів малого підприємництва, котрим є ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент”” та іноземних представництв П(С)БО 25 “Фінансові

звіти суб'єктів малого підприємництва” [87] встановлено скорочену за показниками фінансову звітність:

- Баланс (форма №1-м);
- Звіт про фінансові результати (форма №2-м).

Значення економічних показників, що лежать в основі складання фінансової звітності, залежить як від самої якості внутрішнього контролю і обліку, так і від діючої нормативно-правової бази, що регулює нині в Україні законність обліку господарських операцій.

Порядок складання та внутрішнього контролю формування економічних показників фінансової звітності є достатньо складним та трудомістким, що, звичайно, спричиняє неточність і неякісність інформації та потребує певного вдосконалення її узагальнення. Вирішення вказаної проблеми вбачається можливим при розкладі її на окремі напрямки дослідження [68].

Фінансовий стан підприємства контролюється шляхом визначення певних груп аналітичних показників, які дають змогу оцінити фінансовий і майновий стан підприємства, прибутковість його діяльності та спроможність виконати свої зобов'язання перед державою та іншими підприємствами, установами, організаціями.

Така оцінка базується на системі показників, що характеризують структуру джерел формування капіталу та його розміщення, рівновагу між активами підприємства та джерелами їх формування, ефективність та інтенсивність використання капіталу, платоспроможність і кредитоздатність підприємства, його інвестиційну привабливість тощо [16].

Загальна оцінка фінансового стану підприємства визначається методичними прийомами фінансового аналізу за даними балансів на початок року і на кінець звітних кварталів. Спочатку попередньо оцінюється фінансовий стан підприємства. Особлива увага приділяється вивченню так званих “хворих” статей балансу: збитків минулих років і звітного року, дебіторської заборгованості, не сплаченої вчасно, сум за статтями

“Довгострокова дебіторська заборгованість” та “Інші оборотні активи” тощо [16].

На підставі порівняльного аналітичного балансу, який складається шляхом об'єднання в окремі групи однорідних статей, визначаються показники фінансової стабільності, прибутковості та платоспроможності.

Кількість та набір показників, які входять до системи, визначаються метою та завданнями аналізу і контролю, часовими обмеженнями, існуючим інформаційним забезпеченням, доступними технічними засобами тощо. Складність підбору показників обумовлена також тим, що необхідно досягти оптимального співвідношення між затраченими зусиллями та отриманим результатом. Певною мірою досліджувана система показників є стійкою, але при появі нових завдань, зміні економічної ситуації, зовнішніх та внутрішніх умов діяльності вона може доповнюватись новими показниками [71].

Для того, щоб забезпечити достовірність оцінки система показників повинна відповідати наступним вимогам:

- охоплення показниками всіх сторін досліджуваного суб'єкта або явища;
- взаємозв'язок показників (змістовний або внутрішній взаємозв'язок складових системи, тобто вони повинні мати щось загальне, що їх об'єднує);
- верифікаційність - можливість встановлення достовірності або перевірки, яка передбачає зрозумілість алгоритму розрахунку та потрібного для цього інформаційного забезпечення.

При формуванні системи показників необхідно керуватись певними принципами:

- 1) В системі повинні бути представлені часткові та узагальнюючі показники, які характеризують в цілому певну сторону або напрямок роботи підприємства і можуть бути розкладені на ряд часткових.
- 2) Сукупність показників повинна бути оптимальною для даного підприємства, тобто доступною для огляду.
- 3) Показники системи повинні доповнювати, але не дублювати один

одного, бути істотними та незначно корелюючими між собою (коефіцієнт кореляції не більше 85, що дозволить дотриматись принципу допустимої мультиколінеарності). Недотримання цього принципу призводить до перевантаженості системи, оскільки показники, що корелюють, однаково змінюються у динаміці.

4) Дотримання оптимального співвідношення між абсолютними та відносними показниками. Відносні показники дозволяють порівнювати об'єкти, що є непорівнюваними за абсолютними величинами, дозволяють елімінувати вплив деяких загальноекономічних факторів (наприклад, інфляції), більш стійкі в просторі та часі, дозволяють покращити статистичні властивості показників (привести їх до розподілу, близькому до нормального) для забезпечення їх коректної обробки за допомогою економіко-математичних методів. В аналізі фінансового стану підприємства динамічні і просторові співставлення проводяться переважно з використанням відносних показників.

5) Система повинна мати максимальний ступінь аналітичності, тобто забезпечувати можливість оцінки поточного фінансового стану підприємства і перспектив його розвитку, а також бути придатною для прийняття управлінських рішень. Цього можна досягти шляхом включення до системи показників, що використовуються у традиційному аналізі, використання однозначних алгоритмів їх розрахунку, переважним використанням в якості інформаційної бази даних бухгалтерського обліку та звітності [71, с. 55].

Кожен показник має самостійне значення та вагомість, яка визначає його внесок у формування фінансового стану підприємства в цілому [71, с. 56].

З огляду на це, керівництво підприємства повинно розробити відповідні параметри системи контролю фінансового стану, на які необхідно користуватися в процесі здійснення контролю (табл. 2.8).

Інтеграція збалансованої системи показників і бюджетування для здійснення контролю фінансового стану ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент””

Стратегічна ціль	Збалансована система показників	Цільове значення	Відповіда-льна особа
1	2	3	4
Збільшення чистого грошового потоку	1. Збільшення рентабельності активів	ROA=15%	Керівник фінансового відділу
	2. Збільшення чистого прибутку	9-11%	
	3. Збільшення чистої виручки	28%	
	4. Зниження витрат обігу	6-10%	
	5. Зниження суми запасів	12-15%	
	6. Підвищення оборотних коштів	15-30%	
	7. Збільшення рентабельності власного капіталу	ROS=18%	
Максимальне задоволення клієнта	1. Наявність або розширення власної торгової марки 2. Ціна 3. Кількість товарів 4. Ширина асортименту 5. Точність виконання замовлень 6. Контроль заборгованості 7. Збільшення торгових площ	Оборотність активів=1,4 оборотів; Оборотність дебіторської заборгованості=14 оборотів Доля ринку = 0,54	Комерційний директор, маркетолог
Конкурентні переваги внутрішніх бізнес-процесів	1. Модернізація обладнання 2. Сучасні технології 3. Використання інновацій	Рентабельність продажу=18% Оборотність ТМЦ по собівартості=21 оборот	Директор

Згідно табл. 2.8. для інтеграції системи показників і бюджетування необхідно здійснити:

- інтеграцію показників, розроблених на стратегічному рівні, в стратегічне бюджетування, тобто в основі повинні бути фінансові бюджети, сформовані на два-три роки;
- інтеграцію показників в оперативне бюджетування через донесення показників стратегічних бюджетів у фінансові бюджети оперативного бюджетування з поквартальною розбивкою;
- співставлення показників оперативного бюджетування з операційними бюджетами (терміном на 1 місяць) [59].

Для підвищення ефективності конкурентної стратегії слід звернути

увагу на наступні основні положення:

- 1) необхідним аспектом стратегії є концентрація зусиль та спеціалізація на найбільш перспективних клієнтських групах;
- 2) проаналізувавши потреби й вимоги споживачів, а також стратегію конкурентів, слід зосередитися на впровадженні нових інновацій, стимулюванні продажу рентабельних товарних груп та реалізації маркетингових заходів [59].

Таким чином, раціональне і ефективне використання фактографічної інформації в системі контролю фінансового стану підприємства обумовлено низкою факторів, зокрема:

- повнота, правдивість, неупередженість, доступність інформації;
- комплексність подання та узагальнення;
- потреби і стратегічні цілі контролю;
- кваліфікація фахівця, що здійснює контроль.

Максимальне врахування впливу даних факторів дасть можливість забезпечити побудову ефективної системи контролю фінансового стану підприємства.

Висновки до розділу 2

За результатами дослідження, проведеного у 2 розділі, з'ясовано, що не дивлячись на кризові явища в економіці держави, досліджуване підприємство здійснює досить успішну фінансово-господарську діяльність. При цьому, політика фінансування призводить до зростання ризиковості.

Нормативно-правове регулювання контролю заборгованості нерозривно пов'язано з нормативно-правовою базою, що забезпечує організацію та здійснення обліку і аудиту, інформація яких є основною для здійснення ефективного контролю.

На підставі даних обліку і аудиту формується фактографічне забезпечення внутрішнього контролю фінансового стану підприємства. Саме

бухгалтерський і статистичний облік є основним джерелом фактографічної інформації, що використовується для контролю фінансового стану.

Значення економічних показників, що лежать в основі складання фінансової звітності, залежить як від якості внутрішнього контролю і обліку, так і від діючої нормативно-правової бази, що регулює нині в Україні законність обліку господарських операцій.

В процесі здійснення контролю керівництво підприємства орієнтується на відповідні параметри системи контролю фінансового стану, розроблені фахівцями фінансового відділу.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Організація контролю фінансового стану суб'єкта господарювання

Метою будь-якого суб'єкта господарювання є створення системи контролю, яка допомагає своєчасно виявляти помилки, сприяючи підвищенню ефективності роботи. Адже ресурси, спрямовані компанією на створення надлишкового контролю, могли б бути використані для досягнення інших цілей і завдань. Однак, навіть добре вибудована і організована система внутрішнього контролю потребує оцінки своєї ефективності як з точки зору досягнення поставлених цілей, так і з точки зору економічності [11].

Відсутність чітко налагодженої системи контролю є причиною виникнення невинуватених втрат, знижує загальну ефективність роботи транспортного підприємства, призводить до відсутності належного підґрунтя для реалізації функції мотивування. Ефективність контролю визначається як рівнем його організації так і досконалістю методичного забезпечення окремих процедур та всієї системи контролю загалом [101].

Відсутність належного контролю зі сторони менеджерів унеможливорює досягнення відповідних цілей щодо отримання певних фінансових результатів [24, с. 13-14].

Контроль фінансового стану необхідний керівнику підприємства і його команді, щоб відповісти на наступні питання:

- чи буде давати прибуток підприємство і який при цьому рівень рентабельності;
- чи в змозі підприємство виконати свої зобов'язання перед

кредиторами й іншими особами;

- чи варто залучати інвестиції або робити фінансові вкладення в інші види діяльності [48, с. 99].

Метою контролю фінансового стану підприємства є оцінка прибутковості його діяльності як загального вираження ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів [16].

На нашу думку, організація контролю повинна включати декілька складових (рис. 3.1)

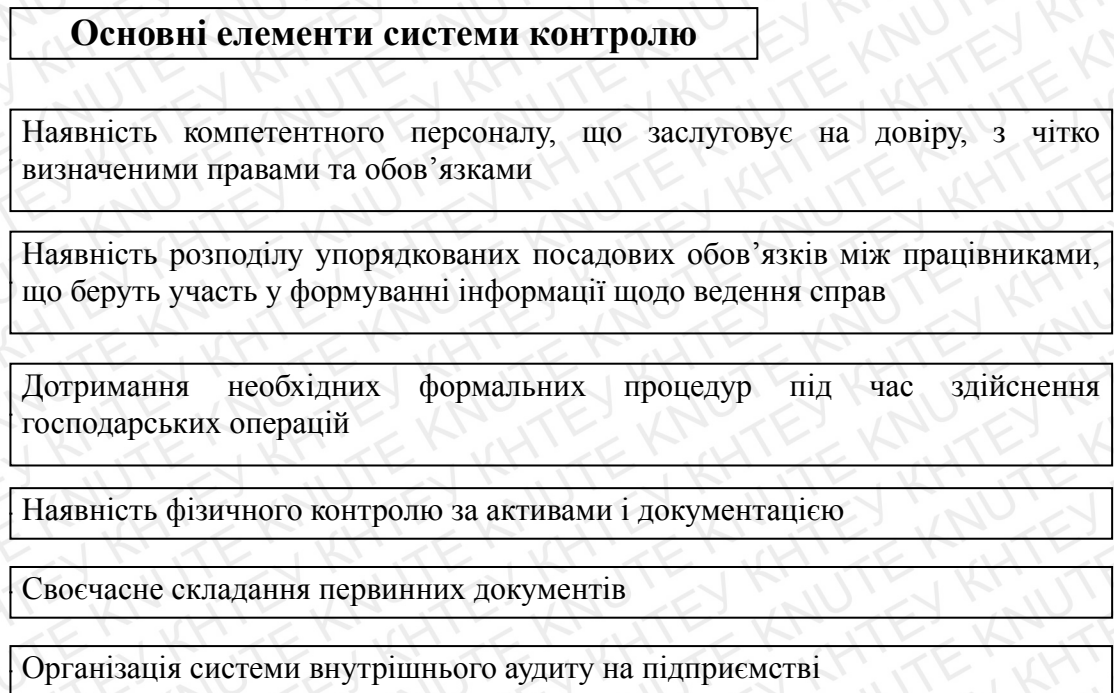

Рис. 3.1. Основні елементи функціонування системи контролю на підприємстві

Організаційна складова передбачає організацію процесу здійснення контролю фінансового стану безпосередньо на підприємстві. Перш за все, слід відмітити, що контроль фінансового стану є частиною загальної системи контролю.

Для підвищення ефективності контролю за виконанням плану на підприємстві доцільно створювати відділ контролю, який би здійснював контроль за діяльністю підприємства в цілому.

Функціонування організації підрозділу контролю є актуальним, оскільки “зростання нестабільності зовнішнього середовища висуває

додаткові вимоги до системи управління підприємством; необхідність у безперервному відстеженні змін, що відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищах підприємства; необхідність продуманої системи дій щодо забезпечення виживання підприємства й уникнення кризових ситуацій” [24, с. 152].

Успішне функціонування системи контролю на підприємстві можливе при виокремленні останньої в окрему службу управління, яка буде підпорядкована виключно керівнику установи.

Для створення в організації системи контролю, яка буде відповідати сучасним стандартам інформаційної економіки і забезпечить зворотній зв'язок між очікуваннями, первісними планами і досягнутими реальними показниками необхідний розвиток теоретичних і методологічних основ організації контролю на підприємстві.

На думку О. А. Євтушевської, служба контролю – це окремо функціонуюча консультативна одиниця підприємства, яка забезпечує оперативність збору та обробки інформації всьогосподарського призначення та сконцентровує увагу на методичному обґрунтуванні процедур підготовки безпосередньо управлінських рішень [22, с. 127]. На нашу думку, автор дещо обмежує поняття, адже служба контролю є окремим структурним підрозділом підприємства і здійснює не лише консультування. Вона забезпечує:

- оцінку ефективності функціонування системи внутрішнього контролю та аудиту;
- ступінь виконання і досягнення цілей, визначених у стратегічних планах;
- правильність ведення обліку та використання активів відповідно до стратегічних цілей підприємства;
- контроль за правильністю складання фінансової звітності.
- дотримання вимог фінансового законодавства тощо.
- контроль ризиків, які негативно впливають на фінансовий стан

підприємства.

Необхідність існування чи організації служби контролю виникає у процесі діяльності підприємства під впливом факторів, як зовнішнього так і внутрішнього середовища.

На основі дослідження можна стверджувати, що створення служби контролю на підприємстві дасть можливість керівництву підприємства:

- децентралізувати управління, створити такий підрозділ, на який можливо покласти відповідальність за результати роботи;
- сконцентрувати необхідну інформацію для планування, прогнозування та управління в одному структурному підрозділі;
- забезпечити оперативність збору інформації;
- швидкість досягнення цілей планування, обліку, аналізу та управління;
- підвищити конкурентоспроможність підприємства [22, с. 127].

Проте, з метою економії та раціонального використання коштів вирішити експертно-аналітичні та контрольні завдання можна без організації відокремленої служби контролю. Дане питання також можливо вирішити шляхом запровадження посад експертів в структурі бухгалтерії, до обов'язків яких включити організацію та вдосконалення системи аналізу і контролю, а її ведення щодо конкретних питань слід доручати відповідним функціональним службам з обов'язковим узагальненням інформації в бухгалтерії підприємства [22, с. 128].

Кадрова складова передбачає забезпечення підприємства відповідними фахівцями, що здійснюють контроль фінансового стану. Якщо на підприємстві організовано службу контролінгу, то поставлені завдання вирішуються конкретними особами - контролерами.

Коли система контролю підприємства починає функціонувати, виникає питання про введення до штатного розкладу відповідно до посади контролера і структури [35].

На практиці відомі випадки, коли сам керівник або власник

підприємства бере на себе функції контролінгу. Але про це не може йти мова на великих промислових підприємствах. В невеликих українських фірмах цю функцію часто віддають головному бухгалтеру (бухгалтеру або фінансовому директору). Але на даний час відомі випадки, коли працівники займаються функціями контролерів, але за браком достатнього рівня інформованості не мають про це уяви [35].

На ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент”” склалася саме така ситуація - відсутній спеціальний відділ чи підрозділ, що займається контролінгом і зокрема, контролем фінансового стану. Функцію контролю покладено на керівника фінансового відділу. Його робота щодо контролю фінансового стану обмежується процесом розрахунку низки фінансових показників платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості та оцінки їх зміни у динаміці і у порівнянні з плановими показниками.

Технічна складова організації контролю фінансового стану підприємства передбачає наявність відповідного обладнання і програмного забезпечення. Оскільки здійснення контролю фінансового стану не потребує спеціальних технічних засобів, для технічної підтримки процесу цілком достатньо використовувати комп’ютерну техніку і відповідне програмне забезпечення.

Для спрощення процедур розрахунку і економії часу існують програмні продукти, що дозволяють оцінювати фінансовий стан підприємства, виконувати порівняльний аналіз, виробляти розрахунок коефіцієнтів, виявляти основні тенденції його розвитку, розраховувати рентабельність підприємства, базові нормативи для планування і прогнозування, оцінки кредитоспроможності.

Інформаційне забезпечення контролю фінансового стану підприємства здійснюється через систему фінансової (бухгалтерської) звітності [75, с. 6]. Її регулярно складає кожне підприємство за загальновідомими правилами. Крім того, їй притаманні такі властивості:

- дані звітності підтверджуються первинними документами з кожної

господарської операції;

- достовірність даних звітності підприємства може бути перевірена незалежними експертами;
- звітність відноситься до документів, що підлягають довготривалому зберіганню [33, с. 204].

Основна вимога до інформації, представленої у звітності полягає в тому, щоб вона була інформативною для користувачів, тобто, щоб відомості, що містяться у фінансовій звітності, можна було використати для прийняття обґрунтованих рішень. Основні критерії, яким повинна відповідати інформація, це: доречність, порівнянність, вірогідність, зрозумілість, правдивість, нейтральність [33, с. 204].

Бухгалтерська звітність уявляє собою комплекс взаємопов'язаних показників фінансово-господарської діяльності за звітний період. Звітним формам характерний як логічний, так і інформаційний взаємозв'язок. Суть логічного зв'язку полягає у взаємодоповненні і взаємній кореспонденції звітних форм, їх розділів та статей. Деякі найбільш важливі балансові статті розшифровуються у супутніх формах. Розшифровку інших показників при необхідності можна знайти у аналітичному обліку. Логічні зв'язки доповнюються інформаційними, що виражається у прямих і непрямих контрольних співвідношеннях між окремими показниками звітних форм. Пряме контрольне співвідношення означає, що один і той самий показник приведений одночасно в декількох звітних формах. Знання цих контрольних співвідношень важливе не лише з позиції аналізу, але й контролю, допомагає краще розібратися у структурі звітності, перевірити правильність її складання шляхом візуальної перевірки окремих показників і арифметичних співвідношень між ними.

Перше ознайомлення з встановленими формами звітності носить назву "читання" форм звітності. При перевірці звітності проводиться візуальна і проста рахункова перевірка за формальними ознаками і по суті, визначається наявність усіх необхідних форм і додатків, реквізитів і підписів;

перевіряється правильність і ясність заповнення форм звітності; перевіряється валюта балансу і всі проміжні підсумки; перевіряється взаємна ув'язка показників звітних форм і основні контрольні співвідношення між ними. Звертається увага на абсолютні суми, які наводяться у відповідних формах звітності і робляться висновки про джерела залучення коштів підприємства, суму прибутку, запасів, заборгованості тощо. Але цієї інформації недостатньо для того, щоб зробити висновки щодо тенденцій поліпшення чи погіршення фінансового стану підприємства [91].

Далі проводиться ознайомлення з пояснювальною запискою до балансу. Це необхідно для того, щоб оцінити умови роботи у звітному періоді, визначити тенденції основних показників діяльності, а також якісні зміни у майновому і фінансовому положенні господарюючого суб'єкту. Складаючи перше уявлення про динаміку наведених в звітності і пояснювальній записці основних показників. Оскільки розрахунок деяких аналітичних показників (наприклад, доля власних оборотних засобів, рентабельність і т.п.) Може супроводжуватись усвідомленими або неусвідомленими розбіжностями, тому західні фірми приводять у відповідному розділі звіту алгоритми для деяких показників. Таку практику доцільно застосовувати і в Україні [91].

У зарубіжній практиці значної популярності набуло використання методики складання похідних балансових звітів, яких світова практика вже сьогодні створила понад 60 видів [10, с. 27].

Вперше методика складання цих звітів сформувалась в Німеччині. Такі звіти відображали гіпотетичну реалізацію активів і гіпотетичне погашення зобов'язань, включаючи регресні позови у відповідних цінах – ринкових (справедливих, заставних, тендерних, ліквідних та інших), на певну дату і одержали назву нульових балансів. Головною особливістю методики є те, що одержаний нульовий баланс являє собою баланс-нетто, тобто ліквідаційний баланс, адже складається на певну дату. Суть методики полягає в тому, що на її підставі всі активи підприємства перетворюються в готівку, яка

спрямовується на погашення всіх видів кредиторської заборгованості та всіх зобов'язань, включаючи регресні позови. Мета таких звітів – контроль фінансового стану підприємства в цілому [10, с. 27].

Нульовий баланс складається на початок і кінець періоду перевірки, як правило, податківцями, де в активі відображаються вільні грошові ресурси, а в пасиві – чисті пасиви. На різницю, що виникає з даних обліку, встановлювались фактори несанкціонованого надходження і вибуття ресурсів.

Нульовий баланс складається не у випадку ліквідації підприємства, а коли воно продовжує свою роботу в різних економічних ситуаціях, що виникли (розподіл, виділення, злиття, перетворення, приєднання та інше).

Необхідність застосування похідних балансових звітів викликана тим, що традиційний бухгалтерський баланс, складений на принципах історичної вартості, в сучасних умовах вже не відповідає потребам власників, інвесторів та інших користувачів інформації, що приймають управлінські рішення з управління власністю, грошовими потоками, ризиками, резервами, платоспроможністю, ресурсним потенціалом, а також в організації контролю за фінансовим станом і його прогнозуванням [10, с. 27].

Методична складова передбачає розробку і впровадження відповідних методів контролю фінансового стану, що забезпечать отримання повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та прийняття відповідних управлінських рішень щодо його покращення.

Фінансовий стан підприємства контролюється шляхом визначення певних груп аналітичних показників, які дають змогу оцінити фінансовий і майновий стан підприємства, прибутковість його діяльності та спроможність виконати свої зобов'язання перед державою та іншими підприємствами, установами, організаціями.

Така оцінка базується на системі показників, що характеризують структуру джерел формування капіталу та його розміщення, рівновагу між активами підприємства та джерелами їх формування, ефективність та

інтенсивність використання капіталу, платоспроможність і кредитоздатність підприємства, його інвестиційну привабливість тощо [16].

Загальна оцінка фінансового стану підприємства визначається методичними прийомами фінансового аналізу за даними балансів на початок року і на кінець звітних кварталів. Спочатку попередньо оцінюються фінансовий стан підприємства. Особлива увага приділяється вивченню так званих “хворих” статей балансу: збитків минулих років і звітного року, дебіторської заборгованості, не сплаченої вчасно, сум за статтями “Довгострокова дебіторська заборгованість” та “Інші оборотні активи” тощо.

На підставі порівняльного аналітичного балансу, який складається шляхом об’єднання в окремі групи однорідних статей, визначаються показники фінансової стабільності, прибутковості та платоспроможності [16].

3.2. Методика контролю фінансового стану суб’єкта господарювання

Прагнення досягти максимальної економічної ефективності змушує нині більшість підприємств постійно вдосконалювати методи та інструменти управління. Однак, досить часто при впровадженні нововведень в сфері контролю, недостатня увага приділяється реформуванню підходів та методів керування фінансовою складовою діяльності підприємства. Застосовувані нині методи роботи в даному напрямку не вирішують завдання ефективного управління фінансовим станом, забезпечення його стабільності в довгостроковій перспективі. Це підтверджує той факт, що брак інформації про реальний стан справ на підприємствах зумовлює неможливість передбачити та протистояти фінансовим труднощам, керувати положенням, що склалось та прогнозувати майбутню діяльність.

Тому на сучасному етапі все більш актуальною є проблема розробки та впровадження системи аналізу та контролю фінансового стану підприємства, що покликана визначити його поточне становище, прийнятні параметри, які

необхідно підтримувати на заданому рівні, з'ясувати недоліки фінансової роботи з метою вжиття оперативних заходів фінансової стабілізації [48, с. 98].

В сучасних умовах, у зв'язку із розширенням кола фінансових проблем на більшості підприємств, все більш нагальним є питання розробки такої методики, що дозволить у короткий проміжок часу та без залучення великої кількості фахівців дослідити фінансовий стан підприємства. Це означає можливість контролювати основні показники роботи та відслідковувати їх динаміку, і в кінцевому результаті призводить до підвищення ефективності фінансового менеджменту. Мова йде про великі підприємства, в основному, корпорації, відслідковування фінансового стану яких носить складний та комплексний характер і цікавить широке коло користувачів аналітичної інформації [48, с. 101].

При використанні новітніх засобів контролю на перший план, поряд з класичними прийомами перевірки на зразок інвентаризації, спостереження, контрольного перерахунку, перевірки виконання прийнятих рішень тощо виходять методи, яким при застосуванні “пасивного” контролю відводилась другорядна роль: економічний аналіз, логічне осмислення, прогнозування, моделювання та ін.

Контролер повинен бути готовим брати на себе відповідальність не лише за формування і подання неправдивих суджень щодо стану об'єкту перевірки, а й додаткову відповідальність за стан, в якому об'єкт опиниться після реалізації всіх рекомендацій перевіряючого, очікуючи при цьому на адекватну додаткову винагороду [101, с. 372].

Оцінка фінансового стану компанії безпосередньо за її Балансом – складний, трудомісткий, але малоефективний процес. Більшість отриманих результатів не дозволяють визначити тенденції, які відбулися у фінансовому стані підприємства.

Обов'язковими елементами фінансового аналізу результатів роботи компанії є:

- аналіз зміни кожного результату за звітний період;
- аналіз структури показників і причин їх зміни;
- виявлення динаміки зміни фінансових результатів за кілька розрахункових періодів;
- визначення причин зміни прибутку підприємства їх кількісна оцінка [49, с. 145].

1. Перевірка фінансового стану починається з визначення платоспроможності підприємства. Контролерові слід мати на увазі, що до платоспроможного належить підприємство, у якого сума поточних активів (матеріальні запаси, грошові кошти, дебіторська заборгованість за реалізовану продукцію, виконані роботи і послуги) перевищує поточні зобов'язання або дорівнює їм (кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги та за розрахунками з бюджетом, з позабюджетних платежів, страхування тощо). Оцінка платоспроможності здійснюється на підставі структурних аналітичних групувань показників балансу на початок року та кінець звітних кварталів і застосування прийомів аналізу обсягів платіжних зобов'язань та поточних активів. Виявлені факти перевищення першочергових платіжних зобов'язань над платіжними засобами свідчать про напруженість фінансового стану підприємства. Важливим показником платоспроможності підприємства є рівень ліквідності [16].

Дослідження стану ліквідності поточних активів (особливо виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції і товарів, частина яких може бути неліквідною, наприклад, у зв'язку з відсутністю попиту на ринку збуту), а також оцінка динаміки показника оборотного капіталу допомагають детально вивчити платоспроможність підприємства в короткостроковій перспективі. Так, виходячи зі змін обсягів оборотного капіталу, можна виявити підвищення або зниження рівня платоспроможності підприємства. За допомогою аналітичного прийому балансового зіставлення показників легкореалізованих активів (коштів і дебіторської заборгованості) та поточних зобов'язань оцінюється можливість

повернення підприємством короткострокових боргів.

Стабільність фінансового стану підприємства характеризують структура й обсяги джерел коштів (власних і позичених), які вкладено в майно підприємства. Вивчення складу власного капіталу, його рівня, а також структури залучених позикових коштів дає можливість отримати інформацію про розширення або звуження діяльності підприємства. Аналізуючи зміни показників джерел формування майна, контролер звертає увагу на те, яка частка вартості майна підприємства покривалась за рахунок власних оборотних коштів, а також на зміни їхньої величини і структури [30].

2. Перевірка наявності та використання власних оборотних коштів. Перевіряється за допомогою тематичних обстежень і техніко-економічних розрахунків даних балансу станом на початок року та звітних кварталів. Порівнюються підсумкові дані першого, другого та третього розділів пасиву балансу з підсумками першого розділу активу. Таким способом оцінюється покриття нормативних запасів власними джерелами.

Основними причинами зменшення власних оборотних коштів можуть бути збитки минулих років і поточного року, низький рівень прибутковості підприємницької діяльності через спад обсягів виробництва та попиту покупців. Причиною зміни власних оборотних коштів є також збільшення зобов'язань за кредитами й позиками.

Контролерові слід ураховувати, що оптимальна структура фінансових ресурсів підприємства формується лише в частині необоротних активів за рахунок власних джерел коштів, а в частині оборотних – за рахунок кредитів банку. Але треба мати на увазі, якщо проценти за банківський кредит перевищують середній прибуток з 1 грн. поточних активів, підприємству вигідніше нарощувати власний капітал.

Використання власних оборотних коштів оцінюється із застосуванням способів групування і порівняння даних фінансової звітності (Балансу та Звіту про фінансові результати) на підставі розрахунку коефіцієнтів оборотності, тривалості одного обороту і завантаження коштів в обороті [30].

Порівняння коефіцієнта оборотності, Тривалості одного обороту в днях і Коефіцієнта завантаження коштів в обороті станом на початок року та в розрізі звітних кварталів року дає змогу виявити динаміку зростання (зменшення) коефіцієнтів оборотності й завантаження коштів в обороті, а також визначити ступінь негативного впливу на зменшення обсягів реалізації продукції таких чинників, як стан виробничих запасів і готової продукції, необґрунтоване зростання обсягів незавершеного виробництва, дебіторської заборгованості покупців тощо. “Зростаюча” динаміка коефіцієнта завантаження коштів в обороті може свідчити про збільшення залишків запасів, затримку реалізації продукції, робіт (послуг) і, у кінцевому підсумку, про уповільнення обороту оборотних коштів та неефективне їхнє використання.

Прискорення оборотності оборотних коштів поліпшує фінансовий стан підприємства, є найважливішою умовою економії та їхнього раціонального використання, але в процесі контролю слід мати на увазі, що інколи низький показник оборотності є виправданим (наприклад, у випадках очікуваного підвищення цін на сировину та матеріали). Якщо при порівнянні темпів зростання виробничих запасів із темпами зростання продажу перший показник перевищуватиме другий, то це свідчить про напружений фінансовий стан підприємства.

Під час перевірки фінансового стану за цим напрямом вивчається стан розрахунків за довгостроковими і короткостроковими кредитами банків. Дані про наявність у підприємства позичкових коштів відображаються в розділах III і IV пасиву балансу, а в поточному обліку – у журналі № 2 чи в машинограмі цього облікового регістру за рахунками 50 і 60. Там само ведеться їхній аналітичний облік у розрізі видів позичок, строків їхнього погашення, об’єктів кредитування та банків, які надали позички. За допомогою балансового методу, прийому порівняння і розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості визначається рівень плати за користування довгостроковими і короткостроковими позичками банків та перевіряє

обґрунтованість методів оцінки вартості застави майна і цільове використання таких кредитних ресурсів (за наявності в підприємства пролонгованих і прострочених позичок) [30; 80].

3. Перевірка дотримання розрахунково-платіжної дисципліни здійснюється для виявлення причин низької платоспроможності підприємства. Із застосуванням прийомів аналітичних і структурних групувань даних Балансу та Журналів № 1, 3 і відомостей до них вивчається стан розрахунково-платіжної дисципліни підприємства. Ретельно досліджується динаміка складу кредиторської і дебіторської заборгованості, особливо неправомірної заборгованості, з термінами оплати, що минули, а також організація розрахунків з покупцями, оскільки від неї залежать обсяги реалізації продукції, стан дебіторської заборгованості, надходження оплати грошовими коштами.

Важливою є оцінка співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості завжди свідчить про нестійкий фінансовий стан підприємства і тому загрожує його платоспроможності в довгостроковій перспективі. Причиною значного збільшення кредиторської заборгованості проти дебіторської може стати погіршення стосунків із клієнтами, зменшення кількості покупців продукції тощо.

Подаючи інформацію про стан дебіторської і кредиторської заборгованості, динаміку та структуру запасів і витрат у вигляді додатків до акта перевірки зі складу розділів III і IV пасиву Балансу, доцільно виділити неплатежі, а саме позички, не погашені вчасно, платіжні вимоги постачальників, не оплачені своєчасно, недоплати в бюджет тощо. Подальшому детальному вивченню підлягають причини порушення платіжної дисципліни (відвантаження продукції покупцям, які вже мають заборгованість перед підприємством, некоректне надання знижок на реалізовану продукцію, наявність претензій покупців щодо якості продукції, термінів виконання та інших умов господарських договорів).

Контролер звертає увагу на тимчасове завантаження оборотних коштів у позаоборотні (імобілізовані) активи, що негативно впливає на стан розрахунково-платіжної дисципліни (зайві внески коштів у бюджет у зв'язку із завищенням авансових платежів, застосуванням штрафних економічних санкцій, здійсненням капітальних і довгострокових фінансових інвестицій за недостатності або відсутності власних і довгострокових позичених коштів тощо) [30; 80].

4. Узагальнення результатів контролю фінансового стану підприємства. Визначаються причини напруженого фінансового стану, показуються показники використання оборотних коштів [80].

Систематизуючи матеріали контролю про фінансовий стан підприємства, необхідно узагальнити причини напруженого фінансового стану, показати такі важливі показники фінансової діяльності, як використання оборотних коштів не за призначенням, вилучення їх з обороту, нестача оборотних коштів.

Про використання оборотних коштів не за призначенням свідчить наявність сум фактичної імобілізації цієї частини оборотних коштів з виробничого процесу.

Імобілізація оборотних коштів – це вилучення частини поточних активів на придбання необоротних активів, неліквідних запасів і кредитування витрат, не покритих власними джерелами та коштами цільового фінансування.

Цей показник визначається в разі наявності в звітному періоді об'єктів капітального будівництва, придбаних (виготовлених) основних засобів, неліквідних запасів товарно-матеріальних цінностей, простроченої заборгованості за відвантажені товари, не оплачені вчасно покупцями тощо (методи тематичного обстеження й аналізу кореспонденцій рахунків). Потім здійснюється порівняння сум імобілізованих оборотних коштів, виділених за даними бухгалтерського обліку зі складу розділів I і II активу балансу, з вільним залишком невикористаного прибутку та інших власних коштів,

цільових надходжень і асигнувань.

Нестача власних оборотних коштів на певну звітну дату визначається методом порівняння наявності власних оборотних коштів з їхнім нормативом та обсягами іммобілізації оборотних коштів станом на початок року та в розрізі кварталних звітних дат. При цьому слід ураховувати, що утворення понаднормативних оборотних коштів також негативно впливає на фінансовий стан підприємства, оскільки призводить до «перетягування» коштів з позапланових джерел, зростання кредиторської заборгованості [30].

В процесі контролю застосовуються наступні методичні прийоми:

- аналітичне групування показників балансу та приведення їх до порівняльного вигляду;
- структурне групування показників майна і джерел його утворення;
- прийоми аналізу обсягів платіжних зобов'язань і поточних активів;
- балансові зіставлення показників власних і позичених джерел коштів;
- тематичні обстеження наявності власних і позичених джерел коштів;
- групування і порівняння даних Балансу та Звіту про фінансові результати;
- розрахунково-аналітичні методи визначення показників оборотності оборотних коштів;
- балансовий і розрахунковий методи визначення показників фінансової стійкості;
- аналітичних і структурних групувань показників зобов'язань і поточних активів;
- систематизація даних у вигляді аналітичних таблиць за термінами виникнення заборгованості;
- оцінка динаміки і складу дебіторської і кредиторської заборгованості;
- оцінка співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості;
- порівняння наявних власних оборотних коштів з їхніми нормативами;
- аналіз кореспонденцій рахунків і тематичні обстеження даних про використання оборотних коштів не за призначенням;

- узагальнення результатів контролю у вигляді таблиць [80].

Таким чином, контроль фінансового стану підприємства здійснюється передусім із застосуванням розрахунково-аналітичних методичних прийомів і методів документального контролю операцій, які стосуються наявності, руху оборотних коштів, для оцінки обґрунтованості їхнього вилучення з обороту та визначення конкретних причин напруженого фінансового стану і винних службових осіб.

Фінансовий стан підприємства, незалежно від його форми власності, має важливе значення для здійснення розрахунків з бюджетом як платника податків.

Огляд науково-практичної літератури [34; 42, с. 166] виявив ряд недоліків у існуючих на сьогоднішній день методичних підходах до оцінки фінансового стану підприємств (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Основні недоліки методів оцінки фінансового стану підприємства

Недоліки	Метод						
	Коефіцієнтний	Інтегральний	Комплексний	Рейтинговий	Балансовий	Безбитковий	Дискримінант-ного аналізу
1	2	3	4	5	6	7	8
Велика кількість коефіцієнтів	+	+	+	+			
Відсутність обґрунтованих нормативних значень більшості коефіцієнтів	+	+	+				
Не враховані галузеві умови діяльності підприємства	+	+	+	+	+	+	
Не дозволяє відповісти на питання, чому саме підприємство потрапило до «кризового поля»		+		+	+	+	+
Не дає змоги зробити обґрунтовані висновки про фінансовий стан підприємства в цілому	+		+				

1	2	3	4	5	6	7	8
Трудомісткість		+	+				
Не враховує показники:							
- фінансової стійкості					+	+	
- ліквідності						+	
- ділової активності					+	+	
- рентабельності					+	+	
Суб'єктивність при визначенні вагових значень коефіцієнтів		+					
Не враховує різної вагомості впливу окремих показників на загальний інтегральний показник				+			
Потребує великого банку даних моделей							+

Аналіз альтернативних моделей оцінки фінансового стану дозволив створити на основі інтегрального методу [27, с. 97-104] удосконалену методику багатокритеріальної оцінки фінансового стану, засновану на аналізі чотирьох аспектів фінансового стану підприємства: ліквідність, фінансова стійкість, оборотність (ділова активність), рентабельність. Кожен з цих аспектів описується трьома коефіцієнтами. Для уникнення дублювання інформації та здійснення більш різносторонньої характеристики фінансового стану підприємства слід обрати коефіцієнти з найнижчим значенням коефіцієнта парної кореляції [96, с. 192].

Кожен коефіцієнт порівнюють з еталонним значенням. За еталонне значення приймають математичне сподівання показника, розраховане згідно вибірки його значень за різні періоди часу.

З огляду на кількість показників у межах кожного з аспектів фінансового стану, значення яких перевищує еталонне, можемо дати оцінку такому аспекту (катастрофічна, незадовільна, задовільна або добра).

На наступному кроці визначають зону якісної оцінки від 0 до 12: якщо жоден з дванадцяти показників фінансового стану не перевищує математичне очікування, підприємство потрапляє в нульову зону; якщо всі показники вищі за норматив – підприємство належить до зони «12».

З метою порівняння фінансового стану декількох підприємств однієї

галузі або аналізу динаміки фінансового стану одного підприємства за ряд періодів зручно використовувати інтегральний показник, який розраховується як сума стандартних оцінок, заснованих на нормальному розподілі (так званих Z-оцінок).

Z-оцінка є мірою відхилення від середнього значення, вираженою в одиницях стандартного відхилення. Будь-яке значення змінної, перетворене на Z-оцінку, є нормованим, тобто переведеним у значення іншої шкали, заснованої на одиничному нормальному розподілі з математичним очікуванням, рівним нулю, і стандартним відхиленням, що дорівнює одиниці [58, с. 283].

Таким чином, інтегральний показник розраховується за формулою (3.1) [27, с. 103]:

$$K_i = \sum_{j=1}^{12} \frac{x_j(t_i) - x_{je}}{\sigma_{xj}}, \quad (3.1)$$

де K_i – інтегральний показник фінансового стану підприємства в періоді часу t ;

$x_j(t_i)$ – фактичне значення j -го показника фінансового стану в періоді часу t ;

x_{je} – математичне сподівання j -го показника за наявною вибіркою.

Інтегральні коефіцієнти, розраховані для різних моментів часу, дозволяють побудувати графік динаміки фінансового стану підприємства.

Таким чином, запропонована модель оцінки фінансового стану дозволяє розв'язати ряд проблем, характерних для більшості методик, що формує її незаперечні переваги:

- формування єдиного інтегрального показника дозволяє порівнювати фінансовий стан декількох підприємств або одного підприємства у різні моменти часу;
- використання Z-оцінок дозволяє уникнути суб'єктивізму, що виникає при розрахунку інтегрального показника з використанням ваги окремих складових коефіцієнтів;
- використання у якості нормативного значення математичного

очікування показника дозволяє врахувати особливості діяльності конкретного підприємства;

- вибір коефіцієнтів математично обґрунтовується;
- визначення приналежності до одного з типів фінансового стану дозволяє виявити причини його погіршення – який з аспектів фінансового стану є «слабким місцем» підприємства [96].

Результати контролю фінансового стану узагальнюються у вигляді аналітичних таблиць, де систематизується інформація за термінами виникнення кредиторської і дебіторської заборгованості, дані про структуру й обсяги джерел формування оборотних коштів, стан розрахунків з бюджетом та за довгостроковими і короткостроковими позичками банків тощо. На підставі узагальнення наведених у таблицях даних контролер робить висновок щодо фінансової стабільності підприємства та його можливості своєчасно та повністю розраховуватися за своїми зобов'язаннями перед державою й іншими підприємствами, установами, організаціями. Завершуючи контроль з питань даного розділу, контролер за участю керівних спеціалістів підприємства розробляє конкретні пропозиції щодо усунення причин допущених недоліків, поліпшення стану розрахунково-платіжної дисципліни, стабілізації фінансового стану підприємства.

3.3. Удосконалення методики контролю фінансового стану суб'єкта господарювання на основі використання комп'ютерних технологій

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин, трансформації діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання до міжнародних стандартів та нормативів, удосконалення існуючої методики проведення обліку, контролю та аналізу, важливу роль відіграє комплекс інформаційних технологій і систем, який докорінно спрощує і удосконалює існуючі елементи економіки та формує інноваційні підходи до їх функціонування [120, с. 291].

Необхідність використання автоматизованих систем і інформаційних технологій для підвищення ефективності здійснення контролю на підприємстві обумовлена наступними чинниками:

- трудомісткістю контрольних процедур, які вимагають здійснення великої кількості арифметичних розрахунків, різних видів аналізу. Автоматизація внутрішнього контролю підвищить ефективність прийняття рішення і надасть можливість проведення розрахунків різного ступеню складності, аналітичних процедур з використанням статистичних методів і методів моделювання;

- значними обсягами інформації підприємства, які необхідно обробити, і на основі одержаних результатів розробити рекомендації щодо запобігання в майбутньому помилок, зловживань, невідповідностей діючому законодавству;

- вимогами до швидкості проведення обчислень, перевірок, забезпеченням їх високої якості;

- специфікою і різноманіттям об'єктів контролю. Кожен об'єкт має різне джерело виникнення, структуру, зміст, характерні особливості, що приводить до збільшення знань про нього в цілях контролю та обліку;

- циклічністю технологічного процесу внутрішнього контролю. Господарська діяльність підприємств здійснюється циклічно. Відповідно, процеси, пов'язані з нею, відбуваються систематично. Процес контролю також не є винятком. Це дає змогу стандартизувати та уніфікувати методику його процедур і їх автоматизувати;

- необхідністю швидкого і повного виявлення помилок. При використанні засобів автоматизованої обробки даних зменшується вплив людського фактору на будь-який процес. Система навмисне не зможе зробити помилку, тому зменшується імовірність їх здійснення, полегшується процес їх виявлення [123, с. 90].

Завдяки запровадженню новітніх інформаційних систем і технологій у процес проведення перевірок зменшується обсяг рутинної технічної роботи

під час здійснення контрольних операцій, знижується трудомісткість процедур, що дає змогу більше уваги приділяти контролю за вірогідністю показників первинних документів, а також поглибити економічний аналіз, дослідити причини, які сприяють проявам недоліків [120, с. 291].

Для раціональної організації та проведення контролю за умов використання комп'ютерних технологій необхідно зробити правильний вибір порядку його комп'ютеризації, що обумовлено насамперед специфікою діяльності підприємства.

Більшість контролерів використовують засоби автоматизованої обробки даних лише для оформлення документів або отримання довідкової інформації. Деякі суб'єкти господарювання здійснюють спроби автоматизувати внутрішній контроль. Вони самостійно розробляють програми, вживані для полегшення розрахунків і для проведення перевірок деяких ділянок бухгалтерського обліку.

Оскільки ринок програмного забезпечення насичений бухгалтерськими програмами і програмами, які використовуються, наприклад, в цілях проведення економічного аналізу, то деякі підприємства почали пристосовувати їх для контролю. З цією метою розробники почали модернізувати бухгалтерські програми шляхом розширення їх можливостей і додавання аналітичного модулю. Що стосується автоматизації перевірок та аналітичних функцій, то подібні системи не дозволяють цього виконувати [123, с. 90]. На практиці використання засобів автоматизованої обробки даних не відповідає об'єктивним потребам внутрішнього контролю.

- Основні програмні продукти для автоматизації наведено у додатку В.

Таким чином, найбільш оптимальними вважаємо програмні продукти, які:

- 1) є сумісними з програмним продуктом, у якому ведеться бухгалтерський облік підприємства;
- 2) дозволяють врахувати всі особливості діяльності підприємства та запити управлінців;

3) мають вартість адекватну можливостям програмного продукту, за які готовий платити споживач такого продукту.

Аналітичний огляд джерел [21; 25; 39; 115] дозволив встановити, що на сучасному етапі застосування інформаційних технологій в Україні в різних галузях економіки потребує розвитку і вдосконалення. Так, відповідно до проведеного компанією Economist Intelligence Unit у шістдесяти країнах світу дослідження за якістю інформаційних технологій, Україна займає 45 місце. Такі результати свідчать про недостатню забезпеченість суб'єктів господарювання відповідними новітніми технологіями, тому необхідним є дослідження існуючої методики і напрацювань у частині автоматизації контрольно-ревізійної роботи, які на сьогодні використовуються найбільшим чином суб'єктами контролю [21, с. 45].

Для вирішення за допомогою комп'ютерної техніки управлінських завдань, необхідно здійснити цілий комплекс робіт з проектування функціонального, інформаційного, організаційного, програмного та інших видів забезпечення автоматизованої обробки певної інформації.

За допомогою інформаційних технологій і систем можна автоматизувати як математичні (додавання, віднімання тощо), так і логічні (порівняння, вибірка та інше) дії, що виникають у процесі контролю. Інформаційні масиви, банки даних дозволяють використовувати програмним шляхом у будь-який проміжок часу великі обсяги інформації з метою виявлення зловживань, відхилень і порушень. Програмний контроль можливий тоді, коли при проектуванні будуть враховуватись потреби контрольно-ревізійних служб, особливості їх функціонування та специфіки роботи. Наприклад, включення до складу інформаційних масивів даних, які необхідні для ревізії, розробка спеціальних завдань для проведення ревізії [26, с. 27].

Подібне формування завдань у формі контрольно-ревізійного комплексу доцільно доручити проектним організаціям при безпосередній участі контролерів, що дозволить обґрунтовано сформулювати

функціональні завдання, включити в масиви дані, які необхідні для контролю, передбачити видачу до друку і на дисплей відхилень, які свідчать про ознаки зловживань [115, с. 170].

Використання технічних засобів обробки інформації дає можливість застосовувати методики контролю на базі математичного апарату нечітких множин (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Структурна модель процесу оцінювання і контролю фінансового стану підприємства [54]

Структура моделі, що показана на рис. 3.2, дозволяє змінювати показники, враховуючи галузь функціонування підприємства, стан розвитку економіки та мінливий вплив зовнішнього і внутрішнього середовищ роботи

суб'єкта господарювання.

Ієрархічність запропонованої моделі дозволяє спростити процес оцінювання фінансово-економічної діяльності.

На першому рівні за допомогою Балансу та Звіту про фінансові результати здійснюється формування множини К початкових вхідних параметрів. Ці параметри відповідають фінансовим коефіцієнтам, які застосовуються для прогнозування неспроможності підприємства: k_1 – власний капітал; k_2 – валюта балансу; k_3 – залучений капітал; k_4 – абсолютно ліквідні активи; k_5 – поточні зобов'язання; k_6 – оборотні активи; k_7 – довгострокова кредиторська заборгованість; k_8 – оборотні активи за мінусом запасів; k_9 – чистий дохід; k_{10} – дебіторська заборгованість; k_{11} – кредиторська заборгованість; k_{12} – собівартість реалізованої продукції; k_{13} – матеріальні запаси; k_{14} – необоротні активи; k_{15} – валовий прибуток; k_{16} – чистий прибуток.

Другий рівень передбачає формування множини Х оцінювальних параметрів фінансового стану підприємства на базі множини К (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Множина оцінювальних параметрів фінансового стану підприємства

Назва показника		Формула для розрахунку
1		2
Фінансова стійкість		
Коефіцієнт незалежності	x_1	k_1/k_2
Коефіцієнт фінансової стабільності	x_2	k_1/k_3
Коефіцієнт фінансової стійкості	x_3	$(k_1+k_{14})/k_2$
Коефіцієнт маневреності власних засобів	x_4	$(k_1+k_{14})/k_1$
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	x_5	$(k_1+k_{14})/k_3$
Ліквідність та платоспроможність		
Коефіцієнт грошової платоспроможності	x_6	k_4/k_5
Коефіцієнт розрахункової платоспроможності	x_7	k_6/k_5

Продовж. табл. 3.1

1		2
Коефіцієнт критичної ліквідності	x_8	k_8/k_5
Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	x_9	$k_{10}/(k_5 + k_7)$

Кофіцієнт мобільності активів	x_{10}	$k_{8/k14}$
Ділова активність		
Коефіцієнт оборотності активів	x_{11}	$k_{9/k2}$
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	x_{12}	$k_{9/k10}$
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	x_{13}	$k_{9/k11}$
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	x_{14}	$k_{12/k13}$
Коефіцієнт оборотності основних засобів	x_{15}	$k_{9/k14}$
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	x_{16}	$k_{9/k1}$
Прибутковість		
Рентабельність витрат	x_{17}	$k_{15/k12}$
Рентабельність продаж	x_{18}	$k_{16/k9}$
Рентабельність всіх активів	x_{19}	$k_{16/k2}$
Рентабельність власного капіталу	x_{20}	$k_{16/k1}$

На третьому рівні множина X забезпечує формування таких параметрів, як фінансова стійкість (Y_1), ліквідність та платоспроможність (Y_2), ділова активність (Y_3) та рентабельність (Y_4). На рівні A ідентифікується рішення Z_j , яке і визначає фінансовий стан підприємства з множини можливих станів $j=1, \dots, J$.

Незважаючи на високу ефективність інформаційних технологій, все ж таки не всі контрольні дії піддаються автоматизації. Так, одержання різних пояснень, довідок, виявлення причин порушень і зловживань, а також більшість дій з фактичного контролю вимагають творчих зусиль.

Програми повинні контролювати і взаємопов'язані показники в масивах інформації і здійснювати контрольно-ревізійні записи, які свідчать про можливі зловживання; передбачати відбір і друкування даних, що підлягають ревізії за окремими ділянками обліку; перевіряти зміст масивів даних за допомогою програм, які дозволяють виявити випадки несанкціонованих змін.

Доцільно розробити пакет тестових програм для перевірки роботи вхідних засобів контролю інформації, що обробляється на комп'ютері, спеціальні програми для контролю інформації, які оцінюють вхідні дані з позиції виявлення помилок, що найчастіше зустрічаються, програми і засоби

зберігання контрольних записів, які свідчать про різні відхилення [39, с. 163].

Комп'ютерна техніка застосовується при проведенні інвентаризації активів підприємства з метою виявлення розбіжностей фактичних і облікових даних, які зберігаються в пам'яті. Прикладом такого програмного забезпечення є СУБД Microsoft Access, FoxPro та інші.

Крім перелічених можливостей інформаційних технологій, на сьогодні використовують різноманітні комп'ютеризовані методи контролю, які умовно можна поділити на два типи:

- контрольні дані - використовують для комп'ютерної обробки з метою перевірки функціонування комп'ютерних програм об'єкта контролю;
- програмне забезпечення контролю - комп'ютерні програми, що їх використовують для перевірки змісту файлів автоматизованих облікових систем об'єкта контролю [76, с. 93].

Зазвичай, у країнах, де дослідження файлів баз даних у комп'ютерному контролі є поширеним явищем, для аналізу даних використовують програмні пакети АСЬ або IDEA, що дає можливість проводити різноманітні операції над бухгалтерськими записами [32, с. 64].

На сьогодні в Україні практично в кожному органі контролю створені та функціонують інформаційно-аналітичні системи контролю за виконанням рішень як власних, так і рішень органів вищого рівня. Але зазначені системи розміщені переважно локально, не складають єдиного комплексу, характеризуються різноманітністю у підходах, темпах розвитку й оснащенні. І як наслідок - інформаційний обмін між органами контролю здійснюється переважно у паперовому вигляді [13, с. 44].

Інформаційні системи, як носії алгоритмів предметної галузі, самостійно не здатні на фінансові та будь-які інші махінації. На вході в систему відбувається контроль інформації на дотримання законодавства, на виході – перевірка виконання планів, нормативів, всередині – контроль здійснюється у відповідності із математичними моделями та алгоритмами без втручання користувачів [122, с. 270].

Основні функції та задачі, які повинна виконувати автоматизована система контролю для забезпечення його потреб представлені на рис. 3.2.

Аналіз, прогнозування, оцінка суттєвості є основними задачами контролю, які здійснюються за результатами тематичних перевірок (див. рис. 3.2).

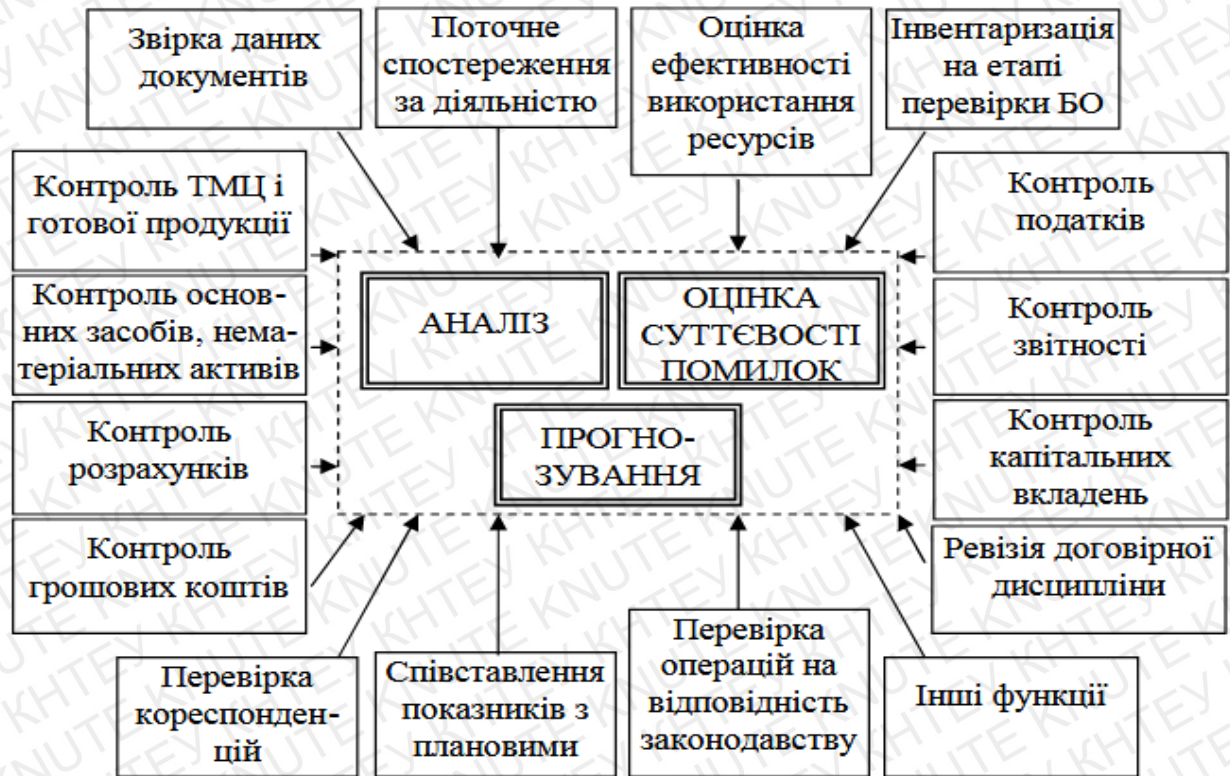

Рис. 3.2. Функціональна структура автоматизованої інформаційної системи внутрішнього контролю [123, с. 95]

Результати виконання даних задач використовуються для розробки рекомендацій контролера щодо поліпшення стану об'єктів перевірки та уникнення в майбутньому помилок, порушень, зловживань.

Для забезпечення ефективності системи контролю, необхідно, щоб він був превентивним і попереджав майбутні порушення. З цією метою доцільно мати певну систему обмежень, які б запобігали здійсненню незаконних операцій. Якщо на підприємстві відсутня автоматизована інформаційна система, то важко забезпечити дотримання працівниками встановлених обмежень. В таких умовах єдиний вихід – це жорсткий розподіл обов'язків між працівниками у відповідності із основними функціями в процесі

виконання господарської операції [124].

В умовах функціонування автоматизованої інформаційної системи на підприємстві процес встановлення обмежень на здійснення операції і контроль а виконанням даної умови полегшується, оскільки в даному випадку функції контролера” виконує комп’ютер.

На думку Г. М. Яровенко [124], для забезпечення ефективної організації контролю необхідно підвищити роль оперативного планування на підприємстві. Нормативні планові дані і повинні стати обмеженням при здійсненні операцій. У зв’язку з цим, науковцем було розроблено схему процесу попереднього контролю на основі інформаційної інтеграції підсистем управління з використанням автоматизованої інформаційної системи (рис. 3.3).

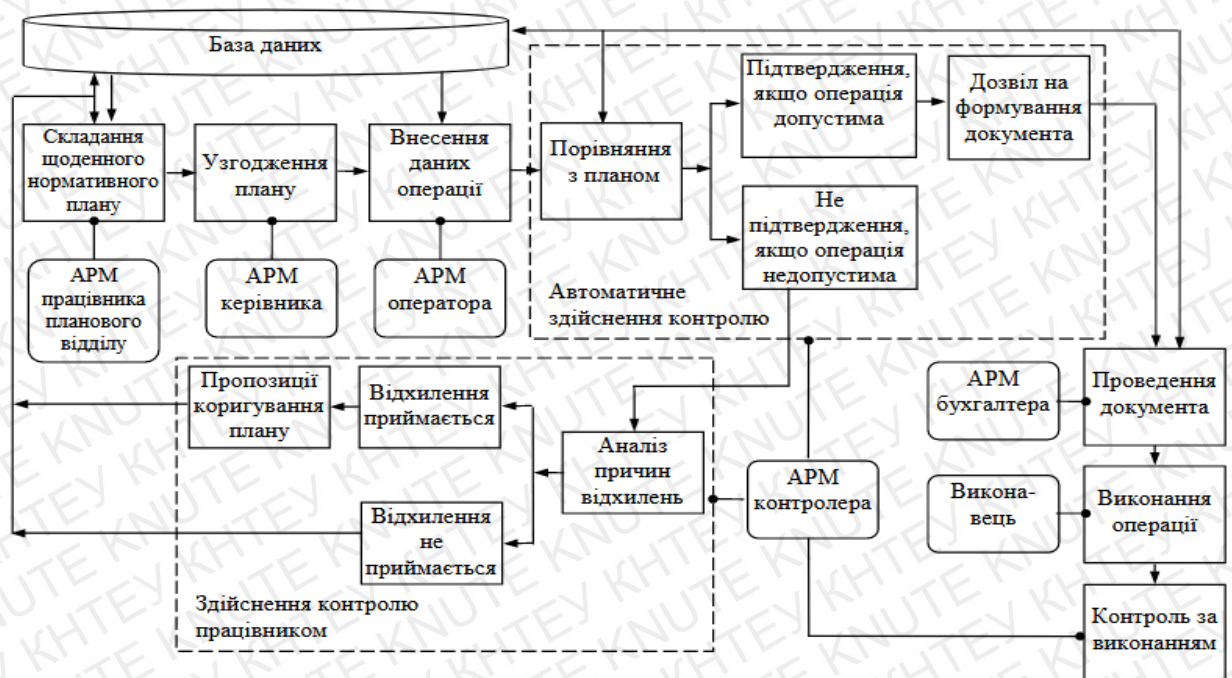

Рис. 3.3. Схема процесу попереднього контролю на основі інформаційної інтеграції підсистем управління з використанням автоматизованої інформаційної системи

Пунктирною лінією виділено блок попереднього контролю. Схема попереднього контролю, зображена на рис. 3.3, побудована з урахуванням принципу розподілу обов’язків між працівниками, що проявляється в здійсненні кожного етапу процесу на відповідному автоматизованому

робочому місці (АРМ). Попередній контроль відбувається автоматично та напівавтоматично за участю працівника.

Перспективним напрямком автоматизації внутрішнього контролю є розробка алгоритмів для здійснення тематичних перевірок.

Важливою задачею внутрішнього контролю є перевірка правильності формування бухгалтерської звітності та її аналізу. З цією метою доцільно застосовувати наступний алгоритм контролю звітності (рис. 3.4) [125].

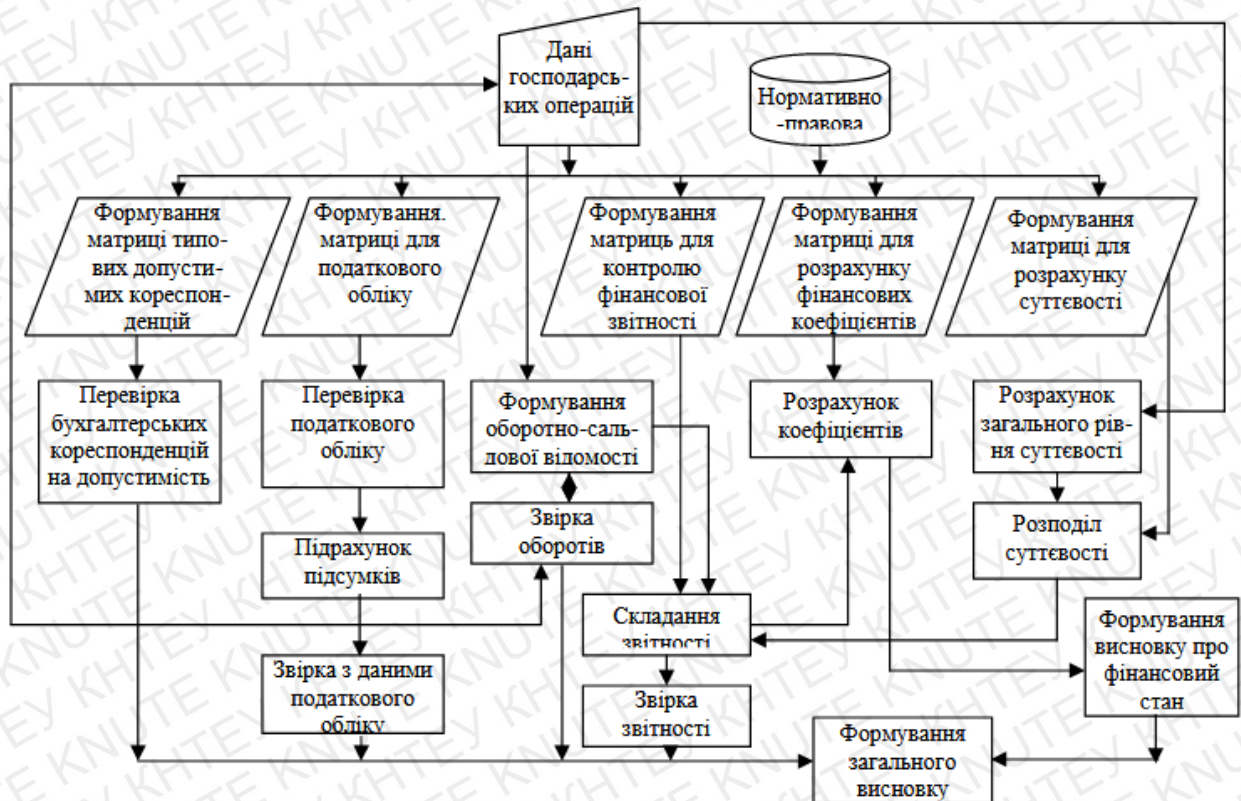

Рис. 3.4. Схема автоматизації внутрішнього контролю бухгалтерської звітності

Автоматизована перевірка та аналіз бухгалтерської звітності підприємства направлена на виконання наступних функцій внутрішнього контролю (див. рис. 3.4):

- перевірка правильності складання бухгалтерських кореспонденцій;
- перевірка оборотів;
- перевірка правильності формування показників податкового обліку, таких як валові доходи, валові витрати, амортизація, податкове зобов'язання і

податковий кредит;

- складання фінансової звітності і її звірка з фактичною;
- розрахунок коефіцієнтів фінансового стану підприємства, їх аналіз і отримання висновку по показникам;
- розрахунок і розподіл суттєвості [125].

Таким чином, вибір і використання відповідних систем автоматизації контролю фінансового стану підприємства залежить від ряду чинників, зокрема: мети і потреб контролю; технічних, інформаційних, кадрових, організаційних, фінансових можливостей підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведених досліджень можна зробити наступні висновки:

- наведено економічну характеристику фінансового стану суб'єкта господарювання. З'ясовано, що нині існують розбіжності трактування сутності поняття “фінансовий стан підприємства”, що спричиняє неоднозначність у здійсненні його оцінки на підприємствах. Дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців переважно зосереджуються на окремих елементах фінансового стану.

Дослідження більшості наукових публікацій присвячено розгляду методологічних засад аналізу й оцінки фінансового стану і через цю призму – формуванню сутності категорії фінансового стану підприємства. Погоджуємося з твердженням, що фінансовий стан характеризує наскільки успішно підприємство здійснює процеси виробництва і реалізації продукції, формує і використовує грошові доходи, забезпечує кругообіг коштів у відтворювальному процесі, організовує взаємовідносини з іншими організаціями, банками, бюджетом, страховими компаніями тощо

Крім того, у роботі проаналізовано основні погляди на економічний зміст поняття, наведено його сутнісні характеристики. Розглянуто класифікацію факторів, що впливають на фінансовий стан підприємства.

- розглянуто теоретичні основи контролю фінансового стану суб'єкта господарювання. З'ясовано, що не можливо забезпечити стійкий фінансовий стан підприємства без побудови ефективної системи управління. Контроль фінансового стану є заключним етапом процесу управління і зводиться до контролю показників. У зв'язку з цим, у роботі: наведено схему процесу контролю фінансового стану; узагальнено методичні прийоми, що використовуються в процесі здійснення контролю; систематизовано елементи системи контролю і описано послідовність його проведення.

Систематичний контроль фінансового стану дозволяє оперативно

виявляти слабкі сторони в роботі підприємства і приймати відповідні заходи щодо їх усунення.

- виокремлено наукові та прикладні проблеми контролю фінансового стану суб'єкта господарювання. Виявлено, що дотепер існує низка невирішених проблем теоретичного і прикладного характеру, що потребують уваги. У зв'язку з цим, у роботі сформульовано основні проблеми контролю фінансового стану підприємства.

Різноманітність проблем контролю зумовлена характером, рівнем, стадією, зовнішніми та внутрішніми комунікаціями виробничих, економічних і соціальних процесів, що здійснюються підприємством.

Багато управлінських процесів, які широко використовуються у зарубіжних компаніях, у вітчизняній системі ведення господарської діяльності знаходяться в стадії розвитку. До теперішнього часу залишається проблемним питання адекватної оцінки системи внутрішнього контролю.

- наведено організаційно-економічну характеристика «Торговий дім «Сьомий континент». З'ясовано, що підприємство є ексклюзивним дистриб'ютором в Україні елітного м'яса з Австралії, Нової Зеландії, США, а також морепродуктів. Не дивлячись на суттєвий вплив зовнішніх факторів, протягом 2015-2017 рр. товариство вело досить успішну економічну діяльність, на що вказують результати розрахунків основних економічних показників, але спостерігається негативна тенденція до погіршення значення більшості з них.

Рентабельність продукції протягом аналізованого періоду не досить висока, але має тенденцію до зростання. Підприємство нарощує обсяги діяльності, а склад активів цілком відповідає специфіці господарської діяльності. Зростання вартості власного капіталу відбувалося за рахунок збільшення обсягу нерозподіленого прибутку товариства, розмір якого збільшився на 539,9 тис. грн.

- здійснено оцінку нормативно-правового регулювання контролю заборгованості суб'єкта господарювання. Виявлено, що у зв'язку з суттєвою

значущістю контролю заборгованості, її нормативно-правовому регулюванню приділяється значна увага.

З'ясовано, що нормативно-правове регулювання контролю заборгованості нерозривно пов'язано з нормативно-правовою базою, що забезпечує організацію та здійснення обліку і аудиту, інформація яких є основною для здійснення ефективного контролю. У зв'язку з цим, в роботі наведено п'ятирівневу систему нормативно-правового регулювання контролю заборгованості підприємства.

Ефективність контролю заборгованості підприємства значною мірою залежить не тільки від повноти забезпечення нормативно-правової бази, а й від якості її змісту. Дотепер існують проблеми юридичного характеру, пов'язані з наявністю спірних питань у нормативно-правових актах, які неузгоджені та суперечать між собою.

- проаналізовано фактографічне забезпечення контролю фінансового стану суб'єкта господарювання. З'ясовано, що фактографічне забезпечення контролю формується на підставі даних фінансового, управлінського обліку та звітності, даних податкової звітності, позаоблікової інформації.

Основним джерелом фактографічної інформації, що використовується для контролю фінансового стану, є бухгалтерський і статистичний облік. У зв'язку з цим, в роботі систематизовано фактографічну інформацію, яка необхідна для контролю фінансового стану підприємства. Представлені види інформації формуються в системі бухгалтерського обліку підприємства та відображаються в первинних документах, облікових регістрах та формах звітності.

Встановлено, що головним джерелом інформації, необхідної для оцінки і контролю фінансового стану, є фінансова звітність, однак, її форма та зміст, які використовуються сьогодні, не можуть повною мірою задовольняти потреби аналітиків і контролерів, саме тому виникає необхідність її вдосконалення.

Фінансовий стан підприємства контролюється шляхом визначення

певних груп аналітичних показників, які дають змогу оцінити фінансовий і майновий стан підприємства, прибутковість його діяльності та спроможність виконати свої зобов'язання. Наведено інтеграцію збалансованої системи показників і бюджетування для здійснення контролю фінансового стану товариства.

- досліджено організацію контролю фінансового стану суб'єкта господарювання. Виявлено, що відсутність належного контролю зі сторони менеджерів унеможливує досягнення відповідних цілей щодо отримання певних фінансових результатів.

Сформульовано і охарактеризовано основні складові організації контролю фінансового стану підприємства. Для удосконалення управління вагоме значення мають наступні напрямки наукових досліджень:

1. Формування галузевих методологічних і методичних основ організації контролю.
2. Розробка типових методів і підходів до організації контролю.
3. Побудова контрольної служби, що вимагає розробки і узгодження широкого спектра заходів.

- з'ясовано методику контролю фінансового стану суб'єкта господарювання. Виявлено, що досить часто при впровадженні нововведень в сфері контролю, недостатня увага приділяється реформуванню підходів та методів керування фінансовою складовою діяльності підприємства. Застосовувані нині методи роботи в даному напрямку не вирішують завдання ефективного управління фінансовим станом, забезпечення його стабільності в довгостроковій перспективі.

При використанні новітніх засобів контролю на перший план, поряд з класичними прийомами перевірки на зразок інвентаризації, спостереження, контрольного перерахунку, перевірки виконання прийнятих рішень тощо виходять методи, яким при застосуванні “пасивного” контролю відводилась другорядна роль: економічний аналіз, логічне осмислення, прогнозування, моделювання та ін.

У роботі виділено і обґрунтовано напрями здійснення процесу контролю фінансового стану підприємства.

- обґрунтувало заходи удосконалення методики фінансового стану суб'єкта господарювання на основі використання комп'ютерних технологій.

З'ясовано, що для удосконалення існуючої методики проведення контролю важливу роль відіграє комплекс інформаційних технологій і систем, який докорінно спрощує і удосконалює існуючі елементи економіки та формує інноваційні підходи до їх функціонування.

Оскільки ринок програмного забезпечення насичений бухгалтерськими програмами і програмами, які використовуються, наприклад, в цілях проведення економічного аналізу, то деякі підприємства почали пристосовувати їх для контролю. У роботі наведено характеристику програмного забезпечення для аналізу, що використовується для контролю фінансового стану підприємства. Крім того, наведено:

- основні функції та задачі, які повинна виконувати автоматизована система контролю;
- схему процесу попереднього контролю на основі інформаційної інтеграції підсистем управління з використанням автоматизованої інформаційної системи;
- схему автоматизації внутрішнього контролю бухгалтерської звітності.

Комплексна автоматизація процесу контролю забезпечить оперативність повноти і неупередженість подання інформації про фінансовий стан і прийняття ефективних управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверіна М. Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства : шляхи покращення / М. Ю. Аверіна // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - №9. - С. 92-100.
2. Акентьева О. Б. Контроль як функція управління / О. Б. Акентьева,
3. Р. Халіулліна, Г. Ю. Рябошапка. - [Електронний ресурс] : WEB-портал видавничого дому "Освіта і наука". - Режим доступу : http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2009/Economics/44699.doc.htm
3. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз : теорія та практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Я. Базилінська. - К. : Центр учбової літератури, 2012. - 328 с.
4. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька ; вид. 2-е, без змін. – К. : КНЕУ, 2009. – 592 с.
5. Білуха М. Т. Фінансовий контроль : теорія, ревізія, аудит : підручник / М. Т. Білуха, М. Г. Дмитренко, Т. В. Микитенко; за ред. М. Т. Білухи. - Вид. 2-ге, перероб. і доп. - К. : Укр. акад. оригінальних ідей, 2006. - 888 с.
6. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. В 2 томах. Т. 2 / И. А. Бланк. - 4-е изд., стер. - М. : Омега-Л, 2012. - 674 с.
7. Бойко Л. Г. Облікова політика підприємства : конспект лекцій для самост. вивч. дисципл. / Л. Г. Бойко. - Х. : ХНАМГ, 2010 – 178 с.
8. Бутинець Ф. Ф. Контроль і ревізія : підручник / Ф. Ф. Бутинець, В. П. Бондар, Н. Г. Виговська, Н. І. Петренко. – Житомир : ПП "Рута", 2006. – 560 с.
9. Ващенко Л. О. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств в сучасних умовах / Л. О. Ващенко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету : Економічні науки. - Кіровоград : КНТУ, 2008. – Вип. 14. – С. 81-85.

10. Герасимович І. А. Механізми та інструменти бухгалтерського і фінансового інжинірингу в управлінні підприємством / Герасимович І. А. // Облік і фінанси. - 2017. - № 1(75). - С. 25-32.
11. Годована Л. Г. Внутрішній контроль та внутрішній аудит, схожість та відмінність / Л. Г. Годована // Тези Всеукраїнської науково-практичної online конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки (15 травня 2015 р). - Т.2. - [Електронний ресурс] : Офіційний WEB-портал Електронного архіву Житомирського державного технологічного університету. - Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/123456789/139>
12. Головка В. І. Фінансово – економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека / В. І. Головка, В. А. Мінченко, В. М. Шарманська. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 446 с.
13. Гора О. Б. Інформаційні системи контролю за виконанням державних рішень / О. Б. Гора // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2009. - № 4. – С. 43-50.
14. Городня Т. А. Аналіз фінансового стану та вдосконалення контролю за фінансовими показниками підприємства / Т. А. Городня С. В. Кобзева // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.1. - С. 183-187.
15. Господарський кодекс України : Закон України №436-IV від 16.01.2003. - [Електронний ресурс] : Офіційний WEB-портал Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
16. Гуцаленко Л. В. Внутрішньогосподарський контроль : навч. посіб. / Л. В. Гуцаленко, М. М. Коцупатрий, У. О. Марчук. – К. : ЦУЛ, 2014. – 496 с.
17. Давиденко Н. М. Методологічне забезпечення проведення аналізу фінансового стану підприємств / Н. М. Давиденко // Вісник ЖДТУ. економічні науки. – 2003. – №4(26). – С. 92-98.
18. Дем'яненко М. Я. Фінансовий словник-довідник / М. Я. Дем'яненко, Ю. Я. Лузан, П. Т. Каблук. – К. : ІАЕУААН, 2003. – 507 с.
19. Дерій В. А. Нормативно-правове забезпечення обліку і контролю

витрат та доходів підприємств / В. А. Дерій // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. - Житомир : ЖДГУ, 2010. - Вип. 2 (17). - С. 77-83.

20. Деркач О. В. Проблеми аналізу фінансового стану підприємства / О. В. Деркач. - [Електронний ресурс] : WEB-портал електронного наукового фахового видання "Ефективна економіка". - 2013. - №4. - Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1982>

21. Євдошак В. І. Шляхи удосконалення контролю в нових ринкових умовах господарювання / В. І. Євдошак // Облік, аналіз, аудит. - 2009. - № 2. - С. 42-46.

22. Євтушевська О. А. Проблеми та шляхи вдосконалення існуючих систем організації контролю на підприємствах / Євтушевська О. А. // Водний транспорт. - 2014. - Вип. 1. - С. 124-129.

23. Живко З. Б. Контрольно-ревізійна діяльність: Навч. посіб. / З. Б. Живко, І. О. Ревак, М. О. Живко. – К. : Алерта, 2012. – 496 с.

24. Жигун Л. А. Менеджмент : современные основы организации контроля на предприятии / Л. А. Жигун. – Ростов н/Д : Феникс, 2007. – 469 с.

25. Загородній А. Г. Контроль інформаційних технологій як новий метод державного фінансового контролю / А. Г. Загородній // Формування ринкових відносин в Україні. - 2010. - №6. - С. 25-29.

26. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – К. : Знання, 2004. – 377 с.

27. Загреба М. М. Методика багатокритеріальної оцінки фінансового стану підприємства / М. М. Загреба // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2010. – №18. – Ч. II. – С. 97-104.

28. Замула І. В. Організація аналізу фінансових результатів в межах маркетингового дослідження конкурентних переваг / І. В. Замула, Т. С. Примак // Вісник ЖДТУ. - 2016. - № 2(76). - С. 12-18.

29. Заюкова М. С. Теорія фінансової стійкості підприємства :

монографія / М. С. Заюкова, О. В. Мороз, О. О. Мороз та ін.; за ред. М.С. Заюкової. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2004. – 155 с.

30. Зіміна І. А. Державний фінансовий контроль: навч. посіб. / І. А. Зіміна, О. С. Корнієнко, А. О. Трофімов. – Миколаїв : НУК, 2008. - 209 с.

31. Івахненко В. М. Економічний аналіз : Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / В. М. Івахненко, М. І. Горбатюк, В. С. Львовчкін. – К. : КНЕУ, 2006. – 176 с.

32.Івахненко С. Класифікація програмного забезпечення обліку і контролю / С. Івахненко // Бухгалтерський облік і аудит. - 2010. - № 9. - С. 55-64.

33. Івченко Л. В. Аналіз фінансового стану підприємств : інформаційне та методичне забезпечення / Л. В. Івченко, О. Є. Федорченко // Фінанси, облік і аудит. - 2015. - Вип. 1(25). - С. 197-210.

34. Ігнатюк О. В. Методи оцінювання сучасного стану підприємств в умовах ринкової економіки / О. В. Ігнатюк, В. Ф. Банар. - [Електронний ресурс]. - WEB-портал видавничого дому "Освіта і наука". - Режим доступу : www.rusnauka.com/18_DNI_2010/Economics/68607.doc.htm

35. Ільїна С. Б. Контролінг процесів господарської діяльності на підприємствах харчової промисловості : Навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів / С. Б. Ільїна, Т. С. Журба. – К. : Професіонал, 2008. – 592 с.

36. Іщенко Н. А. Теоретико-методичні засади оцінки фінансового стану підприємства / Н. А. Іщенко, М. О. Грешнікова // Наукові записки : зб. наук. пр. - Кіровоград : КНТУ, 2014. - Вип. 15. - С. 42-46.

37. Іщенко Н. А. Управління фінансовим станом підприємства та напрямки його удосконалення / Н. А. Іщенко // Економіка і фінанси, 2015. - № 1. - С. 56-61.

38. Кабушкин Н. И. Основы менеджмента : учеб. пособ. / Н. И. Кабушкин. –5-е изд., стереотип. – МР. : Новое знание, 2002. –336 с.

39.Калюга Є. В. Оцінка стану використання комп'ютерної техніки в контрольно-ревізійній роботі / Є. В. Калюга // Підприємництво, господарство

і право. - 2010. - № 12. - С. 163-166.

40. Киян А. В. Облік і контроль розрахунків з постачальниками та підрядниками / А. В. Киян, О. Ф. Ярмолюк // Молодий вчений. – 2015. – №9(24). – С. 77-80.

41. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учеб. / В. В. Ковалев, О. М. Волкова. – М. : Проспект, 2000. – 529 с.

42. Ковалевська А.В. Критичний аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства / А.В. Ковалевська // Бізнесінформ. – 2012. – №3. – С. 163-169.

43. Ковальчук Т. М. Діагностичний аналіз фінансового стану : теорія та методологія / Т. М. Ковальчук, А. І. Вергун // Вісник Хмельницького національного університету. - 2015. - № 5. - Т. 1. - С. 129-134.

44. Кожанова Є. П. Економічний аналіз : Навч. посіб. для самост. вивч. дисципл. / Є. П. Кожанова, І. П. Отенко. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2003. – 208 с.

45. Конституція України : Закон України №254к/96-ВР від 28.06.1996. - [Електронний ресурс] : Офіційний ВЕБ-портал Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

46. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. / М. Я. Коробов. – К. : Знання, КОО, 2006. – 378 с.

47. Костирко Р. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Р. О. Костирко. – Х. : Фактор, 2007. – 784 с.

48. Кость Я. О. Аналіз і контроль фінансового стану підприємств / Я. О. Кость // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія : Економічні науки. - 2008. – Вип. 21. – С. 98-102.

49. Кулаковська Л. П. Організація і методика аудиту : підруч. / Л. П. Кулаковська, Ю. П. Піча. – К. : Карвела, 2012. – 544 с.

50. Кухтицька О. В. Економічний зміст фінансового стану підприємства та основні показники його оцінки / О. В. Кухтицька // Культура народів Причорномор'я. - 2012. - № 252. - С. 50-54.

51. Кушнір Н. Б. Інституційне забезпечення фінансового моніторингу підприємницької діяльності / Н. Б. Кушнір, Д. С. Войтович. - [Електронний ресурс] : WEB-портал електронного наукового фахового видання “Ефективна економіка”. - 2017. - №8. - Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5727>

52. Лахтіонова Л. А. Наявність власних оборотних джерел фінансування – абсолютний показник фінансової стійкості суб’єктів господарювання у внутрішньому фінансовому аналізі / Л. А. Лахтіонова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2010. - Вип. 18. - Ч. II. - С. 14-22.

53. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб’єктів господарювання : монографія / Л. А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2001. – 387 с.

54. Левченко Л. О. Концептуальні основи моделювання ризиків фінансово-економічної діяльності підприємств на основі нечіткої логіки / Л. О. Левченко, О. П. Кілянчук, С. А. Теренчук // Управління розвитком складних систем. - 2011. - №6. - С. 140-143.

55. Лисенко А. М. Система нормативно-правового регулювання обліку та аудиту загальновиробничих витрат підприємства / А. М. Лисенко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2015. - Вип. 27. - С. 234-245.

56. Литвин Б. М. Фінансовий аналіз : Навч. посіб. / Б. М Литвин, М. В. Стельмах. - К. : Хай Тек Прес, 2008. - 336 с.

57. Маркарьян Э. А. Финансовый анализ : учеб. пособие / Маркарьян Э. А., Герасименко Г. П., Маркарьян С. Э. – 4-е изд. испр. – М. : ИД ФБК-ПРЕСС. 2003. – 217 с.

58. Мармоза А.Т. Теорія статистики : навч. посіб. / А.Т. Мармоза. – К. : Центр навчальної літератури, 2013. – 592 с.

59. Медвідь Л. Г. Організаційно-методичні аспекти внутрішнього контролю діяльності торговельних підприємств у конкурентному середовищі / Л. Г. Медвідь, Д. О. Харинович-Яворська. - [Електронний ресурс] : WEB-

портал електронного наукового фахового видання “Ефективна економіка”. - 2014. - №11. - Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3524>

60. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – 4-е издание : пер. с англ. – М.: Дело ЛТД, 2010. – 701 с.

61. Михайлишин Н. П. Сутність зобов’язань та їх класифікація : економічний та правовий аспекти / Н. П. Михайлишин // Економіка : реалії часу. – 2012. - №2(3). – С. 130-135.

62. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 (МСБО 32) “Фінансові інструменти : подання IASB” : Стандарт, Міжнародний документ 929_029 від 01.01.2012. - [Електронний ресурс] : Офіційний ВЕБ-портал Верховної ради України. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029

63. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39) “Фінансові інструменти: визнання та оцінка IASB” : Стандарт, Міжнародний документ 929_015 від 01.01.2012. - [Електронний ресурс] : Офіційний ВЕБ-портал Верховної ради України. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015

64. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 (МСФЗ 1) “Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності IASB” : Стандарт, Міжнародний документ 929_004 від 01.01.2012. - [Електронний ресурс] : Офіційний ВЕБ-портал Верховної ради України. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_004

65. Мішура В. Б. Економічна сутність, аналіз та оцінка фінансового стану підприємства / В. Б. Мішура, В. Є. Спіцин // Науковий вісник ДДМА. - 2017. - № 3 (24Е). - С. 121-126.

66. [Мойсеєнко І. П. Інвестування : навч. посіб. / І. П. Мойсеєнко. – К. : Знання, 2006. – 490 с.](#)

67. Москалюк Г. О. Облік та контроль дебіторської заборгованості : існуючі проблеми та шляхи їх вирішення / Г. О. Москалюк // Вісник

Національного університету “Львівська політехніка”. – 2012. - №721. – С. 173-178.

68. Муренко Т. О. Вплив діагностики економічних показників на достовірність та якість фінансової звітності / Т. О. Муренко // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2011. - № 2. - С. 266-271.

69. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств : підручник / О. О. Непочатенко, Н. Ю. Мельничук. - К. : «Центр учбової літератури», 2013. - 504 с.

70. Ногіна С. Оцінка фінансової стійкості підприємства на прикладі металургійної галузі / С. Ногіна, А. Корж // Економічний аналіз. - 2012. - Вип. 11. - Ч. 2. - С. 363-367.

71. Носова Є. **Система показників оцінки фінансового стану підприємств** / Є. Носова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. - 2012. - Вип. 138. - С. 53-57.

72. Обельницька Х. В. Теоретичні основи аналізу фінансового стану підприємств як елемент управління корпоративними фінансами / Обельницька Х. В. // Перспективные инновации в науке, образовании, производстве и транспорте : материалы Международной научно-практической конференции (Одесса, 14-15 июня 2012 г). - Одесса : КУПРИЕНКО. - 2012. - Вып. - 2. - Т. 20. - С. 3-7.

73. Обушак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства / Т. А. Обушак // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №9 (75). – С. 92-100.

74. Осмоловский В.В. Теория анализа хозяйственной деятельности : Учеб. / В. В. Осмоловский, В. И. Стражев, Л. И. Кравченко и др.; Под общ. ред. Л.И. Кравченко. Мн: Новое знание, 2005. - 368 с.

75. Отенко І. П. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / І. П. Отенко, Г. Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 156 с.

76. Палій А. В. Державний фінансовий контроль - методика проведення / А. В. Палій // Вісник Української академії банківської справи. - 2010. - № 2(17). - С. 89-96.

77. Пантелеев В. П. Внутрішньогосподарський контроль : методологія та організація / В. П. Пантелеев. - К. : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2008. - 491 с.
78. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. - 7-ме вид., без змін. - К. : КНЕУ, 2008. - 552 с.
79. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання / П. Я. Попович. - Тернопіль : Економічна думка, 2004. - 415 с.
80. Приходько Л. Л. Державний фінансовий контроль / Л. Л. Приходько. - [Електронний ресурс] : WEB-портал електронної бібліотеки навчальної літератури для дистанційного навчання Lubbook. – Режим доступу: http://lubbook.org/book_328_glava_34_10.13.naprjami_ta_metodichni.html
81. Приходько Н. І. Поняття фінансового стану підприємства : деякі аспекти його визначення / Н. І. Приходько // Физическая инженерия поверхности. - 2010. - Т. 8. - № 2. - С. 188-190.
82. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України №996-XIV від 16.07.1999. - [Електронний ресурс] : Офіційний ВЕБ-портал Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
83. Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій : Наказ Агентства з питань, запобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23.02.1998 р. - [Електронний ресурс] : Офіційний WEB-портал Верховної Ради України. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98>
84. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України №237 від 08.10.99. - [Електронний ресурс] : Офіційний ВЕБ-портал Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>

85. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 “Зобов’язання” : Наказ Міністерства фінансів України №20 від 31.01.2000. - [Електронний ресурс] : Офіційний ВЕБ-портал Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>

86. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 “Фінансові інструменти” : Наказ Міністерства фінансів України №559 від 30.11.2001. - [Електронний ресурс] : Офіційний ВЕБ-портал Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>

87. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 “Фінансовий звіт суб’єкта малого підприємництва” : Наказ Міністерства фінансів України №39 від 25.02.2000. - [Електронний ресурс] : Офіційний ВЕБ-портал Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>

88. Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України № 49/121 від 26.01.2001. - [Електронний ресурс] : Офіційний WEB-портал Верховної Ради України. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01>

89. Про компанію “Торговий дім “Сьомий континент””. - [Електронний ресурс] : Офіційний WEB-портал ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент””. - Режим доступу : <https://7-kontinent.com.ua/us/>

90. Прокопенко Т. Ю. Правова база обліку та аналізу дебіторської заборгованості / Т. Ю. Прокопенко, Є. П. Гнатенко // Молодий вчений. - 2014. - №10(13). - С. 119-122.

91. Пухальська Г. В. Аудит за міжнародними стандартами : конспект лекцій / Г. В. Пухальська, В. В. Пухальський. - Хмельницький : ХНУ, 2007. - 124 с.

92. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. - 6-е изд., перераб. и доп. - М.

: ИНФРА-М, 2011. - 512 с.

93. Римар Г. А. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку витрат у будівництві / Г. А. Римар // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. - 2012. - Вип. 2(23). - С. 304 - 311.

94. Русак Н. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования : [справочное пособие] / Н. А. Русак, В. А. Русак. – М. : Высшая школа, 1997. – 662 с.

95. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учебник / Г. В. Савицкая. - 6-е изд., испр. и доп. - М. : ИНФРА-М, 2018. - 378 с.

96. Салтикова Г. В. Аналіз фінансового стану підприємства методом багатокритеріальної оцінки / Г. В. Салтикова, Н. В. Шуваєва // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. – 2015. – Вип. 11, Ч. 4. – С. 134-138.

97. Свінарьова Г.Б. Система контролю дебіторської заборгованості на торговельному підприємстві / Г. Б. Свінарьова, О. В. Побережець, Н. В. Чебан // Економіка : реалії часу. - 2014. - №4(14). - С. 94-98.

98. Скрипник М. Є. Обліково-аналітичне забезпечення системи управління підприємством: теоретичний аспект / М. Є. Скрипник // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2016. - Вип. 1. - С. 225-234.

99. Стойко В. Ю. Контроль дебіторської заборгованості підприємств / В. Ю. Стойко. - [Електронний ресурс] : WEB-портал Наукового товариства Івана Кушніра. - Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=56055>

100. Сук Л. К. Організація бухгалтерського обліку: підручник / Л. К. Сук, Л. П. Сук. - К. : Каравела, 2009. - 624 с.

101. Теслюк Н. П. Організація контролю за грошовими коштами та їх еквівалентами, інтегрованого в систему управлінського обліку / Н. П. Теслюк // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. - 2012.

- Вип. 9. - С. 370-373.

102. Титаренко О. С. Сутнісна характеристика фінансового стану підприємства / О. С. Титаренко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. - 2012. - №3. - С. 177-181.

103. Томілін О. О. Сутність та оцінка фінансового стану сільськогосподарського підприємства / О. О. Томілін, А. С. Лесюк // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2016. - Вип. 14. - С. 561-566.

104. Уткин Г. А. Финансовый менеджмент : учеб. / Г. А. Уткин. – М. : Зеркало, 2001. – 456 с.

105. Федоренко В. І. Оцінка та діагностика фінансового стану підприємства / В. І. Федоренко // Економіка та держава. – 2004. – № 1. – С. 26-29.

106. Финансовый менеджмент : учеб. / коллектив авторов; под ред. проф. Е. И. Шохина. - 4-е изд., стер. - М. : КНОРУС, 2012. - 480 с.

107. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: підручник / О. С. Філімоненков, Д. І. Демо, ред. О. С. Філімоненков – К. :Алерта, 2009. – 495 с.

108. Хачатрян В. В. Фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства / В. В Хачатрян, Л. С. Усова. - [Електронний ресурс] : WEB-портал Наукового товариства Івана Кушніра. - Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=58466>

109. Хомяк Р. Л. Контроль і ревізія : навч. посіб. / Р. Л. Хомяк, Н. С. Станасюк. - Львів : “Магнолія 2006“, 2011. - 314 с.

110. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підруч. / Ю. С. Цал-Цалко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

111. Цивільний кодекс України : Закон України №435-IV від 16.01.2003. - [Електронний ресурс] : Офіційний ВЕБ-портал Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

112. Черниш С. С. Проблеми застосування методик аналізу фінансового стану на вітчизняних підприємствах / С. С. Черниш // Інноваційна економіка.

- 2012. - №5(31). - С. 142-146.

113. Чупіс Л. В. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства [Електронний ресурс]: монографія / А. В. Чупіс, М. Х. Корецький, О. Л. Кашенко та ін. - Суми : Довкілля, 2001. - 404 с.

114. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу: учеб. пособие / А. Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин, Е.В. Негашев. - 3-є изд., перераб. и доп. - М.: Инфра - М., 2012. - 208 с.

115. Шквіра В. Д. Інформаційні технології і системи в Україні / В. Д. Шквіра // Інтелектуальна власність. - 2010. - №9. - С. 169-173.

116. Школьник І. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / І. О Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2016. – 368 с.

117. Шостаківська Н. М. Контроль і ревізія : Курс лекцій / Н. М. Шостаківська. - Тернопіль : ТНТУ імені Івана Пулюя, 2016. - 232 с.

118. Щерблюк Є. С. Інформаційне забезпечення аудиту фінансових результатів діяльності підприємства / Є. С. Щерблюк. - [Електронний ресурс] : WEB-портал Наукового товариства Івана Кушніра. - Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=2835>

119. Щодо Методичних рекомендацій по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій : Лист Державної податкової адміністрації України №759/10/20-2117 від 27.01.1998 р. - [Електронний ресурс] : Офіційний WEB-портал платформи LIGA : ZAKON. - Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GDPI1722.html

120. Яремко С. А. Застосування інформаційних систем і технологій в контрольно-ревізійному процесі як запорука його удосконалення та ефективного функціонування / С. А. Яремко, Ю. М. Данильчук, Ю. О. Мухомора // Міжвузівський збірник “Комп’ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво”. – Луцьк, 2011. - Вип. № 4. – С. 291-293.

121. Ярмоленко Н. В. Проблеми організації контролю на підприємстві / Н. В. Ярмоленко // Наукові праці. Економіка. - 2010. - Вип. 132. - Т. 145. - С. 88-91.

122. Яровенко Г. М. Автоматизовані інформаційні системи як інструмент внутрішнього контролю на підприємствах // Матеріали II-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених “Проблеми глобалізації та моделі стійкості розвитку економіки” (19-21 квітня 2006 р.). – Луганськ : Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2006. – С. 269- 273.

123. Яровенко Г. М. Аспекти автоматизації фінансового контролю підприємств // Вісник Української академії банківської справи. – 2004. – №2(17). – С. 89-96.

124. Яровенко Г. М. Організаційні заходи забезпечення ефективного функціонування внутрішнього контролю підприємств / Г. М. Яровенко // Науковий вісник ДАСОА. - 2008. - №1. - С. 80-87.

125. Яровенко Г. М. Перспективи автоматизації внутрішнього контролю на підприємствах / Г. М. Яровенко // Сучасні та перспективні методи і моделі управління в економіці : монографія / ред. А. О. Єпіфанов. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – Ч. 2. – С. 166-175.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А

Варіанти трактування поняття “фінансовий стан підприємства”

№ з/п	Автор	Характеристика
1	2	3
1.	М. Ю. Аверіна [1, с. 52], О. В. Деркач [20, с. 86], М. С. Заюкова, О. В. Мороз, О. О. Мороз та ін. [29]	визначається в платоспроможності підприємства внаслідок кругообігу засобів. Стійкість фінансового стану необхідна вимога діяльності підприємства в ринкових умовах. В понятті відображається взаємозв'язок виробничої і фінансової діяльності підприємства
2.	О. Я. Базилінська [3, с. 6]	розглядається як сукупність показників, що характеризують наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства
3.	М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька ⁷ 4 ⁸	найважливіша характеристика економічної діяльності підприємства, оскільки визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловому співробітництві, оцінює ступінь гарантованості економічних інтересів самого підприємства та його партнерів із фінансових та інших відносин
4.	М. Я. Дем'яненко, Ю. Я. Лузан, П. Т. Каблук [18]	комплексне поняття, що відображає якісну сторону його виробничої та фінансової діяльності та є результатом реалізації всіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства. Він характеризується системою показників, які відображають стан капіталу в процесі його кругообігу, здатність розраховуватися за своїми зобов'язаннями і забезпечувати ефективне фінансування своєї виробничої діяльності на певний момент часу
5.	Р. О. Костирко [47]	визначає конкурентоспроможність підприємства та його потенціал у діловому співробітництві, є гарантом ефективної реалізації економічних інтересів усіх учасників фінансових відносин як самого підприємства, так і його партнерів
6.	Е. А. Маркар'ян, Г. П. Герасименко [57]	сукупність показників, які відображають його спроможність погасити свої боргові зобов'язання
7.	В. В. Осмоловський [74]	комплексне поняття, яке характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної виробничої діяльності комерційних та інших суб'єктів господарювання, доцільністю й ефективністю їх розміщення і використання, фінансовими взаємовідносинами із суб'єктами господарювання, платоспроможністю та фінансовою стійкістю
8.	Н. І. Приходько [81, с. 371], С. С. Черниш [112, с. 81-82]	- результат виробничо-фінансової діяльності. Він характеризується величиною засобів підприємства, їх матеріально-технічного постачання, виробництва, реалізації та прибутку. - показник його плато- та кредитоспроможності, виконання зобов'язань перед державою та іншими підприємствами, організаціями, установами

1	2	3
9.	Ю. С. Цал-Цалко [110]	відображає на певний момент рівень ефективності використання ресурсів у господарській діяльності, або, кажучи точніше, ефективність функціонування механізмів економічної системи
10.	А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негашев [114, с. 9-10]	комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність розміщення і використання фінансових ресурсів. Характеризує його ділову активність і надійність, визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловому партнерстві тощо

Додаток Б

Таблиця Б.1

БАЛАНС

ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент”” на 31.12.2015 р.

Актив	код рядк а	на початок звітнього періоду	на кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ			
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби:	1010	189,9	203,3
Первісна вартість	1011	1588,0	1909,9
Знос	1012	1398,1	1706,6
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції	1030		
Інші необоротні активи	1090		
УСЬОГО ЗА РОЗДІЛОМ I	1095	189,9	203,3
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ			
Запаси	1100	9,6	19,0
в т. ч. готова продукція	1103		
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	57,3	65,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	41,7	130,8
у т. ч. з податку на прибуток	1136	40,7	32,8
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	20,5	92,9
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Грошові кошти та їх еквіваленти:	1165	614,6	504,5
Витрати майбутніх періодів	1170	3,3	5,4
Інші оборотні активи	1190	19,4	12,8
УСЬОГО ЗА РОЗДІЛОМ II	1195	766,4	830,6
III. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ, УТРИМУВАНІ ДЛЯ ПРОДАЖУ, ТА ГРУПИ ВИБУТТЯ	1200	0,0	0,0
БАЛАНС	1300	956,3	1033,9

1	2	3	4
Пасив	код рядк а	на початок звітнього періоду	на кінець звітнього періоду
I. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	31,5	31,5
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415	343,5	343,5
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	315,1	430,1
Неоплачений капітал	1425		
УСЬОГО ЗА РОЗДІЛОМ I	1495	690,1	805,1
II. ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЦІЛЬОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	1595	0,0	0,0
III. ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	265,2	209,1
розрахунками з бюджетом	1620		
у т. ч. з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625		
з оплати праці	1630		
Доходи майбутніх періодів	1660		
Інші поточні зобов'язання	1690	1,0	19,7
УСЬОГО ЗА РОЗДІЛОМ III	1695	266,2	228,8
IV. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ, УТРИМУВАНИМИ ДЛЯ ПРОДАЖУ, ТА ГРУПАМИ ВИБУТТЯ	1700	0,0	0,0
БАЛАНС	1900	956,3	1033,9

Таблиця Б.2

БАЛАНС
ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент”” на 31.12.2016 р.

Актив	код рядк а	на початок звітнього періоду	на кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0,0	
Основні засоби:	1010	203,3	187,8
Первісна вартість	1011	1909,9	2135,2
Знос	1012	1706,6	1947,4
Довгострокові біологічні активи	1020	0,0	0,0
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	0,0	0,0
Інші необоротні активи	1090	0,0	0,0
УСЬОГО ЗА РОЗДІЛОМ I	1095	203,3	187,8
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ			
Запаси	1100	19,0	52,5
в т. ч. готова продукція	1103	0,0	
Поточні біологічні активи	1110	0,0	
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	65,2	294,1
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	130,8	159,1
у т. ч. з податку на прибуток	1136	32,8	78,2
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	92,9	165,4
Поточні фінансові інвестиції	1160	0,0	
Грошові кошти та їх еквіваленти:	1165	504,5	386,8
Витрати майбутніх періодів	1170	5,4	5,6
Інші оборотні активи	1190	12,8	21,3
УСЬОГО ЗА РОЗДІЛОМ II	1195	830,6	1084,8
III. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ, УТРИМУВАНІ ДЛЯ ПРОДАЖУ, ТА ГРУПИ ВИБУТТЯ	1200	0,0	0,0
БАЛАНС	1300	1033,9	1272,6

1	2	3	4
Пасив	код рядк а	на кінець звітнього періоду	на кінець звітнього періоду
I. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	31,5	31,5
Додатковий капітал	1410	0,0	0,0
Резервний капітал	1415	343,5	343,5
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	430,1	576,3
Неоплачений капітал	1425	0,0	
УСЬОГО ЗА РОЗДІЛОМ I	1495	805,1	951,3
II. ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЦІЛЬОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	1595	0,0	0,0
III. ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Короткострокові кредити банків	1600	0,0	
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0,0	
товари, роботи, послуги	1615	209,1	293,1
розрахунками з бюджетом	1620	0,0	
у т. ч. з податку на прибуток	1621	0,0	
розрахунками зі страхування	1625	0,0	14,1
з оплати праці	1630	0,0	
Доходи майбутніх періодів	1660	0,0	
Інші поточні зобов'язання	1690	19,7	14,1
УСЬОГО ЗА РОЗДІЛОМ III	1695	228,8	321,3
IV. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ, УТРИМУВАНИМИ ДЛЯ ПРОДАЖУ, ТА ГРУПАМИ ВИБУТТЯ	1700	0,0	0,0
БАЛАНС	1900	1033,9	1272,6

БАЛАНС
ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент”” на 31.12.2017 р.

Актив	код рядк а	на початок звітнього періоду	на кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0,0	
Основні засоби:	1010	187,8	1152,0
Первісна вартість	1011	2135,2	3349,1
Знос	1012	1947,4	2197,1
Довгострокові біологічні активи	1020	0,0	0,0
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	0,0	0,0
Інші необоротні активи	1090	0,0	0,0
УСЬОГО ЗА РОЗДІЛОМ I	1095	187,8	1152,0
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ			
Запаси	1100	52,5	170,4
в т. ч. готова продукція	1103	0,0	
Поточні біологічні активи	1110	0,0	
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	294,1	328,4
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	159,1	127,2
у т. ч. з податку на прибуток	1136	78,2	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	165,4	26,0
Поточні фінансові інвестиції	1160	0,0	
Грошові кошти та їх еквіваленти:	1165	386,8	459,8
Витрати майбутніх періодів	1170	5,6	6,5
Інші оборотні активи	1190	21,3	49,4
УСЬОГО ЗА РОЗДІЛОМ II	1195	1084,8	1167,7
III. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ, УТРИМУВАНІ ДЛЯ ПРОДАЖУ, ТА ГРУПИ ВИБУТТЯ	1200	0,0	0,0
БАЛАНС	1300	1272,6	2319,7

1	2	3	4
Пасив	код рядк а	на кінець звітнього періоду	на кінець звітнього періоду
I. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	31,5	31,5
Додатковий капітал	1410	0,0	0,0
Резервний капітал	1415	343,5	343,5
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	576,3	970,0
Неоплачений капітал	1425	0,0	0,0
УСЬОГО ЗА РОЗДІЛОМ I	1495	951,3	1345,0
II. ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЦІЛЬОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	1595	0,0	0,0
III. ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Короткострокові кредити банків	1600	0,0	
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0,0	622,2
товари, роботи, послуги	1615	293,1	352,5
розрахунками з бюджетом	1620	0,0	
у т. ч. з податку на прибуток	1621	0,0	
розрахунками зі страхування	1625	14,1	0,0
з оплати праці	1630	0,0	0,0
Доходи майбутніх періодів	1660	0,0	
Інші поточні зобов'язання	1690	14,1	0,0
УСЬОГО ЗА РОЗДІЛОМ III	1695	321,3	974,7
IV. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ, УТРИМУВАНИМИ ДЛЯ ПРОДАЖУ, ТА ГРУПАМИ ВИБУТТЯ	1700	0,0	0,0
БАЛАНС	1900	1272,6	2319,7

Таблиця Б.4

**Звіт про фінансові результати за 2015 р.
ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент””**

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	5745,0	3678,4
Інші операційні доходи	2120	46,6	29,1
Інші доходи	2240	88,0	25,9
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	5879,6	3733,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	3156,4	1785,5
Інші операційні витрати	2180	2465,9	1813,4
Інші витрати	2270	0,1	0,2
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	5622,4	3599,1
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	257,2	134,3
Податок на прибуток	2300	29,6	112,6
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	227,6	21,7

Таблиця Б.5

**Звіт про фінансові результати за 2016 р.
ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент””**

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	9424,1	5745,0
Інші операційні доходи	2120	35,4	46,6
Інші доходи	2240	104,5	88,0
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	9564,0	5879,6
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	5730,9	3156,4
Інші операційні витрати	2180	3398,7	2465,9
Інші витрати	2270	0,0	0,1
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	9129,6	5622,4

Продовж. табл. Б.5

1	2	3	4
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	434,4	257,2
Податок на прибуток	2300	78,2	29,6
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	356,2	227,6

Таблиця Б.6

**Звіт про фінансові результати за 2017 р.
ТОВ “Торговий дім “Сьомий континент””**

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	12286,1	9424,1
Інші операційні доходи	2120	69,2	35,4
Інші доходи	2240	60,3	104,5
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	12415,6	9564,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	7521,2	5730,9
Інші операційні витрати	2180	4150,4	3398,7
Інші витрати	2270	80,9	0,0
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	11752,5	9129,6
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	663,1	434,4
Податок на прибуток	2300	119,4	78,2
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	543,7	356,2

Додаток В

Таблиця В

Характеристика програмного забезпечення для аналізу, що використовується для контролю фінансового стану підприємства [28, с. 16]

Назва	Переваги	Недоліки
“Фінансове планування” 1С	- зберігання необмеженої кількості версій даних; - бюджетування і аналіз інформації в розрізі напрямів діяльності; - мультивалютна консолідація даних; - можливість багатокористувацької роботи; - імпорт даних з інших облікових систем, підготовлених і згрупованих за аналітичним розрізах управлінського обліку	- прогнозний бюджет є статичним, розрахований на певний обсяг часу; - складність освоєння даної програми; - неможливість роботи з графікою і відсутність безкоштовної демонстраційної версії даної програми; - відсутній стандарт розміщення кнопок управління вікном документа
Модуль “Фінансовий аналіз” системи “Галактика”	- можливо наперед задати правила трансформації одних показників в інші; - аналіз фінансового стану за методикою В. В. Ковальова та ін.; - дозволяє модифікувати та створювати власні таблиці	- система є складною і високовартісною; - недоліки графічного редактора
Audit Expert	- перетворює стандартні бухгалтерські форми звітності у форми, що відповідають міжнародним стандартам фінансової звітності; - можливо проводити аналіз за своїми власними методиками; - надає змогу порівнювати ключові фінансові й економічні показники з даними компаній-конкурентів, лідерів галузі	- висока ціна
Project Expert	- дозволяє створити бездоганний бізнес-план; спрогнозувати загальні показники ефективності для групи проектів, що фінансуються із загального бюджету; оцінити, як виконання проекту вплине на ефективність діяльності підприємства; - в основу покладена методика UNIDO за оцінкою інвестиційних проектів і методика фінансового аналізу, визначена міжнародними стандартами IAS	- складна система вводу інформації